

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 21. marca 1980 – št. 6 – letnik XXXI

Med drugim preberite

- K SPODBUDNEJŠEMU NAGRAJEVANJU, str. 2
- ŠTIPENDIRANJE ZA PEDAGOŠKE POKLICE, str. 3
- ZA VZGOJITELJE V DOMOVIH UČENCEV — VIŠJA ALI VISOKA IZOBRAZBA?, str. 4
- TEMELJNE ZNAČILNOSTI USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA, str. 5
- ŽIVLJENJE ZA MUZEJ, str. 6
- UČITELJSKI POKLIC — EDEN NAJPRIVLAČNEJŠIH, str. 9
- VISOKOŠOLSKI ŠTUDIJ ZA NAŠO VARNOST, str. 10

Naša skupna odgovornost

Prehajamo v sklepno obdobje priprave na prehod v usmerjeno izobraževanje. V kratkem bo sprejet zakon o usmerjenem izobraževanju, v javni razpravi pa so usmeritve in vzgojno-izobraževalni programi srednjega izobraževanja s prikazom možnosti za nadaljevanje izobraževanja na višjih in visokih šolah ter predlog razmestitve vzgojno-izobraževalnih programov po občinah ali medobčinskih območjih. Najkasneje v prvi polovici maja bo objavljen skupen razpis za vpis v vse vzgojno-izobraževalne organizacije.

Smo torej pred izredno odgovorno in pomembno nalogo: s

strokovnimi in političnimi odločitvami snujemo nov vzgojno-izobraževalni sistem, sistem, ki je zrcalo razvoja našega socialističnega samoupravljanja, novih spoznanj, ekonomskih možnosti in razvoja socialističnih odnosov. Spoznali smo, da je izobraževanje v sistemu socialističnega samoupravljanja dejavnik ekonomskega razvoja, osebnega in družbenega napredka. Reforma je po svoji naravi, po svojih odnosih družbena in ne samo šolska reforma. S sistemskimi rešitvami, ki jih prinašajo novi zakoni s področja vzgoje in izobraževanja (zakon o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in

izobraževanja, zakon o osnovni šoli, o varstvu in vzgoji predšolskih otrok in predlog zakona o usmerjenem izobraževanju), oblikujejo vsi delavci naše družbenoekonomske in samoupravne odnose; postajajo odločilni dejavniki oblikovanja vsebine vzgojno-izobraževalne dejavnosti, od predšolske vzgoje do poddiplomskega izobraževanja.

Gre torej za področje, ki zadeva vsako družino in delavca, organiziranega v temeljni organizaciji združenega dela, v političnih in samoupravnih organizacijah in drugje. Ali ravnamo v skladu s tako opredeljeno naravo reforme in opredeljenim intere-

som? Ne povsem! Nekateri še vedno mislijo, da je reforma zadeva Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje. Zavoda SRS za šolstvo, Izobraževalne skupnosti Slovenije in drugih »bolj odgovornih« dejavnikov. Pri tem pa pozabljajo, da smo vsi odgovorni za preobrazbo vzgoje in izobraževanja. Dovolj je, da preberemo samo prvi odstavek 2. člena predloga zakona o usmerjenem izobraževanju, ki pravi: »Usmerjeno izobraževanje je izobraževanje za delo in samoupravljanje ter izhaja iz potreb dela in vsestranskega razvoja osebnosti v socialistični samoupravni družbi.« Opozarja nas torej, da so vsi delavci, delovni ljudje in občani odgovorni za preobrazbo. Na to »tudi našo« odgovornost pa preradi pozabljamo v teh dneh, ko naj bi se opredelili do nekaterih rešitev in začeli zagotavljati nekatere možnosti za prehod na usmerjeno izobraževanje.

Ko govorimo o usmerjenem izobraževanju, vse preradi pozabljamo na samoupravno preobrazbo osnovne šole. Čeprav obsega usmerjeno izobraževanje celotno vzgojo in izobraževanje po osnovni šoli, je samoupravna preobrazba osnovne šole izredno pomembna za uspešno izvajanje usmerjenega izobraževanja. S sprejemom zakona o osnovni šoli nismo sprejeli »starega« zakona, kot menijo nekateri, temveč smo vanj vgradili nekaj bistvenih prvin, ki so podlaga za usmerjeno izobraževanje. Naj omenim poleg temeljne naloge, ki je brez dvoma zahteva po večjem podružbljanju šole in njenem vraščanju v okolje, le nekaj pomembnejših.

Prva je krepitev in nadaljnje razvijanje »uzakonjenih« celodnevne osnovne šole, ki naj kot revolucionarna podoba nove osnovne šole postaja prevladujoča oblika življenja in dela osnovne šole. Druga naloga je obveznost poklicnega usmerjanja, ki je opredeljena kot trajna in sistematična naloga pri vključevanju v nadaljnje izobraževanje in delo. Gre za nove naloge pri vseh predmetih obveznega in fakultativnega programa ter interesnih dejavnostih.

Tretja naloga je krepitev politične izobrazbe kot spoznanja, da ima proizvodnja svojo tehnološko in družbeno stran, da gre za razmerje med človekom in naravo in za razmerje med ljudmi. S tem je povezana odgovornost do proizvodnega dela.

Ko govorimo o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju vse premalo opazujemo na rešitve, ki jih ta prinaša, na prednosti, ki jih bodo imeli udeleženci usmerjenega izobraževanja v novem vzgojno-izobraževalnem sistemu. Vse preveč pozabljamo, da gre tudi tu za proces, v katerem moramo storiti vse, kar je mogoče. In prav zdaj lahko zavzetim, strpnim in organiziranim delovnim velikim storimo za to, da bomo v šolskem letu 1980-81 začeli usmerjeno izobraževanje brez težav. Za zdaj se ni bati, da bi nas reforma ujela nepripravljene, kajti vsa najnujnejša strokovna priprava (učbeniki, usposabljanje učiteljev) poteka nemoteno in časovno usklajeno. Gre bolj za to, da s strokovnim in političnim delovanjem ustvarimo primerno družbeno klimo. Mislim zlasti na to, da se bolj odgovorno kot ponekod zdaj z različnimi oblikami političnega in strokovnega delovanja poudarjamo novosti in prednosti novega vzgojno-izobraževalnega sistema.

Odgovarjati moramo zlasti na tista vprašanja, ki se v javnosti največkrat pojavljajo kot nerazumljiva in zaradi tega ustvarjajo nezaupanje ali celo nerazpoloženje do reforme. Gre za razumevanje vloge in pomena skupne vzgojno-izobraževalne osnove usmerjanja mladine in delavcev značilnosti vzgojno-izobraževalnih programov, še zlasti v srednjem usmerjenem izobraževanju, značilnosti nadaljevalnega izpita, urejanje medsebojnih pravic in obveznosti delavcev v združenem delu pri uresničevanju usmerjenega izobraževanja in podobno. Še posebno pozornost moramo nameniti družbeni akciji za usmerjanje vpisa, kateri moramo uskladiti obsega izobraževanja po posameznih vzgojno-izobraževalnih programih z interesi in sposobnostmi učencev ter interesi in potrebami združenega dela in celotne družbe po izobraževanju.

Pojavljajo se težave pri oblikovanju mreže šol, nostalgija za gimnazijami, pa tudi bojazen, da nismo dovolj pripravljeni ni tako redka. In vendar: če se bomo vs. vpregli v voz reforme, v voz na predka, potem ta voz mora teči.

Naj končam z mislijo Edvarda Kardelja: »Nič, kar smo ustvarili, ne sme biti za nas tako sveto da ne bi moglo biti preseženo in da ne bi odstopilo mesta tistemu, kar je še naprednejše, še svobodnejše in še bolj človeško.«
MARJAN JELEN

Danes študentje, jutri delavci v združenem delu

Za napredek izobraževanja odraslih

Program Zveze delavskih univerz Slovenije v letu 1980

Tako kot vsako leto Zveza delavskih univerz Slovenije tudi v letu 1980 načrtuje naloge, ki jih bodo skupno opravile članice zveze. V organih zveze se bodo dogovarjale o skupnih ukrepih pri izvajanju določil zakona o usmerjenem izobraževanju ter drugih zakonov s področja vzgoje in izobraževanja. Poleg urejanja statusnih vprašanj in oblikovanju zasnove in vloge delavskih univerz v usmerjenem izobraževanju pa bo zveza namenjala veliko pozornosti programski usmeritvi delavskih univerz v naslednjem srednjeročnem obdobju. O srednjeročni programski usmeritvi bo sprejela poseben skupen dokument.

Zveza tudi sodeluje pri načrtovanju dejavnosti delavskih univerz za leto 1980, pri načrtovanju in usmerjanju vpisa novincev v srednje usmerjeno izobraževanje v letu 1980-81 v republiki in pri dogovarjanju o izvajanju posameznih programov z republiškimi vodstvi družbenopolitičnih organizacij.

V skladu s svojo vlogo opravlja zveza nekatere skupne naloge za strokovni razvoj izobraževalnih dejavnosti delavskih univerz. Z opravljanjem teh nalog zagotavlja splošne možnosti za izvajanje izobraževalnih programov na delavskih univerzah, organizira medsebojno izmenjavo posameznih programov in seznanja slušatelje z možnostmi izobraževanja. Težišče strokovnega dela je v letu 1980 na področju družbenopolitičnega izobraževanja, kjer pripravlja zveza poseben program usposabljanja delegatov kulturnih skupnosti, opremlja temeljni program izobraževanja delegatov družbenopolitičnih in samoupravnih intere-

snih skupnosti z metodičnimi in didaktičnimi pripomočki (prosojnice za uporabo na grafoskopu), pripravlja teste za preskus znanja in vprašalnike o programskih usposabljanja samoupravnih delavcev, sodeluje v pripravi in opremljanju programov izobraževanja za člane Zveze sindikatov idr. Programska dejavnost je neposredno povezana z uporabo in preskusom programov in pripomočkov na seminarjih za delavce delavskih univerz ali predavatelje, ki kasneje sodelujejo pri izvedbi programov. Na drugih področjih, kjer so bili v preteklosti že doseženi uspehi, zveza tudi letos nadaljuje strokovno delo. Omenimo naj predvsem načrtovani strokovni seminar o uporabi izobraževalne tehnologije na delavskih univerzah in pregled audiovizualnih sredstev za programe delavskih univerz in seminarje, namenjene seznanjanju z metodami in oblikami daljinskega izobraževanja in organiziranega samoizobraževanja. Zveza si zastavlja tudi več nalog na področju splošne kulturne vzgoje, prometne vzgoje in vzgoje za varstvo okolja ter namenja svoje strokovno delo tudi boljšemu andragoškim in metodičnemu delu delavskih univerz pri usposabljanju delovnih ljudi in občanov za ljudsko orambo in družbeno samozaščito.

Med splošnimi nalogami je v programu zveze predvidena še mednarodna izmenjava in sodelovanje pri delu strokovnih andragoških ustanov v drugih republikah ter izmenjava izkušenj v koordinacijskem odboru delavskih in ljudskih univerz Jugoslavije.

VLADIMIR TEKALEC

K spodbudnejšemu nagrajevanju

Kako poenotiti vrednotenje vzgojno-izobraževalnega dela

Vrednotenje vzgojno-izobraževalnega dela je treba postaviti na nove, trdnije temelje, merila za vrednotenje in nagrajevanje učiteljevega dela pa poenotiti po posameznih vrstah vzgojno-izobraževalnih organizacij. Ni dopustno, da ima vsaka šola drugačna merila in drugačen sistem delitve. Čas je, da kritično ocenimo dosedanje slabosti in izoblikujemo nov sistem nagrajevanja, ki bo boljši, pravičnejši in spodbudnejši. Nagrajevanje po delu mora voditi k višji storilnosti in boljšim odnosom v kolektivih. Če tega ne opravlja, je v osnovi zgrešeno.

Tako je izzvenela uvodna razprava o poenotenju meril za vrednotenje vzgojno-izobraževalnega dela v osnovni šoli na seji republiškega odbora Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti dne 12. 3. 1980.

Osnova za razpravo je bilo obsežno delovno gradivo, ki ga je v imenu posebne delovne skupine (o njej smo v Prosvetnem delavcu že poročali) pripravil Benjamin Jurman, raziskovalni delavec Pedagoškega inštituta pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. Poleg njega so v delovni skupini, ki že trideset let proučuje ta vprašanja, še: Geza Čahuk (Ljubljana), Ivo Orešnik (Murska Sobota), Milena Borovac (Ribnica na Dolenjskem) in Niko Žibret (Krško).

Potem ko je zakon o združenem delu prinesel bistvene spremembe v prejšnje vrednotenje vzgojno-izobraževalnega dela tudi na področju vzgoje in izobraževanja, so osnovne šole imenovale skupno komisijo za oblikovanje samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za ugotavljanje prihodka, za razporejanje dohodka in čistega dohodka ter za delitev sredstev za osebne dohodke.

Tako je nastalo nekaj zaporednih osnutkov samoupravnega sporazuma, na katere so se šole oprle pri oblikovanju svojih pravilnikov. Zadnji predlog samoupravnega sporazuma so delegati osnovnih šol 14. 12. 1979 tudi sprejeli. Čeprav so sporazumu dodajali metodološka navodila za vrednotenje posameznih sestavin učiteljevega dela, merila niso bila dovolj določena, zato so šli pravilniki šol v marsičem vsak svojo pot.

Delovna skupina, ki so ji naložili zahtevno nalogo, naj v čim krajšem času in kar najboljše oblikuje nova merila, se je oprla na teorijo in prakso, na sprejeta

družbena načela o nagrajevanju po delu in na dosedanje izkušnje pri njihovem uresničevanju.

LETNI DELOVNI NAČRT — OSNOVA

Letni delovni načrt šole je po predlogu skupine temeljni dokument, na katerem temelji sistem delitve osebnega dohodka in nagrajevanja vzgojno-izobraževalnega dela. Je osnova za svobodno menjavo dela med vzgojno-izobraževalno organizacijo in družbo, pa tudi podlaga za samoupravno načrtovanje tega dela. Letni delovni načrt šole sestavljajo delovni načrti posameznih njenih delavcev in enot. V njem so zajete družbene zahteve (predpisani predmetnik in učni načrt), interesi učencev in okolja (na primer interesne dejavnosti) in ustvarjalna hotenja pedagoških delavcev. Na temelju letnega delovnega načrta prejema šola potreben denar za njegovo uresničevanje. Ta denar mora tudi upravičiti — s kakovostno izvedbo delovnega načrta. Vsak delavec šole prispeva k izvajanju tega načrta, zato ima pravico do nagrade, ustrezne deleža, ki ga prispeva k skupnemu delu in uspehom.

42-URNI TEDNIK

Po zakonu o združenem delu je 42-urni tednik pravilo, ki ga kaže upoštevati na poseben način tudi pri vzgojno-izobraževalnem delu in njegovem vrednotenju. Pri vodstvenem, svetovalnem, administrativnem, tehničnem in podobnem delu se štejejo delovne ure po resnično uporabljenem času, za spreminjanje pedagoških ur v delovne ure pa potrebujejo enotna merila. Pedagoške ure zahtevajo daljšo ali krajšo pripravo. Delovna skupna predlaga, da se ocenijo s količnikom 1,5 pedago-

ške ure pri rednem pouku, pri delu v oddaljenem bivanju, pri dopolnilnem pouku, pri usmerjanju interesnih in drugih dejavnosti učencev in podobnem delu. S količnikom 2 (2 uri za eno pedagoško uro) naj bi zaradi zahtevnih priprav ocenili pedagoške ure pri dodatnem pouku, pri eksperimentalnem šolskem delu, razredniškem delu in delu s starši ter pri pouku družbeno-moralne vzgoje, ki zahteva največ priprav.

Tudi za pregled in popravilo izdelkov učencev bi morali sprejeti enotne normative. V ta namen naj bi predvideli pri razrednem pouku letno od 140 do 160 delovnih ur, pri predmetnem pouku pa po zahtevnosti posameznih predmetov (na primer pri slovenskem jeziku 60 ur, pri matematiki 40, pri zgodovini in zemljepis po 15 ur na oddelek itd.).

Tako se oblikuje količinsko učiteljev mesečni načrt, ki znaša praviloma 182 delovnih ur. Ker naj bi se tudi nadure izplačevale tako, kot na drugih področjih, le izjemno, se po potrebi poveča obseg učiteljevega dela, kolikor dopušča zakon. Tako se poveča seveda tudi učiteljev osebni dohodek, ki oblikuje pokojninsko osnovo in višino nadomestila ob boleznih.

NAGRAJEVANJE PO OBSEGU IN KAKOVOSTI

Nagrajevanje po delu temelji na obsegu in kakovosti dela. Pri tem pa moramo upoštevati še nekatere druge okoliščine.

Za vrednotenje učiteljevega dela moramo po mnenju delovne skupine upoštevati predvsem razvid del in nalog, ki jih opravljajo posamezni delavci. Vsako delovno nalogo ter značilna dela in naloge moramo ovrednotiti ne samo po obsegu, temveč tudi po njihovi zahtevnosti in odgovornosti in delovnih razmerah. Tudi formalna izobrazba naj bi dobila pri vrednotenju ustrežnejše mesto kot doslej. Delovna skupina predlaga, da bi bila vrednotena vsaj z 10 odstotki vrednosti značilnih del in nalog, saj je pridobljena izobrazba pogoj za uspešno opravljanje dela. Dosedanje zapostavljanje izobrazbe ni spodbujalo tistih, ki je niso imeli, da bi čim hitreje dokončali šolanje in si pridobili predpisano izobrazbo.

Kakovost vzgojno-izobraževalnega dela res ni mogoče meriti tako preprosto kot njegov obseg, zato pa jo lahko dokaj objektivno ocenjujemo. To ocenjevanje naj bi po predlogu delovne skupine opravili v prihodnje vsako polletje in ne pogosteje. Kakovost posameznikovega dela naj bi ocenjevala posebna komisija s pomočjo enotnih postavk in metod, ki jih bo pripravila; pri čemer naj bi komisije upoštevale tudi oceno ravnatelja in samega delavca, izdelano po istih merilih in postavkah.

DODATKI IN NAPREDOVANJA

Pri nagrajevanju bi morali bolj širokosečno nagrajevati pedagoško delo v oddolnih šolah, saj je pomanjkanje učiteljev najpogostejši vzrok za nesmotrno ukinitve teh šol. Dodatek za minulo delo ostaja v predlogih delovne skupine v višini 12%, uravnava pa ga regresivna lestvica, na vrhu katere naj bi učitelj prišel že po 15 letih dela. Udeleženci so v razpravi poudarili, da je ta dodatek v drugih deželah mnogo višji, da smo pri nas na repu, kar ni prav (dodatek za minulo delo znaša v drugih evropskih državah najmanj 40 — 50

odstotkov, na Japonskem pa nekajkrat več).

Dodatek na stalnost je delovna skupina predvidela v višini 5 odstotkov, ki naj bi jih dosegel učitelj že v prvih petih letih stalne zaposlitve na določeni šoli. Ta dodatek naj bi tako zavrnil začetno fluktuacijo.

Delovna skupina je oživila nekoč že izdelane predloge napredovanja pedagoških delavcev in predvidela za učitelje naslednje nazive:

- učitelj začetnik
- učitelj
- učitelj mentor
- učitelj svetovalec
- zaslužni učitelj.

Medtem ko je zadnji naziv črten in predviden le za veterana (še pet let pred odhodom pokoj), so drugi nazivi povezani z učiteljevim delom, z rastjo njegovih izkušenj in znanja ter njegovo mentorsko vlogo mlajšim kolegom. Napredovanje v te nazive bodo uravnale enotna merila, ki bodo podrobneje določili pogoje za napredovanje, odstotek učiteljev v posameznih nazivih ipd. Nazivi naj bi vplivali na osebni dohodek tudi tedaj, ko na primer učitelj ne opravi mentorskega dela, čeprav zmanjšanim dodatkom.

POHVALE IN OBETI

Udeleženci razprave so poudarili, da morajo biti vsa opravljena dela in soglasja z njegovimi glavnimi izhodišči rešitvami. Pod vodstvom delovne skupine 7 osnovnih šol poudarjajo, da je treba vse to v praksi preveriti in dopolniti ter nato izoblikovati do kraja sprejeti kot osnovo za nagrajevanje za določeno obdobje.

Kljub pomislekom posameznih članov komisije, da bi potrebovali več časa za temeljite proučitve, preverjanje in ovrednotenje predlaganega sistema rešitev, je prevladalo stališče delegatov iz vzgojno-izobraževalnih organizacij, da je treba delom pohiteti, saj šole nujno potrebujejo enotna merila, da jih uravnajo svoje pravilnike ravnanja. Po poročilu udeležencev razprave so izkušnje na tistih šolah, ki poskusno že uvajajo enotna merila in načela, spodbudile in povečale tveganja, če jih frontalno uvedemo v vse osnovne šole. Podoben izkušnje so prišli tudi Kopru, kjer iščejo nove rešitve sodelovanjem visoke šole za organizacijo dela v Kranju, katere predlogi se v bistvu ujemajo s predlogi delovne skupine pri republiškem odboru Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti.

Razpravljalci iz srednjih in visokih šol so poudarili, da bodo pri merilih, ustrezno prilagojenih zelo dobrodošla tudi njihova šola. Od tod sklep, naj bi jese posebne delovne skupine pripravile enotna merila za vrednotenje dela tudi za druge vrste vzgojno-izobraževalnih organizacij.

Tako bomo, kot vse kar kmalu postavili vrednotenje pedagoškega dela na trdnije temelje. Ker bo gradivo do jeseni zrelo za javno razpravo, po letu pa je namenjeno še poskusnemu uvajanju novih rešitev, možnosti dovolj, da se v razpravi in oblikovanju novega sistema vključijo vsi pedagoški delavci, ki iščejo, proučujejo in verjajo na tem področju nepota in rešitve.

JOŽE VALENTINČIČ

Pomembna družbena naloga

Dokument za višjo raven in boljšo kakovost izobraževanja

Medrepubliško-pokrajinska komisija za reformo izobraževanja je letošnjega 10. marca obravnavala zelo pomemben dokument z naslovom Skupni temeljni sistema izobraževanja in usposabljanja kadrov na področju vzgoje in izobraževanja, ki ga je pripravila delovna skupina Zavoda za šolstvo SAP Vojvodine.

Člani komisije so se z dokumentom strinjali, menili pa so, da ga je treba razširiti in dopolniti, ga nekoliko bolj prilagoditi sedanjosti in ga tako pripraviti za javno razpravo. V tej razpravi pa naj bi sodelovali vsi družbeni delavniki.

Posebno pomembno je, da so vsi razpravljalci poudarili, da so potrebni skupni temelji in se zavzeli za višjo splošno pedagoško in strokovno izobraževanje učiteljev in vseh, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem. Hkrati je treba v tem dokumentu izoblikovati tudi sistem pedagoškega, strokovnega in idejnega izobraževanja učiteljev ob delu in iz dela. Treba ga je zasnovati tako, da bo to njihova pravica in obveznost.

V načelih dokumenta je pove-

dano, da temelji izobraževanja učiteljev na marksizmu in idejnih temeljih socialističnega samoupravljanja, na sodobnih dosežkih znanosti, povezovanju teorije in prakse, znanstvenega in vzgojno-izobraževalnega dela, na sodobni pedagoški teoriji in praksi; na izobraževalnih in kadrovskih potrebah združenega dela vzgoje in izobraževanja in celotne družbe, na povezovanju šol z družbenim okoljem in z drugimi dejavnostmi. Še posebej je poudarjeno, da je treba izobraževati učitelje in sodelavce za opravljanje zunajšolskih in drugih vzgojnih dejavnosti.

Izobraževanje učiteljev in sodelavcev je zasnovano na načelu enotnosti in povezanosti: sodobnega splošnega, družbenoekonomskega, idejno-marksističnega, strokovnega, pedagoškega, psihološkega in metodičnega izobraževanja v vseh delih sistema.

Sistem mora biti gibek, tak da zagotavlja vodoravno in navpično prehodnost in omogoči vsem profilom kadrov neprekinjeno izobraževanje in izpopolnjevanje iz dela in ob delu.

Predvideno je, da se bodo izo-

braževalne štiri skupine učiteljev in sodelavcev, in sicer:

- vzgojitelji (za predšolsko vzgojo in izobraževanje, za podaljšano in celodnevno bivanje in domove ter počitniške domove pa tudi za prosti čas)
- učitelj (razrednega, predmetnega in praktičnega pouka)
- strokovni sodelavec (pedagog, psiholog, sociolog, zdravnik, programer, načrtovalec itn.)
- sodelavec (negovalka, laborant, medicinska sestra, tehnik in podobno).

Dokument predvideva, naj bi vsi, ki se ukvarjajo z vzgojno-izobraževalnimi nalogami in opravili, imeli v prihodnje fakultetno izobrazbo. Izjema so lahko sodelavci in učitelji praktičnega pouka. Razumljivo je, da se bo to uresničevalo postopoma in v različnem času v republikah in pokrajinah.

Prevladalo je mnenje, da mora biti učitelj v osnovni in srednji šoli usposobljen za eno področje, tj. za skupino predmetov (za dva ali tri).

Poudarjeno je bilo, da se morajo dopolnilno pedagoško izobraziti učitelji in sodelavci, ki pridejo v šole s fakultet, ki ne usposabljaajo za učiteljski poklic

Štipendiranje za pedagoške poklice

V načrtih do leta 1980 je bilo predvideno, da je treba zelo povečati obseg in kakovost vzgoje in izobraževanja, ena izmed osrednjih nalog pa je bila ustrezno usposabljanje pedagoških delavcev za vse ravni vzgoje in izobraževanja in zagotavljanje neprekinjenega in usmerjenega dotoka novih pedagoških delavcev. Štipendiranje za pedagoške poklice pomeni uresničevanje dolgoročne kadrovske politike po razvojnih načrtih na področju vzgoje in izobraževanja kot prednostnega področja družbenega razvoja v obdobju do leta 1985.

Z družbenim dogovorom o oblikovanju in izvajanju štipendijske politike, sklenjenim v letu 1975, je bilo področje štipendiranja enotno urejeno za SR Slovenijo. Izobraževalna skupnost Slovenije je s tem dogovorom zoločila obseg štipendiranja zgolj na prihodnje kadre v usmerjenem izobraževanju, občinske izobraževalne skupnosti pa so prevzele skrb za kadre v osnovnem šolstvu.

Sredstva, ki se zbirajo pri izobraževalnih skupnostih za štipendiranje, so v bistvu združena sredstva delavcev v izobraževalni dejavnosti. Vse naloge kadrovanja, usmerjanja in štipendiranja prevzemajo ali bi morale bolj kot doslej prevzemati vzgojno-izobraževalne organizacije. Namensko združena sredstva predstavljajo torej le »izplačilno mesto« in »servisno službo« za opravljanje operativnih nalog s tega področja.

Preden spregovorimo o načinih in izpeljavi štipendijske politike v šolskem letu 1980-81 v skladu z novostmi, ki v tem času nastajajo na področju izobraževanja in štipendiranja, poskusimo grobo oceniti stanje na področju kadrovskega štipendiranja za pedagoške poklice z vidika uveljavljanja temeljnih usmeritev štipendijske politike.

PREDNOSTI IN SLABOSTI KADROVSKIH ŠTIPENDIJ

Izobraževalne skupnosti namenijo za neposredno kadrovske štipendiranje toliko denarja, da lahko zagotavljajo štipendije vseh prijavljenim kandidatom, ki izpolnjujejo pogoje razpisov. Podatki o socialnih značilnostih populacije, ki se odloča za pedagoške poklice, kažejo, da izvira precejšen del učencev in študentov pedagoških smeri iz socialno šibkejših plasti. Število kandidatov, ki bi brez štipendije težko uresničevali svoje poklicne želje na pedagoškem področju, se že nekaj let precej ujema s številom prostih štipendij in z denarjem, ki je na voljo. Kadrovske štipendiranje za pedagoške poklice torej bistveno pomaga odpravljati socialne razlike in s tem prispeva k izenačevanju materialnih možnosti za izobraževanje.

Nekoliko manj ugodna pa je lahko ocena kadrovskega štipendiranja kot sredstva uresničevanja kadrovske politike vzgojno-izobraževalnih organizacij (osnovnih in srednjih šol). Povezanost štipendista z njegovo prihodnjo delovno organizacijo in le-te s svojim prihodnjim delavcem je med njegovim izobraževanjem že prevečkrat zgolj formalna.

Vsem neskladjem in težavam, ki se pojavljajo na relaciji štipendist — štipenditor — konkretno delovno mesto, je skupen problem dolgoročnega kadrovskega načrtovanja. Izobraževalna pot pedagoškega delavca je dolga; traja od 8 do 10 let in več. Tako daleč pa načrtovanje razvoja in kadrov posamezne vzgojno-izobraževalne organizacije ponavadi ne seže. Po drugi strani pa se velikokrat tudi izjava štipendista ob vstopu v pedagoško usmerjeno izobraževanje in štipendijsko razmerje izkažeta kot nezanesljiva in odvisna od subjektivnih in objektivnih dejavnikov, ki vplivajo na kasnejšo spremembo odločitve.

Letos se na primer srečujemo s tako imenovanim »faznim zaostankom« v procesu načrtovanja pedagoških kadrov, ko uvajamo usmerjeno izobraževanje v celotnem izobraževalnem sistemu, še preden bo prvi rod študentov vpisal nekatere programe na visoki stopnji, ki bodo usposabljali kadre za pedagoško delo v prvem letu usmerjenega izobraževanja.

USMERJAJMO MLADINO V PEDAGOŠKE POKLICE!

Usmerjanje mladine v skladu s kadrovskimi potrebami vzgojno-izobraževalnih organizacij je ena najpomembnejših nalog štipendijske politike, kot sestavina izobraževanja in dela pa nalaga vseh pedagoških in drugih strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja. Zahtevnost in vrednotenje pedagoškega poklica se vzporejata z lastnostmi, sposobnostmi in interesi kandidata, ki se po končani osnovni šoli odloča za poklic. Družbena odgovornost nosilec usmerjanja v izobraževanje in poklic je velika. Vlaganje v izobraževanje in štipendiranje pomeni razvojno naložbo, pristajanje na neskladja med zahtevami poklica in lastnostmi kandidata pa razsipniški odnos do naložbe. Podatki o neustreznih sestavi pedagoških delavcev po spolu (zlasti v osnovnih šolah), po stopnji izobrazbe, o zamenljivosti poklica, o zaposlovanju učiteljev v dejavnostih, za katere se niso izobraževali — opozarjajo na manj smotno investiranje v izobraževanje in štipendiranje kot bi želeli.

Rekli smo že, da so izobraževalne skupnosti zgolj »izplačilno

mesto in tehnična služba« na področju kadrovskega štipendiranja za pedagoške poklice. Aktivna in konkretna vloga nosilec kadrovske in štipendijske politike pa nalaga pedagoškim delavcem odgovorne naloge:

— da pomagajo osnovnošolcu izbrati izobraževalno pot, ki ga bo privedla do poklica, v katerem bo uspešen in s katerim bo v resnici zadovoljen;

— da dajejo informacije o izobraževalnih in poklicnih možnostih na pedagoškem področju ter spodbujajo in usmerjajo v prosveto mladino, ki to želi in zmore;

— da skrbneje in dolgoročneje načrtujejo svoj razvoj in reprodukcijo kadrov;

— da se povežejo z učencem ali študentom neposredno prek druge izobraževalne organizacije (pedagoške srednje šole, pedagoške akademije, druge visoke šole ali fakultete) ali prek izobraževalne skupnosti in si tako zagotovijo konkretno štipendijsko razmerje in s tem prihodnjega delavca;

— da načrtno spremljajo izobraževalno pot svojega prihodnjega delavca tako, da organizirajo študijsko prakso, da glede na resnične potrebe dopolnjujejo njegove seminarske in diplomske obveznosti itd.

ŠTIPENDIRANJE V ŠOLSKEM LETU 1980/81

Vse te in še druge naloge bodo ostale stalna obveznost pedagoških delavcev in vzgojno-izobraževalnih organizacij tudi v prihodnje. Z novim družbenim dogovorom o štipendiranju, ki je v obdobju sprejemanja in usklaje-

vanja s predlogom zakona o usmerjenem izobraževanju, se sistem štipendiranja za pedagoške poklice prek izobraževalnih skupnosti v glavnem šolskem letu 1980/81 ne bo spremenil. Učenci se bodo vpisovali v vzgojno-izobraževalni program v pedagoški usmeritvi in izbirali med smermi: vzgojiteljsko, za razredni pouk, družboslovno-jezikovno in naravoslovno-matematično. V skupnem razpisu štipendij, ki ga bo v dnevnem časopisu razpisala Zveza skupnosti za zaposlovanje predvidoma v drugi polovici aprila, bodo občinske izobraževalne skupnosti objavile prosta štipendijska mesta za višješolski študij tistih pedagoških poklicev v osnovnih šolah, za katere je premalo delavcev, Izobraževalna skupnost Slovenije pa štipendije za učence in študente, ki se bodo po končanem izobraževanju zaposlili v srednjem izobraževanju.

Prednost bodo imeli kandidati, ki jih bodo predlagale vzgojno-izobraževalne organizacije. S tem prednostnim merilom naj bi štipendije povezovali in vzpostavljale razmerje učencev in študentov z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami v skladu s kadrovskimi potrebami šol in hkrati spodbujalo mladino k takšnemu povezovanju. Podrobne pogoje za pridobitev štipendije, enotna merila za oblikovanje višine štipendij in druga merila bo urejal samoupravni sporazum o štipendiranju, ki bo tudi natančno opredelil načela novega družbenega dogovora o štipendijski politiki v SR Sloveniji.

TATJANA PLEVNİK

Zakon dobiva končno podobo

Predlog zakona o usmerjenem izobraževanju dobiva te dni svojo končno podobo. V zadnjem času so razpravljali o njem na predsedstvu CK ZKS, na Republiški konferenci SZDL, na republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije in odboru sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, v skupščinskih odborih in komisijah ter drugje. Na tej stopnji so pri oblikovanju končnega besedila razprave natančne in poglobljene, zavzete in včasih tudi razvnete, saj je treba odstraniti iz zakonskega besedila vse, kar je premalo natančno opredeljeno in dvoumno, vsako neskladnost med posameznimi rešitvami in celotno zamislijo. Pri vsakem poglavju je treba pretehtati vsebino in ponovno premisliti, ali vsebuje vse, kar je z družbenopolitičnega in strokovnega vidika bistveno. Pri nekaterih vprašanjih se razprave zaustavljajo zato dalj časa.

Zakon o usmerjenem izobraževanju mora obravnavati celotno področje usmerjenega izobraževanja povezano in enovito. Zato morajo biti enakovredne vse poti do izobrazbe — izobraževanje pred vstopom v delo, ob delu in iz dela, povezane morajo biti tudi posamezne vrste usmerjenega izobraževanja — izobraževanje za pridobitev strokovne izobrazbe, usposabljanje in izpopolnjevanje. Zakon mora zagotoviti uresničanje zamisli o permanentnosti izobraževanja in vzgoje ter o menjavanju obdobja izobraževanja in dela. Izobraževanje v mladosti mora imeti odprta pota v nadaljnje izobraževanje ob delu in iz dela. Na vseh teh razvojnih stopnjah mora biti izobraževanje usklajeno s potrebami družbenega dela in celotnega družbenega razvoja.

Tudi usposabljanje za enostavna dela in naloge, ki ga izvajajo največkrat same OZD, naj bi bilo povezano s celotnim usmerjenim izobraževanjem. Posebne izobraževalne skupnosti naj bi imele v ta namen pregled nad programi za usposabljanje, da bi le-to ne vodilo z morebitno ozkostjo v slepe ulice, ki bi zapirale priučenim delavcem pot naprej.

Če obravnavamo usmerjeno izobraževanje kot neprekinjen in mnogovrsten proces, v katerem vsaka stopnja temelji na prejšnji in je podlaga za naslednjo, postaja tudi delitev usmerjenega izobraževanja na izobraževanje mladine in izobraževanje odraslih preozka, preveč poenostavljena in neprožna. V skladu z načelom didaktične diferenciacije

moramo obravnavati z večjo natančnostjo ne le starostne razlike, ampak tudi razlike v izobrazbi, delovnih in življenjskih izkušnjah, individualnih potrebah in sposobnostih. Zato v zakonu o usmerjenem izobraževanju bržkone ne bomo gledali na udeležence z vidika izobraževanja mladine ali izobraževanja odraslih, pač pa bomo skrbno in natančno obravnavali različne poti in načine izobraževanja, prilagajanje programov, organizacije, metod in oblik različnim ravnam, značilnostim in potrebam udeležencev. To ne pomeni, da zanimamo pedagogiko ali andragogiko, saj so njuna spoznanja temelj znanstvene zasnovanosti vzgojno-izobraževalnega dela. Pedagoška in andragoška usposobljenost je pogoj za delo v vseh organizacijah za usmerjeno izobraževanje. Pedagogika in andragogika bosta torej skupaj gradili enotno teorijo usmerjenega izobraževanja ter vzgoje in izobraževanja nasploh.

PREHODNOST

Zakon o usmerjenem izobraževanju naj bi zagotavljal kar največjo prehodnost v posameznih usmeritvah od manj zahtevnih do najbolj zahtevnih programov. Zato se je pri obravnavi zakonskega predloga kritična misel mladih ponovno zaustavila pred nadaljevalnim izpitom, ki ga zakon predvideva za tiste, ki bi hoteli nadaljevati študij na višjih in visokih šolah. Mladi se bojijo, da ne bi postali nadaljevalni izpiti sredstvo socialne diferenciacije, ko bi namesto sposobnosti kandidatov odločala raven

šole, ki so jo dokončali. Razprava je poudarila, naj ima nadaljevalni izpit predvsem usmerjevalno vlogo. V izpitnih komisijah naj bi bili v ta namen predstavniki ustreznih srednjih šol, visoke šole, kamor so kandidati namenjeni, in združenega dela. Nadaljevalni izpit naj bi spodbujal kandidate k pretehtani odločitvi in izbiri nadaljnjega izobraževanja, pa tudi k utrditvi tistega znanja, ki jim bo omogočilo, da se bodo takoj vključili z uspehom v visokošolski študij.

UČITELJEVE OBVEZNOSTI

Predlog zakona o usmerjenem izobraževanju predvideva v 42-urni tedenski obveznosti zgornjo mejo učiteljevega neposrednega vzgojno-izobraževalnega dela z učenci in študenti. Ta naj bi dosegala pri srednjem izobraževanju 23 ur tedensko pri splošno-izobraževalnih in strokovno-teoretičnih predmetih, 30 ur pri učiteljskih praktičnega pouka in 35 ur pri inštruktorjih in mentorjih, ki vodijo delovno prakso in proizvodno delo. Pri visokošolskih učiteljih naj bi zgornja meja ostala pri 11 urah na teden, pri praktičnem pouku pa pri 25 urah. V domovih za učence naj bi trajalo vzgojno delo tedensko največ 30 ur. Pomisleki proti tem predlogom izhajajo iz bojazni, da bi se zgornja meja spremenila v normativni učiteljevega dela v redno učno obveznost, po kateri bi odmerjali tudi učiteljev dohodek.

Usmerjeno izobraževanje nalaga učitelju zahtevne naloge in pričakuje od njega mnogo bolj kakovostno in učinkovitejše delo. Če bi učitelju hkrati povečali tudi obseg vzgojno-izobraževalnega dela z mladino, bi mu naložili dvojno obremenitev, ki bi nikakor ne vodila k pričakovani uspešnosti. To stališče, ki ga je podrobneje razčlenil Republiški odbor sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, je tudi razprava na svetu za vzgojo in izobraževanje pri Republiški konferenci SZDL smatrala za dovolj utemeljeno. J. V.

K javni razpravi o mreži šol

V javni obravnavi so dokumenti, ki pomembno zahtevajo pot usmerjenega izobraževanja v naslednjih šolskih letih. Na svojem 8. kongresu so se slovenski komunisti zavzeli za to, da bi se prav o teh zadevah dogovarjali uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih, kjer poteka svobodna menjava dela, torej so in se dogovarjajo o izvajanju vzgojno-izobraževalnih programov. In prav to se je tudi zgodilo. Uporabniki in izvajalci so se v posebnih izobraževalnih skupnostih dogovorili o številu in naravi vzgojno-izobraževalnih programov, predlagali šole, ki naj bi jih izvajale, ali vsaj regionalni okvir, kjer naj bi se izvajali, ter število vpisnih mest za novince in tiste, ki bi se izobraževali ob delu ali iz dela. Čemu torej še javna obravnavo? Vprašanje se zastavlja zato, ker nekateri mislijo, da ni mogoče spremeniti ničesar, drugi pa zopet, da je njihova »občinska beseda« najpomembnejša in da uporabnikov v posebni izobraževalni skupnosti ni treba upoštevati. Kljub znani vlogi SZDL v razvejenem družbenem življenju, se nekateri sprašujejo, kaj ima pri tem opraviti SZDL, saj imamo vendar strokovne ustanove, odgovorne za področje vzgoje in izobraževanja, in izobraževalne skupnosti, v katerih delegati zastopajo interese svojih območij.

Jasno mora biti, da je treba vse spreminjevalne predloge uskladiti s posebnimi izobraževalnimi skupnostmi, sicer bo usklajevanje v izobraževalni skupnosti Slovenije zelo težavno. Najpomembnejšo vlogo pri izražanju občinskih interesov ali splošnih interesov nasproti posebnim imajo predvsem občinske izobraževalne skupnosti. Nosilec najširšega informiranja, razpravljanja in predlaganja pa je gotovo frontna SZDL s svojimi odprtimi oblikami dela v svetih in sekcijah. Organiziranost preostaja torej zelo stiski pri gledanju posebnih interesov v posebnih izobraževalnih skupnostih, načrtovanje je kadrovskih in izobraževalnih potreb in glede na dolgoročni razvoj Slovenije in njenih delov.

Pri vsem tem je seveda nekaj »stalnice«, ki odločilno vplivajo na naše razpravljanje in odločanje. Prva so gotovo učitelji, s ka-

terimi bo »stala ali padla« tudi naša nova šola. In prav med njimi je čutiti, da so nekoliko zbegani, zato včasih tudi nasprotujejo uvedbi novega izobraževanja. Bojijo se, da pomeni nova mreža šol zanje selitev; da nova programska zasnova premalo poudarja njihov predmet; da ne bodo zmogli odgovornosti usmerjanja, ki jim jo nalaga zakon. Gimnazijski profesorji ne vidijo svojega mesta v prihodnji srednji usmerjeni šoli. Mnogi se bojijo, da se bo raven zahtevnosti zniževala, namesto da bi v reformi srednje šole videli možnost za izboljševanje izobraževalne ravni delavcev v združenem delu, za izobraževanje za ustvarjalno delo, prihodnjega nosilca proizvodnje, usposobljenega samoupravljalca in nosilca sprememb v odnosih med ljudmi in v tehnologiji.

In še nekaj nas vodi pri odločanju o tem, katero usmeritev bomo v posameznem okolju razvijali — programska zasnova srednjega usmerjenega izobraževanja. Ni si mogoče predstavljati centrov usmerjenega izobraževanja, z več usmeritvami, saj že en program vključuje praviloma več smeri, celo na različni stopnji zahtevnosti. Zato bi morali tisti, ki bodo izvajali usmerjeno izobraževanje in ki si lahko predstavljajo izobraževalno delo po takih programih, utemeljeno odgovarjati tistim, ki želijo v občini izsiliti razvejeno mrežo šol z nekaj oddelki ali celo z zunanjimi oddelki; to bi bilo s pedagoškega vidika težko izvedljivo, predvsem pa zelo drago. Priznati moramo, da bi taka programska sestava ob novih družbenoekonomskih odnosih in svobodni menjavi dela vodila v centralizacijo šolske mreže, to pa je v nasprotju s političnim razvojem Slovenije in njenih delov. Pojavlja se tudi nevarnost enostranskega usmerjanja mladine v najbližjo usmerjeno šolo. Zavedati se moramo, da smo v zadnjem času že zgradili precej domov za učence in študente in da jim bomo v prihodnjem obdobju še gradili. S tem pa bomo ustvarili možnosti za izobraževanje v skladu z nagnjenji in sposobnostmi mladega rodu, s potrebami družbenega dela in vse družbe.

BOŠTJAN ZGONC

Obvestilo

Rdeči križ Slovenije vabi občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeležijo krvodajalske akcije. Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivisti Rdečega križa, odgovoren za krvodajalstvo.

Kri je nenadomestljivo zdravilo. Človek lahko s krvjo vedno pomaga. Dajanje krvi je dokaz človečnosti in eno izmed meril naše ozaveščenosti in solidarnosti do sebe in drugih.

APRIL 1980

DOMŽALE 1., 2., 3., 4., 7., 8., 9.
NOVA GORICA 10., 11., 14., 15., 16., 17., 18.
UNIVERZA 22.
BREŽICE 23., 24., 25.
CERKNICA 28., 29., 30.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Redni razpis v letu 1980

Redni razpis prostih del in nalog za leto 1980 bo objavljen 21. aprila. Razpis tistih prostih del in nalog, ki jih srednje šole do tega roka še ne morejo določiti, bomo objavili kasneje.

Prosimo vse vzgojno-izobraževalne in vzgojno-varstvene organizacije, da pošljejo razpise do 28. marca 1980, srednje šole pa čimprej, na naslov: Prosvetni delavec, 61104 Ljubljana, Poljanski nasip 28, p. p. 21.

VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNE IN VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE, ali veste, da so razpisi v Prosvetnem delavcu za vas veliko cenejši kot v drugih časopisih?

delo šola

Geografija v reformirani šoli

Simpozij o pouku geografije

Jugoslovanski geografi so začeli usmerjati svoja razmišljanja o modernizaciji vsebine in vloge zemljepisnega pouka v novem sistemu reformiranega izobraževanja sorazmerno zgodaj, že leta 1973, ko so se prvič zbrali na jugoslovanskem simpoziju o didaktiki geografije v Novem Sadu. Tu so organizirano na medrepubliški ravni začeli usklajevati svoje poglede na izobraževalno vlogo geografije v stalnem procesu preobrazbe našega izobraževanja. Od tedaj se je zvrstilo kar pet jugoslovanskih simpozijev, ki so obravnavali posamezne probleme didaktike geografije, učno-vzgojne smotre, vsebino, učne pripomočke in učbenike. Taka posvetovanja so bila doslej že v petih jugoslovanskih republikah ali pokrajinah. Zanimanje zanje se je od simpozija do simpozija stopnjevalo, število udeležencev in predavateljev je bilo vse večje, izboljševala pa se je tudi kakovost predavanj. Pestrejši so postajali oblike in načini dela, povečevala pa se je tudi dejavnost udeležencev.

Na prvem simpoziju v Novem Sadu je bilo težišče bolj na klasičnih in ustaljenih oblikah dela, na predavanjih in ekskurzijah, nosilci vsebinskega dela predavali pa so bili tedaj večinoma učitelji geografije z osnovnih in srednjih šol ter maloštevilni predavatelji didaktike geografije z visokih in višjih šol, na petem jugoslovanskem simpoziju o didaktiki geografije v Portorožu, ki se ga je udeležilo več kot 400 geografov iz vse Jugoslavije, pa je bilo med predavatelji tudi precej specializiranih učiteljev didaktike geografije z visokih in višjih šol. Prisotni so bili tudi visokošolski učitelji različnih panog geografije. Tu smo se srečali s pestrimi vsebinskimi in organizacijskimi oblikami geografskega dela, kar je znak zavzetosti jugoslovanskih geografov, ki si prizadevajo kakovostno oblikovanje geografije kot predmeta v učno-vzgojnih procesih reformirane, družbenim potrebam prilagojene šole.

Ob številno močni udeležbi je stopila v ospredje pestra sestava udeležencev in poročevalcev iz številnih krajev Jugoslavije. Med njimi so bili učitelji z osnovne in z vseh vrst srednjih šol ali šol usmerjenega izobraževanja ter skoraj vsi učitelji didaktike geografije z jugoslovanskih višjih in visokih šol, ki vzgajajo učitelje geografije. Prišli so tudi delavci zavodov za šolstvo in geografi, ki pripravljajo učila in učbenike po raznih založbah Jugoslavije. Simpozij v Portorožu so se v razliko od preteklih tovrstnih prireditelj udeležili tudi pedagoško-znanstveni delavci geografskih kateder jugoslovanskih univerz, vendar je bilo teh glede na zdajšnji položaj geografije v šoli še vedno premalo. Žal pa med udeleženci še vedno nismo srečali geografov-raziskovalcev, ki so zaposleni na geografskih, raziskovalnih, urbanističnih in regionalnoplanskih ustanovah. Odsotnost teh predstavlja vrzel pri vsebinskem oblikovanju geografije kot predmeta v učno-vzgojnem procesu na vseh nivojih šol.

SA SODOBNEJŠI POUK GEOGRAFIJE

Dosedanji tovrstni simpoziji v Novem Sadu, na Jahorini, v Ohridu, Sarajevu in v Portorožu so bili usmerjeni na vprašanja vsebinske, tehnološke in organizacijske narave didaktike geografije. Obravnavali so vsebino in funkcijo posameznih elementov didaktike geografije. Obravnavali so vsebino in funkcijo posameznih elementov didaktike geografije v njihovi medsebojni povezanosti s težnjo po organizirani pripravi pouka. Nakazani so bili subjekti združenega dela, nosilci priprave vsebine geografije, nosilci oblikovanja učnih programov in didaktike prenosa geografskega znanja na relaciji znanost-šola, nosilci izvajanja geografskega pouka ter nosilci priprave učbenikov in učil. To je prispevek k opredelitvi odgovornosti in pravic organizacij združenega dela in učiteljev v procesu reform izobraževanja na visokih in višjih šolah in na osnovni šoli ter

šolah usmerjenega izobraževanja. Gre za opredelitev vsebine, didaktične obdelave in poučevanja geografije ter zavodov za šolstvo in založniških hiš, ki oblikujejo in izdajajo učbenike in učila.

Prav udeležba strokovnjakov z raznih področij, ki predstavljajo s svojo dejavnostjo posamezne člene verige novosti v pripravi in samem učno-vzgojnem procesu pouka geografije, je prispevala k opredelitvi delitve dela geografov za izboljšanje kakovosti, vsebine, organizacije in tehnologije pouka geografije. Ker so bile vsebinske in organizacijske priprave simpozija dolgotrajne in usklajene na medrepubliški ravni in med različnimi dejavniki v Sloveniji, ki so kakorkoli povezani s poukom geografije, so bili referati na plenarnih zasedanjih le še ena od oblik celotne dejavnosti simpozija. K aktivizaciji in poteku simpozija je veliko prispevala že pred posvetovanjem natisnjena publikacija.

Modernizacija pouka geografije, v kateri so razvrščeni referati v treh vsebinsko zaokroženih enotah: teoretična izhodišča geografskega izobraževanja, učila in oblike ter metode dela geografskega izobraževanja. Posvetovanje je spremljalo več razstav, razstava učbenikov in učnih pripomočkov ter novejšega strokovno-znanstvenega geografskega tiska, razstavi tematsko-kartografskega gradiva o obmejnem območju in o posledicah potresa v Posočju z didaktično ustreznimi cikoostiranimi vodnikom po razstavi. Obe razstavi z vodnikom in še posebej vodnik za ekskurzijo udeležencev simpozija po Koprskem in po obmejnem območju na obeh straneh jugoslovansko-italijanske državne meje so rabili kot didaktični pripomoček k ekskurzijam. Udeleženci ekskurzij so se seznanili z didaktično predstavitvijo zglede geografsko dinamične, urbanizaciji podvržene obmejne regije ob odprti jugoslovansko-italijanski meji, za katero so značilni pestrost geografskih pojavov, velika propustnost državne meje, preobrazba kulturne pokrajine in narodnostno s slovensko manjšino v Italiji in italijansko narodnostjo v SR Sloveniji pomešano poseljena obmejna območja. Spoznali so tudi sodobne probleme populacijskega praznjenja na alpskem prostoru ter pokrajinsko rekonstrukcijo obmejnih območij na italijanski in jugoslovanski strani meje, ki jih je prizadel potres.

GEOGRAFIJA V PROGRAMIH USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA

Na petem jugoslovanskem simpoziju o pouku geografije so bile v ospredju oblike in metode dela ter tehnološki pripomočki za pouk geografije, kljub temu pa se razpravljali niso izogibali vsebinskim vprašanjem. Udeleženci so izrazili zaskrbljenost glede pouka geografije v reformirani osnovni šoli in v šolah usmerjenega izobraževanja, saj je geografijo kot učni predmet v

zadnjih letih doletelo slabo utemeljeno krčenje učnih ur, v posameznih razredih pa je bila ukinjena že med pripravo na reformo šol. Nerazpoloženje med prisotnimi se je izražalo še zlasti zato, ker so bili geografi v nekaterih fazah pa tudi pri pripravi učnih načrtov in programov za šole usmerjenega izobraževanja, odrinjeni od sodelovanja; to ima negativne posledice za samo geografijo, škoduje pa tudi dogovorjenim splošno izobraževalnim vzgojnim smotom naše družbe. Krivdo za tako stanje geografije v šolah je del udeležencev simpozija pripisoval tudi slabemu sodelovanju med visokošolskimi učitelji didaktiki za geografijo ter učitelji v osnovni šoli in šolah usmerjenega izobraževanja. Za nastali položaj in kakovost pouka geografije smo odgovorni vsi geografi ne glede na delo, ki ga opravljamo. Visokošolski in višješolski učitelji geografije so za stanje geografije v šolah še odgovornejši tudi zato, ker lahko oblikujejo raziskovalne programe in vzgajajo prihodnje učitelje. Več možnosti kot drugi imajo tudi za kritično spremljanje in preverjanje na novonastalih geografskih spoznanjih doma in po svetu ter za pregled nad novimi spoznanji sorodnih strok; zato lahko sproti opredeljujejo spreminjanje vloge in položaja geografije v znanosti, s tem pa tudi v splošnih učno-vzgojnih smotih naše družbe. Prav zato moramo prispevati svoj delež pri opredeljevanju take vsebine geografije za izobraževanje na različnih stopnjah šol, ki mora biti temelj za usposabljanje ustvarjalnega delovanja mladega človeka v poklicih različnih družbenih dejavnosti v samoupravnih socialistični družbi in svetu odprte ter z njim povezane neuvrščene Jugoslavije. Udeleženci simpozija so opozorili, da je nujno upoštevati potrebe sodobne didaktike geografije tudi pri snovanju raziskovalnega dela učiteljev geo-

grafije na višjih in visokih šolah ter geografov raziskovalcev, ki so zaposleni na geografskih in regionalno-planskih ter urbanističnih ustanovah. Pri načrtovanju dela morajo sodelovati didaktiki geografije in učitelji na osnovni šoli in šolah usmerjenega izobraževanja, saj bodo le tako izsledki geografskega raziskovalnega dela uporabni tudi za didaktiko geografije na vseh stopnjah šol.

VSEBINA SE SPREMINJA

Dinamična preobrazba kulturne pokrajine, ki je dosežek družbenega razvoja, terja nenehno novo opredeljevanje geografske vsebine in didaktično oblikovanje le-te za potrebe pouka geografije na vseh ravneh šol rednega šolanja, šolanja ob delu in stalnega izobraževanja učiteljev. Geografi smo pri oblikovanju geografije kot predmeta v izobraževalnem procesu pred novimi nalogami, saj današnjemu pouku geografije ne more biti več izhodišče opisovanje odnosa med družbo in naravo, kar je bilo sprejemljivo le za statično, nerazvito agrarno pokrajino. Graditi moramo nova izhodišča za interpretacijo učinkov dinamične industrijske tehnologije, ki s človekovo dejavnostjo ob različnih drugih dejavnostih spreminja odnos med človekom, družbo in naravo in s tem prispeva k oblikovanju različnih tipov pokrajine. V Jugoslaviji je razvoj pokrajine odvisen od sistema samoupravnega socialističnega družbenega načrtovanja in s tem od načrtnega vključevanja industrijske tehnologije v najrazličnejše človekove dejavnosti, ki so povezane z bivanjem, delom, oskrbo, izrabljanjem prostega časa in s človekovo udeležbo v prometu.

Le z izhodišči moderne geografije, ki ne temelje na opisnem opisovanju celostnosti odnosov med družbo in naravo, temveč na izhodiščih, ki temelje na razčlenbah dejavne vloge človeko-

vega dela in družbe pri izrabljanju naravnih danosti, lahko prispevamo k spoznavanju sodobnih problemov geografskega okolja in s tem k oblikovanju učenjskega odnosa mladega človeka do ciljev samoupravnega socialističnega družbe. To je do vsega tistega, kar temelji na povezovanju in izenačevanju socialnoekonomskih razmer med posameznimi območji Jugoslavije in smotnosti tega za ustvarjanje pogojev enakopravnosti med narodi in narodnostmi v kulturnem, socialnem in ekonomskem pogledu. Izhodišča učno-vzgojnega procesa, ki temeljijo na taki geografski vsebini lahko tudi prispevajo k usposabljanju mladega človeka za stalno spremljanje učinkov družbenih dogajanj na razvoj kulturne pokrajine po svetu in za tolmačenje specifične soodvisnosti politično-geografskega položaja in notranjega družbenega razvoja Jugoslavije od družbenoekonomskih in družbeno-političnih dogajanj v evropskih in drugih ter še posebej v neuvrščenih deželah.

K SODOBNI DIDAKTIKI

Taki pogledi na položaj in vlogo geografske znanosti v industrijski družbi opredeljujejo geografijo kot temeljno prostorsko vedo, ki ni samo družbena in ne samo naravna, temveč dobiva značaj temeljne načrtovalske, prostorske in narodno pomembne vede. Ali bo geografija v naši šoli in družbi dobila ta pomen, je odvisno od dejavnosti geografov. Načrtovalni vidik moramo vgrajevati v vsebino problemskih regionalnih kompleksov učnega procesa in to s takimi izhodišči teoretične, metodološke in didaktične narave, da bomo usposobili mladega človeka za vrednotenje prostorskih dogajanj in problemov v lastnem okolju in po svetu ter za sodelovanje in sodelovanje pri načrtovanju regionalnega ali urbanističnega razvoja v sistemu

samoupravnega socialističnega načrtovanja družbenega razvoja.

Izbora geografske vsebine in njeno oplemenitenje z načelne moderne didaktike, pedagogike in psihologije ter iskanih ustreznih povezanosti vsebin geografskega pouka z vsebin drugih predmetov ali sklopov predmetov predstavlja geografom po svetu že dalj časa izziv, s katerim se ukvarjajo že več desetletij. Tudi drugod po svetu samo razpravljanje o položaju geografije v šoli in o opredelitvi njene vloge med znanimi panogami ni pripeljalo do leč, če ni bilo oprto na organizirano in institucionalizirano raziskovalno delo. Napredek so dosegli šele z organizacijo specializiranih geografskih ustanov, ki se ukvarjajo z didaktično-geografskimi raziskovalnimi projekti, kjer združujejo delo znanja geografske visokošolske raziskovalno-pedagoške organizacije najrazličnejših specializacij skupaj z didaktiki geografije in učitelji geografije vse stopen šol. K zboljšanju kakovosti in organiziranosti pouka geografije je veliko prispeval nastanek kateder za didaktiko geografije, ki niso nič slabše zasedene z učnimi kadri in enak tehnično opremljene kot druge geografske katedre. Le bolj organizirane katedre za didaktiko geografije, kot jih imamo pri nas, bi bile lahko kos tudi za htevnim nalogam stalne preobrazbe učno-vzgojnih procesov na področju geografije. Lahko bi skrbela za stalno izpopolnjevanje učnih načrtov, programov učbenikov in učil ter za sproti izobraževanje učiteljev. Dopolnilno stalno izobraževanje učiteljev ne more več temeljiti na klasičnem sistemu univerzalnih seminarjev, saj ti ne morejo zadostiti posebnim potrebam reformirane osnovne šole in močno zidificiranim šolam usmerjenega izobraževanja.

d. VLADIMIR KLEMENČIČ

Za vzgojitelje v domovih učencev — višja ali visoka izobrazba?

V predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju je v 174. členu predvidena za vzgojitelje v domovih učencev »najmanj višja izobrazba«.

Določilo tega člena ni razumljivo, če je trditev, da sta vzgoja in izobraževanje enakovredni sestavini vzgojno-izobraževalnega procesa, natančna. Za delo z doraščajočo mladino je za učitelje na srednji stopnji predvidena visoka izobrazba že tradicionalna in nesporna. Tako je tudi v predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju. Za pedagoge, ki jim je zaupana predvsem vzgojna funkcija, pa se nikakor ni moglo sporazumeti, da bi jih izenačili s kolegi, ki opravljajo v prvi vrsti izobraževalne naloge. Nastaja vtis, kot da vzgojno delo ni enakovredno izobraževanju. Vendar ne gre le za vtis, saj s tem v resnici uzakonjamo neenakovrednost določenega pedagoškega profila nasproti drugemu, čeprav sta angažirana oba z istimi kategorijami mladine, četudi v različnih pedagoških situacijah in narazličnih razvojnih stopnjah. Posledice neenakega obravnavanja dveh pedagoških profilov so lahko usodne. Zavrtja bi bila uveljavitev poklica mladinskega vzgojitelja, ki izhaja iz potreb prakse in je skladen z družbenimi težnjami.

V partijskih dokumentih, še posebno v dokumentih VIII. kongresa ZKS je pomen vzgoje še posebno poudarjen. To je tem bolj razumljivo spričo uveljavljanja nekaterih idejnih tokov v našem šolstvu v polpreteklem obdobju, ki z družbenega vidika niso bili sprejemljivi — npr. prizadevanja za nevtralnolo šolo in

pragmatically — utilitaristična izhodišča, ki dajejo pri oblikovanju mladega rodu prednost izobraževanju in pridobivanju pozitivnega znanja, vzgojo pa morebiti razumejo le kot posledični učinek izobraževanja, zaradi česar je ni treba posebej vsebinsko določati in iskati metode za njeno uveljavljanje v pedagoški praksi.

Načelno zdaj ob teh vprašanjih ni čutiti dilem. Vzgojo postavljamo v ospredje, poudarjamo, da bi morala imeti šola ne le izobraževalno, temveč tudi vzgojno funkcijo, zavzemamo se za vzgojno delovanje ne le pri otrocih, pač pa tudi pri doraščajoči mladini. Razhajanja se začno, ko naj bi zamislili uresničevali v praksi. Tedaj, kot da nismo več prepričani, da so proglase zamislili in težnje dovolj utemeljene. Oklevamo, zaustavljamo se ob številnih pomislekih, ki so morda s posamičnih vidikov utemeljeni, niso pa upravičeni z vidika splošnejših družbenih htenj.

Nesorazmerje med zamisljo in prizadevanji, da bi zamislili uresničili v praksi, je vidno prav ob vprašanju: Ali za vzgojitelje v domovih visoka ali višja izobrazba.

Če zakon o usmerjenem izobraževanju ne bo nakazal, da je za vzgojitelje v domovih nujna visoka strokovna izobrazba, potem v prihodnje ni pričakovati, da bi bilo mogoče domovom zamenjati njihovo še vedno pretežno socialno-gostinsko vlogo v vzgojno. Osebe bo moralo še vedno ostajati bolj v vlogi prefektov in disciplinskih starešin kot v vlogi vzgojiteljev. Upravi-

čeno lahko pričakujemo da bo še veliko vzgojiteljev zapustilo svoj poklic in čez deset let ne bo mogoče pričakovati kaj več kot zdaj, če ne še bistveno manj.

Ko govorimo o vzgoji, verjetno ne mislimo samo na varstvo, na skrb za red in disciplino in na priganjanje učencev k učenju. Mislimo predvsem na mentorsko, animatorsko, svetovalno in usmerjevalno vlogo vzgojiteljev. Ti bi morali biti usposobljeni za delo s posameznikom, za delo s skupinami, biti pa bi morali tudi organizatorji vzgojnih dejavnosti. To je strokovno zahteven in družbeno odgovoren poklicni profil, ki ga poskušamo zasnovati in oblikovati pri študiju pedagogike na filozofski fakulteti. Skrb, da bi tako oblikovani pedagoški kadri ne bili pripravljeni opravljati tudi manj strokovno zahtevnih del, ki jih prinaša pedagoška praksa, je odveč.

Verjetno je lažje opravljati pedagoško poslanstvo, če lahko gradi pedagog na strokovnem predmetu, ki mu daje vsebino in metodne okvire. K vsebini predmeta se lahko zateka, kadar mu zmanjka pedagoške invetivnosti, ali pa se od nje odmika in deluje bolj vzgojno, če mu to dopuščajo objektivne okoliščine in njegova subjektivna usmerjenost.

Vzgojitelji v domovih nimajo svojega strokovnega predmeta. Kot vzgojitelji morajo delovati pri dejavnostih prostega časa, kadar delajo z vzgojno skupino ali kadar usmerjajo skupinske procese v domski skupnosti, kadar pomagajo učencem pri učenju, ali če jim svetujejo v

osebnih stiskah. Vzgojitelji morajo biti tudi tedaj, ko skrbijo red in disciplino. To je polivalenten poklicni profil, ki ga terja praksa v vseh tistih pedagoških organizacijah, kjer ima vzgojno prednost pred izobraževanjem. Ne gre le za domove učencev pač pa tudi za študentske domove, vzgojne zavode in zavode posebne kategorije prizadete mladine, za mladinske delovne klube, za mladinske delovne brigade itd. Samo v domovih učencev je zdaj okrog 16.000 mladostnikov, v kratkem jih bo več kot 20.000. To so področja, kjer prevzema iz rok staršev vzgojo družba in kjer se v resnici lahko kar najbolj uresničuje načelo podružbljanja vzgoje. Ali si to lahko dovoljujemo da prav v teh ustanovah, v katerih živi krajši ali daljši čas skoraj četrtina naše mladine, prepuščamo vzgojo starih ali jo zožujemo na normativno vzgojo, katere resnično smotri se zdaj v praksi večinoma izčrpavajo v prilagajanju mladostnikov ustanovi?

Ko se zavzemamo za uveljavitev poklicnega profila mladinskega vzgojitelja v pedagoških ustanovah, ki niso namenjene predvsem izobraževanju, ne mislimo da bi bilo mogoče tak profil uveljaviti čez noč in vse podedovane arhaizme v teh institucijah nenkrat odpraviti. Gre za vizijo, ki bi jo lahko uresničili le postopno. Zakon o usmerjenem izobraževanju lahko z zahtevami po visoki izobrazbi za vzgojitelje v domovih odpre nadaljnje možnosti in sproži in vzdržuje procese v začetni smeri.

doc. dr. VINKO SKALAR

Temeljne značilnosti usmerjenega izobraževanja

Kakšno bo izobraževanje po osnovni šoli

Z današnjo številko Prosvetnega delavca začenjamo objavljati sistematičen prikaz usmerjenega izobraževanja. V njem bomo v pregledni obliki in s poljudno besedo podali njegove temeljne značilnosti, ki dobivajo postopoma svojo končno podobo v sistematskih dokumentih, ki so pred sprejemom ali so že sprejeti: v zakonu o usmerjenem izobraževanju, v zakonu o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja, v smernicah za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov, v programskih zasnovah posameznih usmeritev in področij združenega dela, v družbenem dogovoru o enotnih temeljih za klasifikacijo poklicev in strokovne izobrazbe ter v drugih družbeno-političnih, pravnih in programskih gradivih.

Usmerjeno izobraževanje prinaša v vzgojno-izobraževalni sistem veliko novosti, saj zahteva globinsko preobrazbo dosedanjega stanja in ne samo površno prilagajanje novim zahtevam, potrebam in družbenim odnosom. Spreminja se celoten sistem vzgoje in izobraževanja po osnovni šoli. Bistveno se razširijo njegove razsežnosti, saj vključuje poleg dosedanjega strokovnega šolstva tudi celotno usposabljanje in izobraževanje za delo ter vse tisto dopolnilno izobraževanje in izpopolnjevanje, ki se je doslej razvijalo na robu vzgojno-izobraževalnega sistema ali zunaj njega.

Usmerjeno izobraževanje uvaja nove pojme in nove strokovne izraze, na katere se bomo postopno navadili ali pa jih še dopolnili. Nove vsebinske rešitve, ki jih prinaša usmerjeno izobraževanje, temeljijo na idejnih izhodiščih in načelih, ki sta jih v temeljni zasnovi začrtala že 10. kongres ZKJ in 7. kongres ZKS leta 1974.

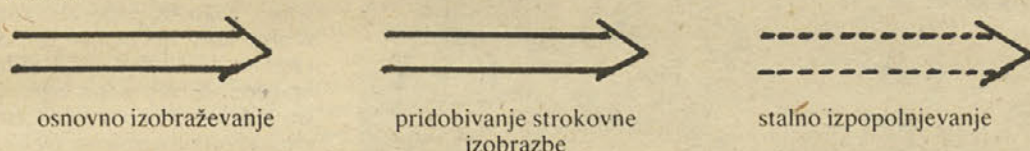
Od te zasnove pa do izoblikovane podobe usmerjenega izobraževanja je bila razmeroma dolga pot. Vodila je prek mnogih družbeno-političnih in strokovnih razprav, ki so temeljito pretehtale, kako preoblikovati načelne misli v operativne rešitve in le-te v stvarnosti uresničiti.

Usmerjeno izobraževanje prinaša na področje vzgoje in izobraževanja in v celotno družbeno življenje nove vrednote. Reforma vzgoje in izobraževanja je samo del širše družbene preobrazbe in skupnih prizadevanj k razviti samoupravni socialistični družbi. Izhodišča in načela, na katerih temelji usmerjeno izobraževanje, pomenijo napredna hotenja sodobnega sveta, ki išče novo podobo vzgoje in izobraževanja, tako ki bo skladna z zahtevami znanstveno-tehnične, tehnološke in socialne revolucije. Ta na prehodu v novo tisočletje v mnogočem korenito spreminja človekovo delo in življenje. V naših družbenih razmerah so ta napredna hotenja povezana s poglobljanjem samoupravnih socialističnih demokratičnih in v svoji samoupravni zasnovi in povezanosti z združenim delom postaja ta vzgoja in izobraževanje po svojih ciljih, vsebinah, odnosih in organiziranosti dejavnosti, ki ju načrtujejo in usmerjajo delavci in občani. Kot uporabniki in izvajalci izobraževanja pa tudi kot njegovi udeleženci oblikujejo v medsebojnem sodelovanju novo podobo usmerjenega izobraževanja in uresničujejo najvišji vzgojni smoter: vsestransko razvito, svobodno, ustvarjalno in odgovorno socialistično osebnost.

Poznavanje temeljnih značilnosti in načel usmerjenega izobraževanja ter operativnih rešitev, ki jih uvajamo, sodi k splošni izobrazbi vsakega delavca in občana. Poglobljeno poznavanje in razumevanje teh vprašanj sodi k nujni strokovni izobrazbi vseh delavcev na področju vzgoje in izobraževanja, še zlasti pa v usmerjenem izobraževanju. Brez temeljitega poznavanja novosti ne moremo svetovati staršem in učencem, niti ustvarjalno sodelovati v razpravah o izobraževanju z drugimi delavci in občani. Vsestransko poznavanje teh vprašanj je tudi pogoj za uresničevanje sprejetih zamisli v

vzgojno-izobraževalni praksi. Čeprav ima sedanja reforma široke družbene razsežnosti, je njen osrednji cilj: višja raven in sodobna usmerjenost vzgoje in izobraževanja. Delavci na področju vzgoje in izobraževanja imajo v reformi torej zelo odgovorno in pomembno vlogo.

Skica 1

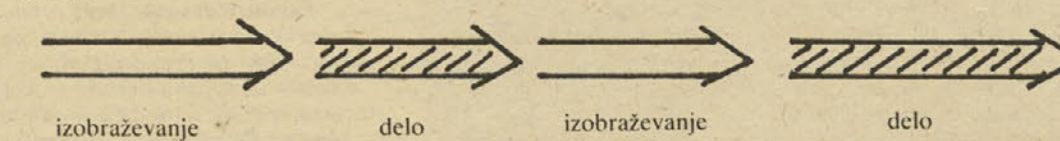
IZOBRAŽEVANJE — STALNA POTREBA IN DEJAVNOST

Za razliko od enotnega osnovnega izobraževanja, ki ima splošno-izobraževalni in vzgojni pomen, je za usmerjeno izobraževanje značilna različna vsebinska usmerjenost v skladu s potrebami dela posameznih področij, strok in dejavnosti. Vzgojno-izobraževalni programi izhajajo predvsem iz zahtev dela in potreb družbenega razvoja, vendar pri tem ne zanemarijo širših potreb človeka — samoupravljalca in njegovega vsestranskega razvoja. Tako programska usmerjenost vodi k višji sintezi splošne in strokovne izobrazbe in vzgoje, obenem pa odklanja kot enostranske tiste zamisli, ki poudarjajo pragmatično podrejanje izobraževanja in človeka delu ali pa vidijo v izobraževanju svet zase, odmaknjen od stvarnosti in njenih potreb.

Čeprav so v usmerjenem izobraževanju poudarjeni priprava, usposabljanje in izpopolnjevanje mladine in odraslih za delo, se v njegovem programskem okviru nadaljuje načrtno oblikovanje osebnosti, začeto v predšolski dobi in v osnovni šoli. Marksistično zasnovano vzgojno-izobraževalno delo uresničuje tudi v usmerjenem izobraževanju temeljne vzgojne smotre in naloge. Pridobivanje in poglobljanje splošne in strokovne izobrazbe mora hkrati razvijati posameznikove sposobnosti in lastnosti, pomembne za življenje v naši samoupravni skupnosti. To je vzgoja na temelju pridobitve NOB, bratstva, enotnosti, enakopravnosti, sodelovanja in obrambne pripravljenosti naših narodov in narodnosti, vzgoja za humane odnose, za zdravo, kulturno in ustvarjalno življenje. Pri usmerjenem izobraževanju je posebej spodbujanje za nadaljnje izobraževanje, samoizobraževanje in samovzgojo.

V taki usmerjenosti vzgoje in izobraževanja nastaja globlja povezanost med izobraževanjem in delom, kakršno so napovedali teoretiki marksizma: izobraževanje in delo se prepletata in vzajemno dopolnjujeta kot enovit proces usposabljanja in delovanja, ustvarjanja in samouresničevanja.

Skica 2

MENJAVANJE OBDOBIJ IZOBRAŽEVANJA IN DELA

Po pridobitvi temeljne splošne in strokovne izobrazbe naj bi se mladi zaposlili, se ustvarjalno uveljavili v delu in samoupravljanju ter potrdili svojo polnoletnost. Srednje izo-

Prikaz usmerjenega izobraževanja, ki ga bomo podali v nekaj zaporednih številkah našega glasila, ni uradna razlaga. Zato so zaželeni dopolnila, poglobljene obravnave posameznih vidikov, rešitev in problemov; zaželeni so tudi nova vprašanja in pobude. Prikaz usmerjenega izobraževanja je torej rubrika, odprta bralcem in vsem ustvarjalcem usmerjenega izobraževanja.

USMERJENO IZOBRAŽEVANJE — DEL ENOTNEGA SISTEMA

Zakon o usmerjenem izobraževanju opredeljuje usmerjeno izobraževanje kot del enotnega vzgojno-izobraževalnega siste-

ma, ki zajema celotno vzgojo in izobraževanje po osnovni šoli. Resolucija 10. kongresa ZKJ opredeljuje vzgojno-izobraževalni sistem kot notranje povezano celoto, ki jo sestavljata osnovno (bazično) izobraževanje s predšolsko vzgojo in osnovno šolo ter usmerjeno izobraževanje.

Usmerjeno izobraževanje uresničuje zamisli permanentnosti izobraževanja in vzgoje s tem, da obravnava kot enakovredne sestavine ne samo strokovno izobraževanje in usposabljanje pred vstopom v delo, ob delu in iz dela, temveč tudi nenehno dopolnjevanje in izpopolnjevanje izobrazbe ter sposobnosti, ker spremlja sodobnega človeka vso delovno dobo in vse življenje.

(praktično usposabljanje za delo) in tudi programov za strokovno izpopolnjevanje, ki prav tako zahtevajo povezavo teorije s prakso. V takem pomenu je usposobljenost ne samo zmognost za opravljanje enostavnih del in opravil (tako so opredeljevali doslej usposobljenost v delovnih organizacijah in jo s tem razlikovali od strokovne izobrazbe), temveč tudi celostna in vsestranska pripravljenost za samostojno opravljanje vseh, tudi najzahtevnejših del in nalog ter odgovornih vlog in funkcij.

Usposabljanje poteka največkrat neposredno v delovnem procesu (proizvodna in delovna praksa, priučevanje, uvajanje v delo, obvladovanje novih tehnik in strojev in druge oblike učenja na delu).

Izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje so oblike nenehnega izobraževanja za delo, samoupravljanje in druge človekove družbene vloge. Izobraževanje postaja neprekinjena doživljenjska dejavnost. Izobraževanje v mladosti se nadaljuje z daljšimi in krajšimi oblikami izobraževanja in samoizobraževanja. Izobraževanje postaja stalna sestavina dela, samoupravljanja in osebnega življenja.

IZOBRAŽEVANJE PRED VSTOPOM V DELO, OB DELU IN IZ DELA

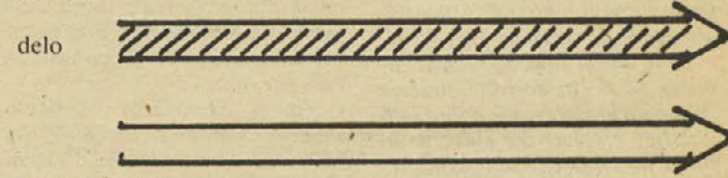
Zamisel o permanentnosti izobraževanja in vzgoje je na poseben način dopolnilna zamisel o povratnem izobraževanju — izobraževanju iz dela. Po njej naj bi izobraževanje za pridobitev strokovne izobrazbe ne temeljilo več na dolgem in neprekinjenem študiju v mladosti, temveč naj bi potekalo v več zaporednih stopnjah. Namesto dolgotrajnega izobraževanja v mladosti, ki se pri zahtevnih poklicih podaljšuje v zrela leta in predolgo odlaga vstop mladih v delo, njihovo ekonomsko, družbeno-politično in družinsko osamosvajanje, ponuja povratno izobraževanje nov model: menjavanje obdobji izobraževanja in dela.

htevnosti dela izobraževanje lahko konča šele na višji ali visoki šoli (na primer učitelj osnovne šole, učitelj srednje šole). V drugih primerih naj bi se izobraževanje za pridobitev

strokovne izobrazbe končavalo na več zaporednih stopnjah in ravneh. Vsaka stopnja je — skupaj z delovnimi izkušnjami — podlaga za naslednjo. Tako naj bi usmerjeno izobraževanje omogočilo delavcu s temeljno poklicno izobrazbo odprto pot navzgor vse do akademskega naslova. V skladu s svojimi sposobnostmi, v delu uveljavljenimi darovi in lastnostmi ter v skladu s svojimi željami in potrebami združenega dela naj bi se vračal brez ovir v izobraževanje na višji ravni, še zlasti v območju določene stroke in svoje življenjske usmeritve.

Izobraževanje pred vstopom v delo, ob delu in iz dela so torej enakovredne poti do strokovne izobrazbe, enakovredni načini izobraževanja. Izobraževanje ob delu in iz dela naj bi imelo celo prednostno mesto pri študiju na zahtevnejših ravneh, zlasti tedaj, kadar so delovne izkušnje zaželeni ali celo nujna

Skica 3

IZOBRAŽEVANJE OB DELU — VZPOREDNOST DELA IN IZOBRAŽEVANJA

Redno opravljanje delovnih in študijskih obveznosti hkrati pa pomeni hudo obremenitev za delavca, ki se izobražuje ob delu. Odpovedati se mora mnogočemu in skrajno smotno izrabljati svoj prosti čas. Daljše izobraževanje ob delu je z organizacijske strani za vzgojno-izobraževalno organizacijo zelo zahtevno, saj mora izobraževanje krajevno in časovno približati udeležencem in jim zagotoviti možnosti za učinkovito samoizobraževanje, na katerem je dostikrat težične učnega procesa.

Zaradi navedenih značilnosti lahko predvidimo, da se bosta izobraževanje ob delu in izobraževanje iz dela pri daljših, zahtevnejših izobraževalnih programih pogosto prepletala in medsebojno dopolnjevala. Čisto izobraževanje ob delu bo značilno predvsem za dopolnilno izobraževanje, ki poteka v prostem času ali pa med krajšimi študijskimi dopusti.

SAMOUPRAVNA ZASNOVANOST IZOBRAŽEVANJA

Po naši ustavi imajo delovni ljudje in občani nedotakljivo pravico do samoupravnega odločanja o svojih in skupnih interesih ter do upravljanja z družbenimi zadevami (Ustava SRS, temeljna načela). Po zakonu o združenem delu delavci pri uresničevanju svojega vladajočega položaja v združenem delu in družbi svobodno, neposredno in enakopravno odločajo o svojem in celotnem družbenem delu (1. člen). Tudi zakon o usmerjenem izobraževanju izhaja iz teh samoupravnih odnosov: »Delavci, drugi delovni ljudje in občani v socialističnih samoupravnih družbenih odnosih uresničujejo pravico in odgovornost, da svobodno in enakopravno načrtujejo, organizirajo in izvajajo usmerjeno izobraževanje kot sestavino lastnega in celotnega družbenega razvoja (predlog zakona, 1. člen).

Svojo pravico in odgovornost do usmerjenega izobraževanja uresničujejo delavci, drugi delovni ljudje in občani v svoji temeljni organizaciji ali skupnosti, zunaj njih pa v izobraževalnih skupnostih in prek njih ter z neposredno svobodno menjavo dela. Samoupravno načrtovanje kadrov in izobraževanja postaja sestavni del samoupravnega načrtovanja celotnega družbenega

podlaga za nadaljnje izobraževanje.

Izobraževanje iz dela predpostavlja daljši študijski dopust, med katerim se delavec posveti samo izobraževanju. Prekinitev rednega opravljanja dela in nalog pa ne pomeni prekinitve delovnega razmerja, ki tudi med študijem povezuje delavca z njegovo temeljno organizacijo. Izobraževanje iz dela nalaga organizaciji združenega dela nemajhna bremena: delavcu mora najti enakovredno zamenjavo, dati mu mora osnovni osebni dohodek, da med študijem lahko preživi sebe in otroke.

Pri izobraževanju ob delu je breme, ki ga ima organizacija združenega dela, občutno manjše. Delavec redno opravlja večino svojih del in nalog, za študij potrebuje le manjše ugodnosti (krajše študijske dopuste, ekonomsko pomoč pri kritju šolnine in drugih stroškov).

Samoupravno zasnovano usmerjeno izobraževanje utrjuje vezi med izvajalci in uporabniki ter jim daje širšo vsebino. Uporabniki in izvajalci sprejemajo v posebnih izobraževalnih skupnostih programe za pridobitev izobrazbe ter tiste programe izpopolnjevanja in usposabljanja, ki so širšega pomena za določeno stroko oziroma področje združenega dela. Pri sprejemanju teh programov določijo tudi način njihovega izvajanja ter oblike neposrednega sodelovanja uporabnikov pri uresničevanju programov (na primer s proizvodnim delom in prakso).

Med izvajalci in uporabniki izobraževanja se sklepajo samoupravni sporazumi, s katerimi medsebojno opredelijo obveznosti in naloge uporabnikov in izvajalcev pri izvajanju programov. Zakon o usmerjenem izobraževanju predvideva vsakoletno pogodbo med uporabniki in izvajalci, v kateri natančno določijo poleg obveznosti tudi organizacijo izobraževanja (na primer razporeditev proizvodne prakse).

Organizacije združenega dela uporabnikov se neposredno povezujejo z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami tudi v drugih primerih, ko jim le-te pomagajo pri usposabljanju, izobraževanju in izpopolnjevanju delavcev.

JOŽE VALENTINČIČ

Življenje za muzej

Predstavljamo vam Franceta Ostanka

skih let. Toda v tistih letih sem se veliko naučil in spoznal nepozabne ljudi. V Sodražici sem jih naučil smučati, pa čeprav živijo zraven Blok. V Vodicaх nad Ljubljano sem ob večerih vodil

šel. Pa sem storil prav to. Po stavki železničarjev na Zaloški cesti pa sem moral, zaradi revolucionarnega očeta, zapustiti šolo. Ves čas sem govoril, da bom študiral tehniko ali pa zgodovino.

France Ostanek

šolo za odrasle, v kateri pa sem se tudi sam marsikaj naučil. Od ljudi, da! Dopoldne sem učil, popoldne sedel na kolo in se odpejal poslušat predavanja na ljubljansko univerzo.

Rodil sem se v Ljubljani. Naj bom natančnejši — v Zeleni jami. To je takrat pomenilo, da bi se moral, sin proletarja, železničarja, odločiti za uk mizarja, kovača ali ključavničarja. Za karkoli že, le na klasično gimnazijo naj ne bi

Vpisal sem se na učiteljsko. Odmevi z Zaloške pa se zame tudi takrat, ko bi moral nastopiti službo, niso polegali. Še sreča, da sem bil 'sokolas' in da je profesor Marolt končno uspešno posredoval za moj kos kruha.

Skozi osemdesetletno zgodovino slovenskega šolskega muzeja se vleče dolga vrsta imen. Ob Jakobu Dimniku so tu še: Rudolf Kobilica, Edvard Prinčič, Viktor Mihelič... France Ostanek. Ta-

krat, v letu 1951, je 'podedoval' šestnajst zabojev muzejskega gradiva, približno šest tisoč knjig in nekaj starih omar. Arhiva skoraj ni bilo. Vse pogosteje je mislil na Marka Antoineta Juliena, nekdanjega generalnega inšpektorja šolstva v Franciji. Takrat, ko je vrzel v svet idejo o šolskih muzejih, jo je tudi podkrepil z nekaterimi spoznanji. Učitelje je treba seznaniti z izsledki pedagoške znanosti, z novimi učbeniki, učili, vrstami šol in šolsko organizacijo. Le tako bo lahko šola napredovala.

Danes pravimo: muzej mora biti aktualen in družbeno angažiran. V vsem njegovem delovanju se morajo prepletati preteklost, sedanjost in prihodnost.

»...Muzej sem razdelil na tri oddelke: razstavni oddenek, knjižnico in oddenek za arhiv. Pri takratnem delu mi je bila v veliko pomoč anketa, ki sva jo pripravila z Rudolfom Kobilico že pred vojno. Tako sva prišla do kronik skoraj vseh slovenskih šol. Seveda muzejsko delo sploh ni bilo mogoče, dokler nisem ugotovil, kaj je zabeleženo o našem šolstvu v nekaterih tujih arhivih. Deset let sem potoval in prepisoval iz zaprašenih svečev v Trstu, Vidmu, na Dunaju...

Zdaj lahko rečem, da imamo Slovenci na moč zanimivo šolsko zgodovino. Včasih tuhtam o tem, da do leta 1885 v Ljubljani, recimo, sploh nismo imeli čisto slovenske šole. Kljub vsiljenemu tujemu jeziku pa se nam je vendarle posrečilo obdržati svojo narodnost. Slovenska šolska zgodovina to nazorno pojasnjuje tudi z zgodovinskimi zaslugami naših učiteljev.

Po tistem, ko je France Ostanek prevzel dolžnost ravnatelja šolskega muzeja, je le-ta dobil novo vsebinsko in organizacijsko obliko. Muzejsko proučevanje je zajelo vse vzgojne ustanove od vzgojnovarstvenih zavodov do višjih in visokih šol. Sam je proučeval nastanke šolskih muzejev v svetu, pri čemer je našel prenekatere uporabno izkušnje tudi za slovenske razmere. Pisal je strokovne sestavke o pedagoških nalogah muzejev, o tem, kako naj bodo pripravljene razstave, da

bodo ponazorile učno gradivo, ga obravnavajo v šoli. Prizadevali so si je za povezanost in sodelovanje vseh šolskih muzejev v Jugoslaviji. Njegova hotenja so bila potrjena s sklepi na posvetovanju šolskih muzejev v Zagrebu, decembra leta 1961.

Zdaj se lahko muzej pohvali eno največjih pedagoških knjižnic v Jugoslaviji, saj ima približno 45.000 zvezkov. V muzeju je arhiv z več kot 500 fascikli, razstavna zbirka s približno 40.000 predmeti. Največjo dragocenost pa predstavlja arhivsko gradivo iz obdobja narodno-svobodilnega boja, ki hrani skoraj devet tisoč listin.

»Že res,« pravi France Ostanek, »da so nekateri šolski muzeji v Evropi modernejši, tehnično bolj opremljeni. Toda Slovenci hranimo šolsko zgodovino, ki bi bila v ponos tudi največjemu narodu. Le da se tega pogosto premalo zavedamo.«

Bila so leta, ko je bil slovenski šolski muzej res lepo obiskat. Zdaj pa, kot da zanimanje za upada. Je temu krivo pomanjkanje časa v naših vzgojno-izobraznih organizacijah? So vzroki natrpani učni načrti in urniki, ki ne dovoljuje sprehoda do muzeja? Je morda vzrok kje drugje? Bo drugače, če bo dobil muzej nove delovne prostore?

Čas in dogodki z njim grejo nezadržno naprej. Nekateri med njimi se bodo spremenili v zgodovino. Tudi naša sedanja organizacija pouka bo našla svoje mesto v šolskem muzeju. In kaj pogoj, da dobi neka zadeva, ne dogodek, zgodovinsko vrednost? Zdaj se France Ostanek razgovori. Govori o poskusih, jih pri nas pogosto prehitijo vključimo v delovni sistem, o potrebi vzgoji šolskih kadrov, ki naj bi učili v na novo usmerjenih šolah... Govori o vsem razen o sebi. Pozablja, da je upokojen in da mu pravzaprav ne bi bilo treba več toliko delati, pa zabi na svojo kalcinacijo vrata zaradi katere se mora obračati vsem telesom, pozablja na brzožbrni del življenja, ki hiti svoj pot. Potlej pa reče smeje: »Prijeten je občutek, da si naredil v življenju nekaj koristnega.«

SILVO TERŠEK

Sediva v temnem delovnem prostoru Slovenskega šolskega muzeja na Poljanski cesti v Ljubljani. Stene so, prav tja do stropa, obložene s knjižnimi policami. Ob oknu je proti svetlobi obrnjena slika Antona Praprotnika. France Ostanek opazi moj pogled in pravi: »Njemu gre zahvala, da se je slovensko učiteljsko organiziralo in začelo izdajati svoj prvi časopis Učiteljski tovariš. Imeniten učitelj in zaveden Slovenec je bil ta Praprotnik!«

In se vprašam: bi bila zgodovina Slovencev brez zgodovine slovenskega šolstva popolna? Koliko je v vseh teh desetletjih šolski muzej vplival na izobraženost slovenskega učitelja, na napredek in razvoj šolstva?

Pogled v zgodovino pove, da so začeli odpirati šolske ali pedagoške muzeje v drugi polovici 19. stoletja. Takrat se je začelo šolstvo zaradi uvedbe splošne šolske obveznosti hitreje razvijati. Vzpon slovenskega šolstva po veliki šolski reformi na prelomnici 60 let prejšnjega stoletja, je posredno spodbudil tudi ustanovitev šolskega muzeja leta 1898.

Se je takrat Jakob Dimnik zavedal, da bo ustanovitev muzeja pospešila vključevanje naprednih učiteljev v slovenske kulturne in politične tokove, v boj proti germanizaciji slovenskega naroda, hkrati pa tudi proti katoliškemu konservativizmu v šolstvu in šolski politiki?

Kadar se odločiš za pogovor s človekom, kakršen je France Ostanek, veš, da boš moral govoriti več o zgodovini, kot o njegovem življenju. Slehera trditev bo imela potrditev v citatu ali datumu. Življenjska obdobja bodo razdeljena na obdobje delovnih uspehov, tudi tistih, za površnega človeka še tako majhnih.

Več kot štirideset let proučuje šolsko zgodovino na slovenskem etničnem ozemlju. Ti začetki segajo v leto 1935, ko je bil službeno premeščen in imenovan za referenta za manjšinske šole na prosvetnem oddelku, ki ga je sam organiziral in vodil. Hkrati je prevzel organizacijo narodno obrambne šolske družbe Cirila in

Metoda, ki je skrbela za zamejske in obmejne šole. Med NOB je bil član matičnega odbora prosvetnih delavcev v Ljubljani. Tako rekoč na pragu svobode je bil aretiran in poslan v okupatorske zapore. Po vojni je bil med prvimi organizatorji sindikata slovenskih prosvetnih delavcev. Pomembne dolžnosti je opravljal v Beogradu pa v slovenskem ministru za prosveto, ob vsem tem pa je bil tri leta odgovorni urednik pedagoške revije Popotnik.

»...Da, leta 1951 se je začelo najpomembnejše obdobje mojega življenja. Zgodovina je bila kljub vsemu srž mojega zanimanja in ko sem tega leta postal upravnik Slovenskega šolskega muzeja sem vedel, da bom poslej med najbolj srečnimi ljudmi. Vselej sem govoril, da bi vzgojitelji morali poznati razvoj šolstva svojega naroda, razvoj pouka in vzgoje ne samo iz zgodovine pedagogike, temveč iz dokumentov in predmetov, ki jih zbirajo in prikazujejo muzeji. Zanimivo je, da so mnoge metode, ki jih uporabljamo v učnovzgojni proces in menimo, da so nove, poznali že naši predniki.«

Zdi se, da se delo v šolskem muzeju nekoliko razlikuje od dela v drugih muzejih. V njem niso strokovni delavci le zbiratelji in proučevalci gradiva, ki ga zbirajo in razstavljajo. Poznati morajo tudi delo šol, vso šolsko zakonodajo, ki je bila v veljavi na ozemlju, o katerem zbirajo gradivo. Ni dovolj, da so dobri zgodovinarji, ki poznajo narodno in splošno zgodovino. Poznati morajo tudi zgodovino šolstva, nekdanje in sodobne smeri pedagogike. Kadar prirejajo razstave z različno vsebino, je nujno, da poznajo metodiko posameznih predmetov in vsebino učnih načrtov.

»...Navsezadnje sem pa le učitelj. Poučevati sem začel leta 1925 v Sodražici. Ni dolgo tega, ko so me nekdanje učence, zdaj šestdesetletnice, povabile na Travno goro. Praznovali so 50-letnico šole. Že res, da moja učiteljska pot šteje le deset koledar-

»Še bi se posvetila otrokom«

Ko so učitelji odprli svoje redovalnice in si vanje zapisali novo šolsko leto 1979-80, se za svojim katedrom ni več pojavila tovarišica Franja Naraločnikova, dolgoletna učiteljica na podružnični osnovni šoli v Šmihelu nad Mozirjem. Umaknila se je v zasluženi pokoj, v mirno okolje svoje družine na kmetiji v Šmihelu.

Franja Naraločnikova

Že v zgodnji mladosti se je odločila, da bo živela in delala med mladino in znanjo. Izbrala si je učiteljski poklic. Navajena narave in planin, doma je iz Solčave, se ni ustrašila samote planinskega naselja. Kljub neurejenim prostorskim razmeram si je kmalu po vojni izbrala delovno mesto na osnovni šoli v Šmihelu, kamor pa

je takrat prišla le peš po uro in pol vzpenjanja iz Mozirja, ob večerih pa je lahko le ob petrolejski urejali šolske naloge in se pripravljala za naslednji dan. Kljub težkim delovnim in življenjskim razmeram je vzljubila Šmihel in šmihelsko mladino, si tukaj izbrala svojega življenjskega tovariša in si ustvarila družino. Vedno vedra in razumevala je težave kmečkih otrok se je znala živeti v njihov svet in se jim povsem približati. Zato je pri svojih učencih dosegala izredno dobre učne uspehe, uživala njihovo zaupanje in ljubezen. Tudi med drugim prebivalstvom je takoj pridobila ugled in spoštovanje, tako da je za vse postala preprosto »naša Franja«.

Ceprav je opravljala dolžnosti matere, gospodinje, učiteljice, vzgojiteljice in upraviteljice šole, je še vedno našla čas tudi za zunanjo šolsko dejavnost. Sodelovala je v krajevnih družbenih organizacijah, s šolarji pa je marljivo pripravljala kakovostne igrice in recitale za proslave. Še posebno se je zelo potrudila ob novoletnih prireditvah za prisočno slovesnost, ob prihodu dedka Mrza. Koliko truda, moči in vztrajnosti je bilo potrebno, koliko težav in ovir je morala premagati, ve le sama. Ob obilici dela so minevala leta. Rod za rodom odraščajočih

otrok je zapuščal šolo, prihajali pa so novi prvošolčki, sprva plašni in nezaupljivi, a ob materskem odnosu »tovarišice« so se kmalu opogumili in sprostili. Iskreno si je želela, da bi otroci dobili boljše urejeno šolo. Staro šolo je bilo težko ogrevati, sanitarije so bile brez vode, iz peči v razredu se je kadilo. Zato so bili otroci in učiteljica v zimskih dneh med poukom mnogokrat zaviti v zimske plašče, oči pa so imeli vnete od dima.

Velika želja po novi šoli se je lani končno izpolnila. Toda naša tovarišica Franja je bila prav v tem letu upokojena. Svoje učiteljsko poslanstvo je končala. V nove, tople in urejene šolske prostore so se vsili učenci brez nje. Vendar pa je zelo srečna, ko vidi, da so končno tudi njeni šmihelski otroci dobili sodobno šolo.

Prav je, da sledi človek tistemu poklicu, za katerega je, kot pravimo, rojen. Tak poklic opravlja z ljubeznijo in uspehom, v zadovoljstvo sebi in drugim. In če vprašate našo Franjo, za kaj bi se odločila, če bi bila še enkrat mlada, bi vam odgovorila: »Spet bi se posvetila otrokom!«

Tovarišici Franji Naraločnikovi smo vsi prebivalci Šmihela iskreno hvaležni za vse njeno delo ter ji iskreno čestitamo ob visokem odlikovanju — redu republike z bronastim vencem, s katerim jo je ob letošnjem 8. marcu odlikoval predsednik republike tovariš Tito. Želimo ji še veliko, veliko zdravih, sončnih dni!

ANTON ACMAN

Srebrni jubilej

25 let UPZ Stane Žagar v Kranju

Letos praznuje 25-letnico obstoja — svoj srebrni jubilej — Učiteljski pevski zbor Stane Žagar iz Kranja. Pred 25 leti je dal pobudo za ustanovitev učiteljskih pevskih zborov republiški UPZ Emil Adamič. Nastali so zbori v Mariboru, Novem mestu in Kopru, vsi z nalogo, da opravljajo glasbeno vzgojo in izobraževalno delo med zborovodji na svojih območjih in da posredujejo lepoto narodne in umetne pesmi doma in po vsej Sloveniji in Jugoslaviji. Od vseh teh območnih zborov vztraja že petindvajset let le UPZ Stane Žagar iz Kranja, drugi zbori pa so zaradi različnih težav prenehali delovati.

Sprva je kranjski zbor združeval pevce-učitelje iz vse Gorenjske: od Kranjske gore do Žirov in Gorenje vasi, Trčiča in Cerkelj. Tudi številčno je bil dokaj močan. Zaradi preobremenjenosti pedagogov v šoli so začeli oddaljeni člani postopoma zbor zapuščati, tako da ga zdaj obiskujejo le pevci iz kranjske in škofjeloške občine.

V tem času so vodili zbor trije priznani dirigenti. Z zborom je pričel prof. Franc Demšar, od njega ga je prevzel prof. Janko Pribošič, od leta 1964 pa ga vodi prof. Peter Lipar, ki se mu posebno zdaj, ko je upokojen, posveča z vsemi svojimi močmi in

dragocenimi strokovnimi izkušnjami.

Vseh petindvajset let je bil zbor strokovni mentor učiteljem glasbe in pevovodjem mladinskih zborov na naših šolah. Še zdaj se večina članov zbora ukvarja s pevsko dejavnostjo na svojih delovnih mestih. V tem dolgem obdobju je zbor organiziral poleg koncertov tudi razne seminarje za učitelje pevovodje in s tem širil teoretično in praktično znanje svojim članom.

V uspešnem četrstoletnem delu je prirejal zbor številne koncerte. Leta 1955 je obiskal Markovč in Veliko Plano v Srbiji; to so kraji, kamor so bili med vojno preseljeni mnogi slovenski učitelji in kjer so dobili pri bratskih Srbih začasni dom. Nepozabno je bilo srečanje nekdanjih izgnancev s svojimi gostitelji. Obisk so Srbi naslednje leto Gorenjem vrnili.

Pevsko delovanje zbora je bilo prejšnjaja leta razširjeno tudi po Dolenjski in Primorski. S koncerti je nastopal v Krškem in Kostanjevici ter v manjših krajih te občine. Priznana so bila srečanja s preprostimi ljudmi v odročnih krajih na Velikem Trnu in Raki. Zbor je sodeloval na raznih proslavah po Primorskem in Gorenjskem.

Iz leta v leto zbor še zdaj obiskuje osnovne šole kranjske in

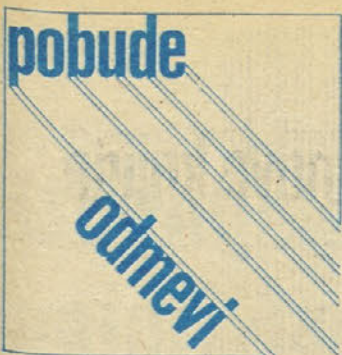
škofjeloške občine, kjer postavlja šolarjem lepoto narodne umetne pesmi. Sodeluje na raznih proslavah v Kranju, nastopa v glasbenih revijah in drugih prireditvah.

Dolga leta je dajala zboru s stolidno sreho Glasbena šola Kranja, zdaj pa mu že nekaj daje na voljo svoje prostore Osnovna šola France Prešern Kranja. Zaradi celodnevne dela učiteljev je redno delo zbora močno ovirano, saj se pevci sešajajo le enkrat tedensko, kar se pogosto pozna tudi na kakovosti. Veliko več pa je vreden sta strokovni stik z glasbo in glasbenimi pedagogi, izmenjava izkušenj, spoznavanje pevске literature in posredovanje glasbene vzgoje s prirejanjem komentiranih koncertov mladini.

Zdaj je v zboru 30 pevk in pevcov kranjske in škofjeloške občine. Za požrtvovalno in zavzeto delo bodo na jubilejnem koncertu, ki bo 24. marca v Kranju, prejeli dolgoletni člani zlata, srebrna in bronasta Gallusova odličja.

Želimo, da bi zbor še nadalje opravljal svoje pomembno poslanstvo, mlajše učitelje- pevce pa vabimo, da se vključijo v naš zbor, ga s svojimi svežimi glasovi pomladijo, in se hkrati bogatijo na glasbenem področju.

TONE LOGAR

Neprekinjen in celosten vzgojno-izobraževalni proces

Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok in zakon o osnovni šoli imata veliko skupnih značilnosti

Sprejeta sta zakona, ki urejata vzgojo, izobraževanje in varstvo otrok: zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok ureja področje vzgoje in varstva predšolskih otrok, zakon o osnovni šoli pa področje osnovnega šolanja otrok. Čeprav sta po področjih, ki ju obravnavata, precej različna, pa se vendarle prepletata in povezujeta. Oglejmo si nekatere bistvene skupne značilnosti.

Temeljne določbe obeh zakonov urejajo vzgojo in varstvo predšolskih otrok kot del enotnega sistema vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji in določajo, da je predšolska vzgoja temelj za nadaljnjo vzgojo in izobraževanje. S pripravo otrok na osnovno šolo se vzgoja in varstvo predšolskih otrok povezuje z osnovno šolo v enovit in neprekinjen vzgojni proces.

ZAGOTOVLJEN PROGRAM

Predmet svobodne menjave dela na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok je program storitev: v njem je upoštevano med drugim tudi število otrok, ki jih vzgojno-varstvena organizacija pripravlja na šolo. Zakon še posebej poudarja, da je priprava otrok na šolo del zagotovljenega programa. Zagotovljeni program pa je tisti del vzgojnega programa, ki obsega pripravo otrok na osnovno šolo v letu pred vstopom v šolo in vzgojo in varstvo predšolskih otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Oba zakona prinašata tudi podobne določbe o vzgoji, izobraževanju in varstvu otrok v obsegu zagotovljenega programa, ki je brezplačen. Brezplačen je tudi prevoz, če so otroci oddaljeni več kot 4 kilometre od vzgojno-varstvene organizacije. Zakon o osnovni šoli že v drugem členu temeljnih določb določa, da v letu pred vstopom v osnovno šolo otroci obvezno obiskujejo pripravo na osnovno šolo, ki poteka v skladu z zakonom o vzgoji in varstvu predšolskih otrok. Osemnajsti člen zakona o osnovni šoli govori o odgovornosti staršev, ki morajo skrbeti, da njihovi otroci redno obiskujejo osnovno šolo in pripravo na šolo. 151. člen zakona o osnovni šoli navaja tudi denarne kazni za starše, ki ne upoštevajo tega določila.

VPIS V OSNOVNO ŠOLO

Poglavje o učencih v zakonu o osnovni šoli nalaga vzgojiteljem predšolskih otrok in učiteljem, ki vodijo oddelke za pripravo na šolo, precej obveznosti in veliko odgovornost v zvezi z vpisom otrok v šolo. Vzgojitelj ali učitelj mora ugotoviti, ali izpolnjujejo pogoje za vpis tisti otroci, ki bodo do začetka šolskega leta stari šest let. Zrelost za vstop v šolo se ugotavlja glede na dinamično razvoja otrok v celotnem predšolskem obdobju in glede na pogoje in možnosti za uspešen razvoj otroka v okolju, v katerem živi. Zrelost ugotavlja komisija za sprejem novincev. Imenuje jo svet šole, sestavljajo pa jo vzgojitelj ali učitelj, ki je otroka pripravljala na šolo, zdravnik, psiholog in pedagog in drugi strokovni delavci.

Vzgojitelju ali učitelju, ki je pripravljala otroke na šolo, nalaga zakon tudi dolžnost: če meni, da otrok, star šest let in pol, še vedno ni zrel za vstop v šolo, lahko predlaga, da se tudi zanj ugotovi zrelost za vstop v šolo.

VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNO DELO IN JEZIK

Glede jezika prinašajo temeljne določbe obeh zakonov enaka določila o poteku vzgojno-izobraževalnega dela v vzgojno-varstveni organizaciji in osnovni šoli. Na območjih, ki so s statuti občin določena kot narodnostno mešana območja, se za poglobljanje enakopravnega sožitja med pripadniki slovenskega naroda in italijanske oziroma madžarske narodnosti in za razvijanje dvojezičnosti otroci seznanjajo tudi z osnovami jezika druge narodnosti. Pripadniki drugih narodov in narodnosti Jugoslavije imajo pravico do vzgoje in varstva otrok v svojem jeziku, če so izpolnjeni pogoji, ki jih določa zakon. Zakon o osnovni šoli nalaga posebno skrb za te učence in organizacijo fakultativnega pouka materinega jezika.

OTROCI Z MOTNJAMI V RAZVOJU

Vzgoja, varstvo in usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se izvaja v skladu z obema zakonoma in s posebnimi predpisi. Oba zakona zagotavljata celostno in neprekinjeno skrb za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, hkrati pa kažeta, kako je treba vključevati te otroke v kar najbolj običajna življenjska okolja, seveda glede na razvitost otrok.

VZGOJNI PROGRAM

Poglavje vsebine in organizacije vzgoje in varstva predšolskih otrok govori o vzgojnem programu: ta naj bo tak, da omogoča — med drugim — vsebinsko povezanost vzgoje in varstva predšolskih otrok z osnovno šolo. Vzgojni program določa tudi obseg in vsebino priprave na osnovno šolo za vse otroke.

PRIPIRAVA OTROK NA ŠOLO

Zakon zavezuje vzgojno-varstvene organizacije, da v delovnem načrtu določijo obseg in razporeditev priprave na osnovno šolo za vse otroke v krajnji skupnosti, ki so vpisani v prvi razred osnovne šole. Načrt dela vzgojno-varstvene organizacije naj vsebuje tudi sodelovanje z osnovno šolo, z glasbeno šolo in s šolami, ki izobražujejo delavce za vzgojo in varstvo predšolskih otrok.

Ena izmed novosti obeh zakonov je tudi v tem, da določata normative za zagotovljeni program.

ODLOŽENO OBISKOVANJE PRVEGA RAZREDA

Zakon o osnovni šoli daje možnost, da lahko osnovna šola med šolskim letom v sodelovanju s šolsko zdravstveno službo in v dogovoru s starši odloži učencu obiskovanje prvega razreda za eno leto, če ugotovi, da pot v šolo in obremenitev z vzgojno-izobraževalnim delom škoduje otrokovemu zdravju ali pa če otrok zaradi bolezni pogosto ne more k pouku. Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok pa do-

Zagotoviti pravo smer razvoja

Sredi februarja so se na posvetu v Ljubljani, ki sta ga organizirala Skupnost zavodov za usposabljanje SRS in Društvo defektologov SRS, zbrali ravnatelji zavodov za usposabljanje, predstavniki Filozofske fakultete — katedre za psihologijo, Pedagoške akademije v Ljubljani — oddelka za specialne pedagoge in drugi gostje. Namen posveta je bil oceniti položaj v specialno pedagoški teoriji in praksi po pravkar končanem V. kongresu

loča, da morajo komisije za sprejem otrok v vzgojno-varstvene organizacije zagotoviti prednost otrokom, ki jim je bilo po zakonu o osnovni šoli odloženo obiskovanje pouka v prvem razredu.

UČITELJI IN VZGOJITELJI

Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok pravi, da lahko pripravo otrok na šolo opravlja tudi učitelj razrednega pouka, zakon o osnovni šoli pa govori, da so delavci, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v osnovni šoli, lahko tudi vzgojitelji predšolskih otrok. Le-ti izvajajo in sodelujejo pri izvajanju programa interesnih dejavnosti, samostojnega dela učencev in drugih oblik priprave učencev na vzgojno-izobraževalno delo ter različnih oblik varstva. Pogoj za opravljanje tega dela je izobrazba v skladu z zakonom o vzgoji in varstvu predšolskih otrok. Delovna obveznost vzgojitelja v osnovni šoli je enaka kot za učitelja in ne sme presegati 25 ur dela v oddelku. Ko govori zakon o celodnevni osnovni šoli, navaja, da opravlja vzgojno-izobraževalno delo dva ali več učiteljev ali učitelj in vzgojitelj predšolskih otrok. Če opravlja vzgojo in varstvo predšolskih otrok osnovna šola, se povezuje ta dejavnost z delom celotne osnovne šole v skladu z otrokovimi telesnimi in duševnimi zmogljivostmi.

Oba zakona enako opredeljuje strokovne delavce v osnovnih šolah in vzgojno-varstvenih organizacijah.

Tudi pripravnštvo urejata oba zakona tako kot je urejeno v celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Zakona zagotavljata enotno in celostno vzgojo in izobraževanje od prvega leta življenja dalje. Najbolj se povezuje v skrb za vzgojo in izobraževanje otrok na prehodu iz predšolskega obdobja v osnovno šolo. Zbližujeta učitelja in vzgojitelja predšolskih otrok kot enakovredna delavca v osnovni šoli in vzgojno-varstveni organizaciji in nakazujeta tudi možnosti za prenašanje oblik in metod dela obeh področij.

ZMAGA GLOGOVAC

defektologov Jugoslavije ter sprejeti stališče in smernice za nadaljnje delo na področju celotne skrbi za razvojno motene otroke.

Da je v sedanjem obdobju tudi pri usposabljanju razvojno motenih čutil nek ustvarjalni nemir, je znano tudi tistim, ki le bolj s strani opazujejo dogajanja na tem področju. V takšnem ozračju je potekal tudi V. kongres defektologov Jugoslavije in to je bilo čutilo tudi na tem posvetu.

Udeleženci posveta so ocenili, da so bile priprave organizatorjev kongresa kljub temu, da so datum nekajkrat preložili, pomankljive. Vse do začetka kongresa ne udeleženci ne društva defektologov niso natančneje vedela, kakšna izhodišča bodo na kongresu predstavljena. Zato so slovenski specialni pedagogi v pripravi na kongres v republiškem odboru pregledali predvidene prispevke slovenskih delegatov, da bi zagotovili ustrezno skladnost s sklepi in stališči, ki jih je pred tem sprejela skupščina društev defektologov niso natančneje vedela, kakšna izhodišča bodo na kongresu predstavljena. Zato so slovenski specialni pedagogi v pripravi na kongres v republiškem odboru pregledali predvidene prispevke slovenskih delegatov, da bi zagotovili ustrezno skladnost s sklepi in stališči, ki jih je pred tem sprejela skupščina društev defektologov Slovenije.

Udeleženci kongresa so člane na posvetu podrobneje seznanili s potekom kongresa, stališči in sklepi ter s svojim prispevkom na njem. Če na kratko povzamemo bistvo poročanja in sklepe razprave na posvetu, je treba omeniti, da uvodni referati na kongresu niso bili usklajeni s stališči republiških zvez društev defektologov, ampak so bili bolj stališča ožjih skupin ali celo posameznih poročevalcev.

Stališča predstavnikov slovenskih specialnih pedagogov so bila med udeleženci kongresa sprejeta z odobravanjem, čeprav se niso skladala s stališči uvodnih referatov. Zato so udeleženci posveta ocenili, da je bilo zelo primerno, da so bila stališča slovenskih specialnih pedagogov predstavljena na kongresu, čeprav je bilo nekaj težav, ko naj bi jih uvrstili med sklepe. Prispevki udeležencev kongresa iz Slovenije so bili na posvetu dobro sprejeti, razen prispevka enega udeleženca, ki je nastopil na kongresu mimo dogovorjenih stališč v Sloveniji. Udeleženci posveta so v razpravi ponovno izražali enotnost stališč do vseh aktualnih vprašanj nadaljnega razvoja usposabljanja razvojno motenih v Sloveniji.

Da pa bi preprečili nastajanje in predstavljanje stališč v Zvezi

društev defektologov Jugoslavije, ki ne bi bila v resnici usklajena s stališči vseh republiških zvez, je treba vztrajati na tem, da bo Zveza društev defektologov Jugoslavije postala mesto resničnega usklajevanja. V nasprotnem primeru, tako so menili udeleženci posveta, se postavlja vprašanje smiselnosti takšnega povezovanja.

Ker je bila slovenska javnost o kongresu in nekaterih problemih specialne pedagogike, kot so integracija, zasnova celotnega usposabljanja, nekatere antropološke značilnosti motenih itd., slabo in celo napačno obveščena, so udeleženci posveta menili, da bo v prihodnje treba čimbolj zavzeto nastopati povsod, kjer se pojavljajo problemi. Ker se neustrezne ideje pojavljajo zlasti med tistimi, ki premalo poznajo razvojne značilnosti motenih otrok, postavljajo v ospredje neke splošne družbene potrebe, in izhajajo iz neustreznih predpostavk, je bila deležna precejšnje pozornosti predstavitev raziskovalnih nalog s področja usposabljanja razvojno motenih.

Razpravljalci so menili, da je tu dosežen velik napredek, saj je narejenih pet raziskovalnih projektov, dva pa sta še na začetku. Dosedanji raznoliki in kakovostni praktični usposabljanja je namreč doslej manjkalo prav raziskovalno delo. V interdisciplinarnem proučevanju je treba odkrivati zakonitosti razvoja motenih ter zakonitosti pogojev in pojavov, ki so pomembni za usposabljanje, in na tem graditi nadaljnji sistem usposabljanja razvojno motenih. Da pa tudi raziskovalno delo ne bi potekalo stihijno, odvisno od trenutnih nagnjenj in interesov posameznikov, je bilo predlagano, naj bi Društvo defektologov Slovenije pripravilo program raziskovalnega dela za daljše obdobje. Pri tem bi morali povezati vse ustrezne ustanove in posameznike tako, da bi bili v raziskavah upoštevani tudi tisti problemi in

pojavi, ki so aktualni za prakso. Udeleženci posveta so kritično omenili tudi raziskovalne naloge, ki po njihovem mnenju ni zasnovane v skladu z vsemi etičnimi in strokovnimi merili.

Veliko časa je bilo namenjeno tudi vprašanju, kako v sedanja reformna prizadevanja ustrezno vgraditi usposabljanje motenih. V bistvu je šlo za zakonsko in funkcionalno izpeljavo sinteze posebnega s splošnim. V zasnovi usposabljanja in predpisih bi morali doseči to, da ne bi motenega obravnavali kot motenega tam, kjer motnja ni ovira ali pa je ni, in nasprotno: da ne bi motenega obravnavali kot normalno razvijajočega tam, kjer je motnja izrazita in pomeni oviro.

Da je to za nestrokovnjake, pa tudi za manj pronicljive strokovnjake težje razumeti, je pokazal tudi posvet. Tako tudi predlog zakona o osnovni šoli vsebuje nekaj določil o razvojno motenih, vendar tako, da ni mogoče nedvoumno razbrati, kaj želi urejati ta zakon in kaj prepušča zakonu, ki ureja usposabljanje razvojno motenih. Udeleženci posveta so menili, da bi morala biti v zakonu o osnovni šoli določila, ki bi pomenila povečanje med tem zakonom in zakonom o usposabljanju. Zato so sprejeli predlog dopolnila k zakonu o osnovni šoli.

Ker se bodo najbrž morali spremeniti tudi predpisi, ki urejajo področje usposabljanja razvojno motenih, so udeleženci menili, da bo treba še bolj sodelovati pri njihovi pripravi in spreminjanju. Z dejavnostjo bo treba samoupravno zagotoviti večji vpliv stroke — prakse in teorije.

Posvet je izzvenel v ugotovitvi, da je pred nami zelo razgibano obdobje, v katerem se bo treba dobro organizirati in kar najbolj zavzeto sodelovati, da bi usposabljanje razvojno motenih zagotovili pravo smer razvoja.

DARKO OPARA

Za boljšo zvezo

Delegatski sistem med osnovnimi in višjimi šolami je treba bolj izoblikovati

Skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije organizira delegiranje delegatov v višješolske temeljne organizacije, torej tudi v svete pedagoških akademij. Občinske izobraževalne skupnosti ji pošljejo predloge, potem predlagane kandidate potrdi ali določi, v katerem samoupravnem organu višješolske organizacije bodo delegati. Način zbiranja kandidatov za delegate je dober, tudi prostorsko je dobro zamišljen. Tako so v svetu Pedagoške akademije Maribor tri delegatke iz osnovnih šol. Ena prihaja iz Stogovcev in zastopa območje skrajne severovzhodne Slovenije, druga iz Slovenske Bistrice za svoje območje, tretja iz Slovenj Gradca — za koroško območje. To so hkrati tudi območja, s katerih prihaja na Pedagoško akademijo Maribor največ študentov. (Imenovane delegatke so bile delegirane s sklepom na seji zbora uporabnikov in zbora izvajalcev, dne 9. 10. 1978, skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije.)

Do tu je vse v redu. Naloga delegata naj bi bila prenašati mnenja, stališča, vprašanja idr. prosvetnih delavcev svojega območja. Tu pa nastane kratek stik: delegat nima nikakršnih navodil, kako naj se poveže s prosvetnimi delavci šol svojega območja, oni pa tudi ne vedo, kdo je njihov delegat. V sedanjih delegatski organiziranosti izražamo delegati v svetu pedagoške akademije le svoja stališča, subjektivne odločitve.

Razmišljali smo o vsem tem in izoblikovali tale predloga:

— Sočasno, ko so imenovani delegati za svete pedagoških akademij naj bi bili imenovani tudi v posameznih občinah (v ob-

činah delegatovega območja). Delegat bi moral sklicati z njimi sestanek in jih seznaniti z gradivom, ki ga je prejel od pedagoške akademije za sestanek. Zbral bi stališča, mnenja, vprašanja... občinskih delegatov, jih prenesel na svet pedagoške akademije. Tako bi delegati po občinah morali seznanjati svoje sodelavce z dogovori, zbirali pa bi tudi pobude in vprašanja »baze« za delegata.

— Drugi način bi bil morda tak, da bi Izobraževalna skupnost Slovenije, ko bi izvolila delegata, s tem seznanila vse šole delegatovega območja s priporočilom, naj pošiljajo vsa vprašanja o delu in organiziranosti pedagoških akademij na delegatov naslov. Najti bi bilo treba tudi način, kako bi v tem primeru seznanjal delegat prosvetne delavce svojega območja o svojem delu.

Poudariti moram, da so se na Pedagoški akademiji v Mariboru samoupravni odnosi zelo razvili in poglobili. Med prihodnjimi nalogami sveta pedagoške akademije je zapisano, da bodo morali predstaviti uporabnikom še bolj zavzeto sodelovanje v svetu in se bolj povezovati z uporabniki kot doslej. Na zadnji seji sveta je bil sprejet tudi pomemben dogovor. V dnevni red bodo uvrstili stalno točko: vprašanja uporabnikov.

Tale zapis je le drobec, ki naj bi spodbudil k razmišljanju, kako naj se organiziramo, da bo delegatski sistemi tudi na področju osnovnega šolstva zaživel, kljub težavam, ki jih prinaša naša razpršenost po vseh večjih in manjših krajih Slovenije.

FRANJA TORMAN

Poslikana lončenina — ok. 4000 — 3500 pr. n. št.

Besede — podobe življenja in dela

nove knjige

»V veliki zmoti so tisti naši maloštevilni in malodušni sodržavljeni, ki podcenjujejo izrazno moč slovenskega jezika, ki ni nič manjša, kakor je izrazna sposobnost katerega koli kulturnega jezika. Želimo, da bi tudi naš slovar pripomogel k boljšemu razumevanju vloge slovenskega jezika, da bi se naš malomeščan vendarle zbral in priznal, da slovenske besede boljše razume, kakor angleške.« je poudaril na tiskovni konferenci ob izidu tretjega zvezka Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki sta ga pred nedavnim izdali Državna založba Slovenije in Slovenska akademija znanosti in umetnosti, predsednik uredniškega odbora tega slovarja dr. Janko Jurančič. Prva knjiga slovarja, ki je obsegala 844 strani, je izšla leta 1970, druga s 1030 stranmi pet let pozneje, tretja knjiga, ki je tokrat pred nami, pa ima 1080 strani. V tretjem delu so gesla od Ne do Pren. Celotno delo bo imelo nekako pet tisoč strani in 110 tisoč gesel, vsaka knjiga pa približno 22 tisoč gesel in podgesel. Jezikoslovci trdijo, da je to razmeroma veliko, hkrati pa tudi malo. Veliko zato, ker so se v naši dosedanjih leksikografijah pisali skromni slovarji, največji del besedišča, ki ne bo sprejet v ta splošni slovar, pa pripada posebnim slovarjem strok, ki jih pripravljajo sekcije terminološke komisije na SAZU in razne druge ustanove.

Upoštevana je narečna leksika, kolikor so jo uporabljali dobri sodobni pisatelji, največji del besedišča, ki ne bo sprejet v ta splošni slovar, pa pripada posebnim slovarjem strok, ki jih pripravljajo sekcije terminološke komisije na SAZU in razne druge ustanove.

Prve tri knjige slovarja so nastajale 15 let, to zahtevno delo pa opravlja pet članov uredniškega odbora, 20 redaktorjev in 170 terminoloških sodelavcev iz vrst vrhunskih strokovnjakov na fakultetah in delovnih organizacijah. Delo je resna znanstvena registracija slovenskega besedišča z natančno ugotovitvijo pomenov in vloge, ki jo ima beseda v jeziku.

O sestavljenkah, ki jih predstavlja v slovarju več kot polovica besed, je govorila na tiskovni konferenci Milena Hajnšek-Holz, Ivana Černelič pa je opredelila merila za izbor besedja in opisala druge pomembne značilnosti tega slovarja.

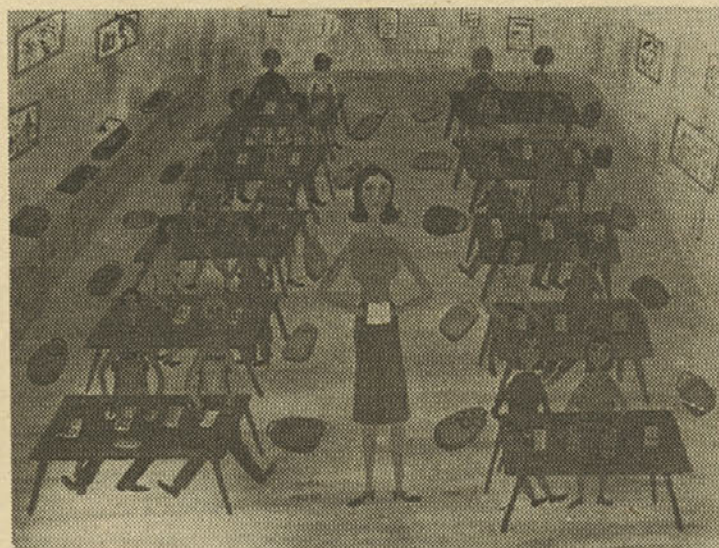
Slovar slovenskega knjižnega jezika ni le pomembno leksikografsko, temveč tudi jezikovno in kulturno pomembno delo, saj je po besedah Ivane Černeličeve »poleg Glonarjevega slovarja vzorec za razlagalni slovar slovenskega jezika, ob katerem je moralo biti rešenih veliko teoretičnih in praktičnih vprašanj.

Merilo za izbor gesel, sprejetih v slovar, je to, da so vanj sprejeti le izrazi iz tiskano pisanih virov, ki se dovolj pogosto uporabljajo, določena pa so bila tudi merila za geselsko besedo glede na oblike besede, na dvojnice in homonime. Kadar se pojavlja beseda v več oblikah, je izhodiščna oblika geselska beseda, druge pa so ji podrejene kot tako imenovana podgesla. Stalne zveze so razvrščene glede na pomensko motiviranost in splošni ali strokovni pomen. Razlage v slovarju so določene po vsebini — glede na dejstva, s katerimi kak pojem predstavljajo, in po obliki — glede na dogovorjeno formulacijo, ki je odvisna od besedne vrste, pomenske skupine in besedotvornega tipa. V leksikografskem delu je še posebno pomembno ilustrativno gradivo, ki prikazuje rabo besede glede na njeno okolje. Kratki zgledi prinašajo dragocene kulturne podatke, prikazujejo življenjsko okolje besede, obenem pa so bogat vir za slovensko skladnjo. V slovarju je še veliko drugih podatkov o naglaševanju in izgovarjanju knjižnega jezika v današnjem času, podatkov, pomembnih z besedotvornega stališča itn.

Ivana Černelič je še posebej opozorila na kulturni pomen tega slovarja, saj kaže »zbrani besedni zaklad življenja in dela slovenskega človeka, njegovo zgodovino in sedanjost, pa tudi življenje in delo vseh človeštva, kolikor je našlo pot v slovensko okolje«. Slovar slovenskega knjižnega jezika je v resnici kulturni in jezikovni pripomoček vsakega Slovenca, hkrati pa vir podatkov za različna področja jezikoslovja.

Sodelovanje Državne založbe Slovenije in Slovenske akademije znanosti in umetnosti je rodilo doslej že več pomembnih znanstvenih del, slovar, ki nastaja tokrat, pa je prav gotovo eno najpomembnejših, saj ga označujejo kot »prvo zares pomembno identifikacijo slovenstva na jezikovnem področju.«

Zahtevno tiskarsko delo knjige, ki je izšla v 15 tisoč izvodih, pa tudi prejšnjih dveh, je odlično opravila tiskarna Ljudska pravica. M. K.

Zlata Volarič: Učiteljica
Hlebne so dolga, velika vas blizu Koprivnice. So središče jugoslovanskega naivnega slikarstva — domači kraj Ivana Generalića. 9. marca letos so v hlebinski galeriji odprli jubilejno, 10. razstavo jugoslovanskih slikark in kipark, kjer je razstavljenih 32 umetniških del. Odprta bo do 24. aprila 1980. Vsa razstavljena dela so prispevale ženske — samorastnice, ki se po svojem rednem delu ukvarjajo s slikanjem na platno, steklo in kiparijo. (Besedilo in foto: Zlata Volarič)

IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE LJUBLJANA, Aškerčeva 9,

vabi k sodelovanju

UČITELJE, ki bi želeli poučevati v slovenskem dopolnilnem pouku otroke naših delavcev na začasnem delu v

- Avstriji
- Franciji in
- ZR Nemčiji

Prijavijo se lahko kandidati, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

- da so učitelji (U, PRU, P) predmetnih skupin: razredni pouk, slovenščina, zgodovina oziroma geografija,
- da imajo opravljen strokovni izpit in najmanj pet let pedagoških izkušenj,
- da obvladajo nemški ali francoski jezik,
- da imajo sposobnost in veselje za delo na kulturnem področju,
- da so moralno neoporečni in družbeno aktivni.

Prednost pri izboru kandidatov za Avstrijo imajo učitelji slovenščine in srbohrvaščine.

Kandidati naj pošljejo prijavo s kratkim življenjepisom in z dokazili o izobrazbi, v 15 dneh po objavi tega razpisa na Izobraževalno skupnost Slovenije, Ljubljana, Aškerčeva 9.

Izobraževanje iz dela

Pri Delavski enotnosti v Ljubljani je izšlo aktualno in zanimivo delo dr. Stevana Bezdanova, rednega profesorja Fakultete političnih ved v Beogradu, Zdrušeno delo in izobraževanje. Knjigo predstavljamo z odlomkom, ki obravnava zamisel o izobraževanju iz dela.

Izobraževanje iz dela, iz delovnega razmerja (tako imenovano povratno izobraževanje) je posebna oblika povezovanja pouka in izobraževanja s proizvodnjo, z delom in aktivnim življenjem nasploh. Njegova glavna značilnost je menjavanje izobraževanja in aktivnega življenja med celotno delovno in življenjsko dobo. To izobraževanje pomeni opustitev dosedanje splošno uveljavljene strategije koncentracije formalnega izobraževanja v obdobju mladosti. Najpomembnejše značilnosti tako imenovanega povratnega izobraževanja lahko opredelimo: 1. zadeva celotno izobraževanje po osnovni šoli, torej vse oblike, poti in programe usmerjenega izobraževanja in vzgoje (splošno, poklicno in družbeno-ekonomsko izobraževanje — integralno izobraževanje); 2. to izobraževanje je enakomerno razporejeno na vsa obdobja življenja, začeti pri zgodnji meji,

predvideni za osnovno izobraževanje; 3. omogoča vsem delovnim ljudem v združenem delu, da se vračajo v proces izobraževanja in vzgoje, ko občutijo potrebo za to in ko so zagotovljeni tudi drugi pogoji, da si pridobijo višjo stopnjo izobrazbe — strokovnosti ali specializacijo (ali da bi se prekvalificirali), in sicer ne glede na čas, ki je minil od tedaj, ko so pridobili prejšnjo stopnjo strokovnosti oziroma izobrazbe. To lahko storijo ljudje večkrat v svoji delovni dobi, in to vse do najvišje stopnje v sistemu vzgoje in izobraževanja ter izpopolnjevanja; 4. to izobraževanje omogoča vsem delovnim ljudem, ki se iz delovnega razmerja vračajo v izobraževanje, da obdržijo vse pravice na podlagi dela: delovni staž, zdravstveno in socialno varstvo, osebni dohodek (v celoti ali zmanjšani) ter pravico sodelovati v samoupravnem odločanju v temeljni organizaciji združenega dela. Tako je delovna doba člo-

veka praviloma sestavljena iz sukcesivnega menjavanja obdobja dela in obdobja učenja. V primerjavi z dosedanjim prakso izobraževanje ob delu, za katero je značilno, da delo in izobraževanje potekata simultano (delovni človek se izobražuje v prostem času, po delu), pa se v tem primeru delo in izobraževanje izmenjujeta sukcesivno (delavec dobi tako imenovani študijski dopust), pri čemer se šteje ves čas — bodisi da gre za delo ali za izobraževanje — kot delovni čas, kar zadeva delovni staž (in vse pravice, ki izhajajo iz delovnega razmerja) ter osebni dohodek oziroma participacijo udeležencev izobraževanja v delitvi rezultatov dela v temeljni organizaciji združenega dela, iz katere je posameznik odšel na izobraževanje.

Povratno izobraževanje je torej takšno načelo družbene organizacije izobraževanja in dela, katerega uresničitev terja novo strategijo, nove metode, sredstva in mehanizme, s pomočjo katerih bo mogoče izvesti reorganizacijo sistema in politike vzgoje in izobraževanja ter zagotoviti večjo enakost pri izobraževanju. S tega stališča povratno izobraževanje ne zadeva zgolj področje vzgoje in izobraževanja, temveč se dotika tudi drugih področij dela in aktivnosti, zlasti pa ustvarjanja nujnih pogojev za njegovo uresničitev. To ni neka

nova oblika izobraževanja. sporedna drugim oblikam in potmi ali v nasprotju z njimi, temveč pomeni akcijo družbe — predvsem združenega dela — za reorganizacijo, radikalno preobrazbo sistema in politike vzgoje in izobraževanja, hkrati pa je tudi konkretna oblika te preobrazbe. Naš cilj je zgraditi takšen sistem vzgoje in izobraževanja, ki bo omogočal uresničitev načela permanentnega izobraževanja s pomočjo sukcesivne izmenjave dela in izobraževanja, ki bo zagotavljal enakopravnost generacij pri izobraževanju in ki bo veliko bolj celovito uresničil pravico delovnih ljudi do izobraževanja v skladu s potrebami družbe in interesi posameznikov. Povratno izobraževanje ustvarja pogoje za optimalizacijo človekove delovne aktivnosti in ustvarjalnega potenciala v skladu z njegovim poklicnim razvojem in z razvojem njegove osebnosti kot celote.

RAZNOLIKE MOŽNOSTI

V stopničastem sistemu usmerjenega izobraževanja in vzgoje (utemeljenem na konceptu permanentnega izobraževanja in na enotni kvalifikacijski lestvici), je potrebno vsej mladini zagotoviti možnosti, da si pridobi izobrazbo — kvalifikacijo oziroma strokovnost (na podlagi skupne vzgojno-izobraževalne osnove, izjemoma tudi že v njenem okviru) za sklenitev prvega

delovnega razmerja na določeni ravni strokovnosti (praviloma na srednji ravni strokovnosti). Osvajanje nadaljnjih ravni izobrazbe oziroma strokovnosti (po novi enotni kvalifikacijski lestvici) pa bi naj potekalo tako, da bi se delovni ljudje po enem ali več letih vrnili v proces izobraževanja. Delovnim ljudem bi morali omogočiti, da bi nadaljevali svoje izobraževanje na tisti stopnji na vertikalni poti izobraževanja, na kateri so se zaustavili in se vključili v delo. Gre za različne možne kombinacije, za različne modele: a) vsako naslednjo stopnjo izobrazbe — strokovnosti pridobimo s pomočjo študijskega dopusta (izobraževanje iz dela); b) po določenih stopnjah izobrazbe strokovnosti se posameznik vrne na delo in nadaljuje svoje izobraževanje za pridobitev naslednje ravni izobrazbe — strokovnosti (izobraževanje ob delu), ne da bi prekinil delo; c) študijski dopust je mogoče izkoristiti tudi za pridobitev višje stopnje izobrazbe — strokovnosti; d) za pridobitev določene stopnje izobrazbe — strokovnosti je mogoče kombinirati študijski dopust (izobraževanje iz dela) ter izobraževanje v prostem času, po delu (izobraževanje ob delu) itd.

Poleg vključevanja delovnih ljudi v izobraževanje ob študijskih dopustih pa bi bilo možno pridobiti višjo raven usmerjene

znana iz južnoslovanske in širše evropske zgodovine. Doslej (vsaj v šoli) često obrobno obravnavano osebnost slovenske moderne postavlja pisec v središče literarnih tokov in jo pokaže kot ustvarjalca, ki je »uresničil željo po vsebinski inakovostni enakovrednosti med sodobno, svetovno in slovensko umetnostjo«.

Delo švedra ni napisano zgolj za šolske namene, ampak je v enaki meri čtivo za samostojnega bralca. Slikovno gradivo, ki je izredno bogato in besedilo vsestransko dopolnjuje, zajema tudi rokopise pesmi; tako je celo iz pisave razvidno stanje Murnove duševnosti.

Monografijo še posebej aktualizira poglavje Pesnik Murn in današnji čas. Delo omogoča različna metodična izhodišča že s tem, ko zariše primerjave in vzporednice pesnikovega življenja in dela z delom njegovih sodobnikov, nadalje z izčrpnimi slikovnim gradivom, pa tudi z razčlenitvijo na jedrnat tematsko zaokrožena poglavja.

Monografija o Josipu Murnu se je pridružila monografijam o Ivanu Cankarju, Josipu Brozu Titu, Francetu Prešernu, Francetu Bevkju, Moši Pijadeju in Karlu Destovniku Kajuhu, ki so izšle v zbirki Obrazi. V njej bodo ob literarnih ustvarjalcih prikazane tudi druge pomembne osebnosti, znanstveniki raznih strok in družbenopolitični delavci. Kmalu bosta izšli v tej zbirki še monografiji o Otonu Župančiču in Juriju Vegi. Učitelj slovenskega jezika ima torej že zdaj na voljo veliko gradiva, uporabnega pri vseh učnih metodah, šolarji — njim je zbirka tudi namenjena — pa odlični pripomoček za učno rabo in kar je gotovo vredno veliko več, za samostojno poglobljanje v snov, ki jih posebej zanima.

BERTA GOLOB

izobrazbe oziroma višjo stopnjo strokovnosti tudi po načelu: polovico dela — polovico dohodka — polovico učenja (dva delavca naj bi delala na enem delovnem mestu in se izmenjavala dnevno, tedensko ali mesečno, odvisno pač od tega, kako je organiziran proces izobraževanja in kakšen je režim organizacije dela oziroma kakšna je narava tehnološkega procesa).

Kot smo lahko videli, gre torej za novo in v marsičem drugačno organizacijo dela in izobraževanja ljudi, za organizacijo, ki ponuja velike možnosti za razvoj človeka in vseh področij človekove dejavnosti, vstevši tudi izobraževanje kot sestavino združenega dela. Sodeč po globini in radikalnosti se nam bo morda v prvem trenutku zdel ta koncept izredno drzen, prej vizija neke daljne bodočnosti kot realna možnost v sedanjem času; če pa se globlje seznanimo s to koncepcijo, kaj kmalu odkrijemo realne možnosti, da jo začnemo uresničevati že v sedanjih razmerah; se pravi, da gre za bodočnost, ki se je že začela v sedanjosti, kot to velja tudi za vsa druga področja življenja in dela. To toliko bolj, ker v našem sistemu vzgoje in izobraževanja ter v sedanjih družbenih praksah že obstajajo prvi primeri povratnega izobraževanja.

STEVAN BEZDANOV

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SISTEM NA JAPONSKEM

Učiteljski poklic — eden najprivlačnejših

Japonski vzgojno-izobraževalni sistem zajema: predšolsko vzgojo, osnovno, nižjo in višje srednje in univerzitetno izobraževanje ter izobraževanje odraslih.

Brezplačno je osnovno izobraževanje, ki traja šest let, in nižje srednje izobraževanje, ki traja tri leta. Vse druge oblike in stopnje izobraževanja plačajo deloma ali povsem starši. Pri tem je mišljeno predvsem plačevanje pouka.

Predšolska vzgoja se deli na tri stopnje: otroci od prvega do tretjega leta so v otroških jasli, otrokom od štirih do petih let so namenjeni vrtci, otroke od petega leta pa usmerjajo v pouk in jih seznanjajo z nekaterimi prvimi izobraževanja. Na prvih dveh stopnjah je le majhen odstotek otrok, tretjo stopnjo, tj. od petega leta naprej pa obiskujejo skoraj vsi otroci te starosti.

V osnovno šolo hodijo vsi otroci, stari od šest do enajst let, tako da na Japonskem že več desetletij ni nepismenih.

Srednje izobraževanje traja šest let, od tega nižje srednje izobraževanje tri leta in prav toliko višje srednje izobraževanje. V nižjem srednjem izobraževanju si pridobijo mladi skupne temeljne splošne kulturne in tehnične izobrazbe, usposablja pa se tudi za nekatere širše poklice.

Posebej je treba poudariti, da je japonski vzgojno-izobraževalni sistem kategorično proti ozkim in razcepljenim profilom poklicev. Res je, da so za globalno usmerjanje mladih glede na potrebe gospodarstva in družbenih služb, toda hkrati poudarjajo, da šola ne more sama izobraževati kadrov, kakršne zahteva nova tehnologija in organizacija dela, kajti gospodarstvo ni sposobno načrtovati teh potreb za daljši čas (za deset ali petnajst let). Pravijo, da lahko v sodobnih razmerah, ki se naglo spreminjajo, zamenja vsak delavec v svoji delovni dobi od tri do pet delovnih mest. Širše strokovno in poklicno izobraževanje

mu pomaga, da se hitreje prilagodi.

Višje srednje izobraževanje traja tri leta. Je več vrst srednjih višjih šol, nekatere pripravljajo mlade za štirideset širših poklicev, druge pa neposredno za univerzitetni študij.

V srednjem izobraževanju imajo učenci med drugim tele predmete: materinščino, tuji jezik, spoznavanje družbe, spoznavanje narave, matematiko, tehnično, glasbeno, likovno in telesno vzgojo, skupaj trideset ur.

Nižje srednje izobraževanje obiskujejo skoraj vsi otroci, stari od enajst do petnajst let, višje srednje izobraževanje pa 94 odstotkov mladine od petnajstega do osemnajstega leta. To pomeni, da postaja srednja šola skoraj obvezna.

Izobraževanje na fakultetah traja štiri leta, na nekaterih tako imenovanih »skrajšanih fakultetah« pa samo dve leti. Po številu rednih in izrednih študentov je Japonska na drugem mestu v svetu, tako da približno 40 odstotkov srednješolcev po končani srednji šoli redno ali izredno študira.

KAKOVOSTEN IN UČINKOVIT ŠTUDIJ

Sprejemni izpit na fakultete je strog. Na vsako mesto se prijavi redno po več študentov, na nekaterih fakultetah, kot npr. na učiteljsko, medicinsko in tehniško, pa tudi od deset do trideset kandidatov. Sprejmejo samo tiste, ki dokažejo, da bodo res uspešno študirali. Zato traja študij na Japonskem poprečno štiri in pol leta, redno pa ga konča 94 odstotkov študentov. Za to, da skoraj vsa mladina želi študirati in da redno konča študij, je več razlogov. Eden izmed najpomembnejših je ta, da so osebni dohodki zaposlenih, ki imajo fakultetno izobrazbo, precej višji od tistih s srednjo izobrazbo. Poleg tega lahko tisti z visokošolsko izobra-

zbo izbirajo med več delovnimi mesti in imajo več možnosti za strokovno izpopolnjevanje.

Omenili smo že, da plačajo pouk na srednji in fakultetni stopnji izobraževanja starši. Država financira od 70 do 80 odstotkov pouka za najboljše — odlične učence in študente, njihovi starši pa plačajo mesečno za pouk od 500 do 600 din. Za vse druge učence in študente je šolnina precej višja, in sicer celo od 2000 do 3000 din mesečno za kandidata (posebno visoka je vpisnina na medicinske in tehniške fakultete). Pri tem niso vračunani drugi stroški za vzdrževanje študentov, učbeniki idr.

Izobraževanje odraslih ni dovolj razvito. Obstajajo večerne srednje šole in fakultete za odrasle, ki delujejo v sestavi rednih. Vsaka večja tovarna ima izobraževalno središče za pouk delavcev v skladu s spremembami tehnologije. Ta središča so precej omejena, ker delodajalci ne želijo, da bi se delavci izobraževali in potem zamenjali delovno mesto v tovarni.

USMERJANO IZ SREDIŠČA

Japonski šolski sistem je centraliziran. Ministrstvo za prosveto predpisuje programe in učbenike in namešča učitelje. Učitelj, šolski kolektivi in starši nimajo skoraj nikakršnega vpliva na življenje in delo v šoli. Okrožni ali mestni direktor ali prosvetni inšpektor imajo neomejeno oblast, saj lahko premeščajo učitelje z ene šole na drugo.

Šolsko leto je razdeljeno na tri semestre. Vse šole delajo tudi ob sobotah. Učitelji v osnovni šoli imajo tedensko učno obveznost 26 ur, v srednji šoli pa 24 ur. V šoli morajo preživeti vsak dan osem ur in tedaj opravljati druge vzgojne in podobne naloge. Poprečno imajo torej štiri ure pouka in štiri ure drugih obveznosti.

Fakultetni učitelji imajo vsak teden deset obveznih ur, preostali čas pa namenijo raziskovalnemu delu.

Za razloček od drugih delavcev, ki imajo ta teden dni dopusta na leto, imajo prosvetni delavci 40 dni počitnic.

Čeprav je delo prosvetnega delavca precej težko in odgovorno, velja ta poklic na Japonskem za enega najbolj privlačnih. Zakaj? Prosvetni delavec je državni uslužbenec, to pa pomeni, da ima več ugodnosti. Za razliko od drugih delavcev ima pravico do pokojnine, ki znaša 40 do 70 odstotkov osebnega dohodka. On in njegova družina sta zdravstveno zavarovana, zato plačuje delavec del prispevka iz osebnega dohodka. Prosvetni delavci imajo za 10 odstotkov višje osebne dohodke kot drugi državni uslužbenci (uprava, sodstvo, PTT, promet ipd.).

Posebej je treba poudariti, da so plače začetnikov trikrat manjše kot plače uslužbencev, starih od 60 do 65 let (6.600 do 20.000 din). Prosvetni in drugi delavci se lahko upokojijo, kadar želijo, toda ne pred 65. letom. Če imajo ob upokojitvi le malo let službe, dobijo tudi zelo malo pokojnine.

VASKO RAIČEVIĆ

Zakaj tako slab uspeh?

V šoli za medicinske sestre in tehnike v Beogradu so končali raziskavo za slab učni uspeh v prvem razredu skupnih osnov srednjega usmerjenega izobraževanja. Povod za to raziskavo je bilo veliko število slabih ocen ob koncu šolskega leta 1977-78. Na populaciji 280 učencev so proučevali tri najpomembnejše dejavnike, od katerih je odvisen učni uspeh: intelektualne sposobnosti, poprejšnje znanje in zanimanje za posamezne predmete.

Izsledki so pokazali, da so samo nadpoprečni učenci končali prvo polletje brez nezadostnih ocen. Poprečno inteligentni učenci in tisti, ki so na ravni boljšega poprečja, so imeli dve ali več nezadostnih ocen, podpoprečni pa od osem do deset. To pomeni, da so program prvega razreda skupnih osnov lahko obvladali samo nadpoprečno nadarjeni učenci. Iz tega lahko sklepamo, da program ni tak, da bi ga lahko brez večjih težav obvladal poprečni učenec, takih pa je večina v proučevani populaciji in da zahteve učiteljev (izdiferenciranje) ne upoštevajo učencevih intelektualnih sposobnosti.

Izsledki so tudi pokazali, da je visoka soodvisnost med poprejšnjim znanjem in uspehom učencev. Prva štiri mesta na lestvici najbolj priljubljenih predmetov so zasedli: obramba in zaščita, temelji marksizma, telesna vzgoja in matematika. Med razlogi za zanimanje so učenci navedli zanimivo vsebino (41 odstotkov), zanimivo in živo predavanje predmetnega učitelja (32 odstotkov), možnost uporabe pridobljenega znanja in spretnosti v vsakdanjem življenju (11,54 odstotka). Učenci pa ne marajo fizike, kemije in francoščine, ker so ti predmeti po vsebini pretežki in nerazumljivi (48,2 odstotka), nerazumljivi in nezanimivi (27,5 odstotka), kot vzrok za slab uspeh v tujem jeziku pa so navedli slabo poprejšnje znanje (65 odstotkov učencev).

RAZVOJ VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V SAP KOSOVO

Preobrazba ima prednost

Socialistična samoupravna preobrazba vzgoje in izobraževanja bo tudi letos ena glavnih in najpomembnejših nalog v SAP Kosovu. Sprejeta je bila kot obveznost ne le v organizacijah združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja, temveč tudi kot obveznost drugih dejavnikov na vseh področjih, največ pa v združenem delu, krajevnih skupnostih in samoupravnih interesnih skupnostih za vzgojo in izobraževanje. Vzgojno-izobraževalne organizacije se bodo bolj povezale z organizacijami združenega dela materialne proizvodnje in vsemi drugimi deli združenega dela tako, da bodo postale delovno-pedagoške celote.

Pri reformnih procesih in nalogah je nujno tesno povezati vse dele usmerjenega izobraževanja zato, da bi zagotovili še večjo navpično prehodnost in hkrati ustvarili čim boljšo možnost za pravočasno in nemoteno poklicno odločanje mladega rodu na tej stopnji vzgojno-izobraževalnega sistema. Glede na to, da reforma še ni dosegla višjega in visokega šolstva, je nujno pospešiti nekatere procese samoupravne preobrazbe tega dela izobraževanja. Da bi se le-to razvijalo po novi poti, je treba spreminjati študijske programe, zvišati učinkovitost študija in čim bolj uskladiti vzgojno-izobraževalno in raziskovalno delo s potrebami združenega dela. Razumljivo je, da je le v skladu s potrebami in možnostmi združenega dela mogoče razširiti in uskladiti mrežo visokošolskih in višješolskih delovnih organizacij.

Letos bodo na Kosovu namenili posebno pozornost osnovnemu šolstvu, saj je znano, da je zdaj v osnovni šoli okrog 94 odstotkov otrok, starih od sedem do štirinajst let. Poskrbeti bo treba za preostalih 6 odstotkov otrok, več skrbi pa nameniti tudi predšolskim otrokom. Prva naloga na tem področju se bo urediti, če bo za učenca osnovne šole zagotovljeno poprečno najmanj kvadratni meter prostora (tako je predvideno tudi v srednjeročnem načrtu razvoja) in če se bo sočasno povečalo število osnovnih šol. Letos jih je 890, več kot polovica od teh pa je enooddelčnih. Nadaljevati je treba preraščanje teh v večooddelčne; tako se bo popolna osnovna šola približala tudi ti-

stim otrokom, ki živijo v oddaljenih krajih in ne morejo obiskovati pouka v višjih razredih. Druge omenjene naloge se je treba lotiti organizirano. Vrtci, ki so jih začeli graditi lani (takih je 22), ne bodo dovolj vplivali na povečanje obsega predšolske vzgoje. Do konca letošnjega leta je treba ustvariti možnosti, da bi v vzgojno-varstvene organizacije zajeli 12.500 otrok, tega pa ne bo lahko uresničiti. Na Kosovu si bodo še posebno prizadevali, da bodo ustanovljene enote za vzgojno-izobraževalno delo s predšolskimi otroki tudi v krajevnih skupnostih in pri večjih organizacijah združenega dela (do zdaj so bile vzgojno-varstvene organizacije povečini privilegij večjih mest). Organizirati bo treba tudi druge oblike dela z otroki, zlasti načrtno pripravo otrok za osnovno šolo.

V zadnjih letih ni bilo dovolj narejenega za opismenjevanje odraslih in razvoj posebnega izobraževanja otrok, motenih v razvoju. Nekatere osnovne šole so več let organizirale privatne izpite za odrasle, ne da bi jih prej na to organizirano pripravile. V takih razmerah se je včasih dogajalo celo to, da so prodajali in kupovali spričevala. Odkar odslušim ni več treba plačevati šolnine in so šole prevzele obveznost, da bodo odpirale posebne oddelke za odrasle je postalo opismenjevanje odraslih manj privlačno za nekatere šole in posameznike. Kar zadeva posebno izobraževanje otrok, motenih v razvoju, je treba poudariti predvsem to, da je na tem področju veliko neorganiziranosti, občinski organi namenijo tovrstnemu izobraževanju premalo pozornosti pa tudi šole ne odkrijejo pravočasno takih otrok in jih ne prijavijo.

Izmed drugih nalog, ki jim je treba nameniti pozornost, je treba izločiti dopolnilno šolanje otrok naših državljanov, ki so začasno zaposleni v tujini, in materialni položaj izobraževanja ob zagotavljanju kakovostnega učno-vzgojnega kadra za potrebe osnovnega in srednjega usmerjenega izobraževanja. Razumljivo je, da bo treba tudi še pospešeno sestavljati učbenike za učence osnovnih šol in srednjega usmerjenega izobraževanja ter poskrbeti, da jih bodo vsi obveznoščolci v pokrajini dobili brezplačno.

D. MIRDITA

AVSTRIJCI ZA ENOTNO ŠOLO ALI PROTI NJEJ?

Ko so pregledovali dosežke poskusa z enotno šolo, je avstrijski minister za prosveto seznanil javnost s stališči vodilnih političnih strank Avstrije ob uvajanju enotnega programa izobraževanja za otroke, stare od deset do štirinajst let.

Medtem ko socialistična stranka navdušeno zagovarja enotno šolo za vso mladino od desetega do štirinajstega leta, se konservativci zavzemajo za reorganizacijo tako imenovane glavne šole (od petega do osmega razreda). Predlagajo, naj bi ukinitelj zdajšnji dve smeri. Zaradi tuje jezika in drugih razlik

je raven pouka na prvi smeri višja kot na drugi in se zdaj posreči samo trem odstotkom učencev, da preidejo iz druge smeri v prvo. Predlagajo tudi, naj bi uvedli enotni program tako, da bi imeli pouk nekaterih glavnih predmetov (nemščine, matematike, tuje jezika) po skupinah (te bi organizirali glede na uspeh učencev v teh predmetih). V tretjem razredu naj bi uvedli diferenciacijo pouka tako, da bi se lahko učenci odločili za dva od štirih predmetov, ki so jim na voljo. Pouk izbranih predmetov je bolj intenziven, namenjeno mu je tudi več ur na teden.

Most do domovine

Podpisan družbeni dogovor o organizaciji vzgoje in izobraževanja državljanov SFRJ, ki začasno prebivajo in delajo v tujini

Družbeni dogovor o organiziranju vzgoje in izobraževanja državljanov SFRJ, ki začasno prebivajo in delajo v tujini, je podpisalo sedemindvajset podpisnikov; med temi so skupščine, gospodarske zbornice in sveti zveze sindikatov republik in pokrajin, Skupščina SFRJ, Gospodarska zbornica Jugoslavije in svet Zvez sindikatov Jugoslavije. O pomenu tega družbenega dogovora, na katerega smo čakali kar pet let, je govoril Mika Špiljak, predsednik sveta Zvez sindikatov Jugoslavije.

Izobraževalna dejavnost med našimi državljani v tujini je postala ena pomembnih oblik zaščite njihove samobitnosti in samoorganiziranosti. Zato moramo za to dejavnost še posebno skrbeti. Ta družbeni dogovor daje široke možnosti za enotno in organizirano delovanje vseh odgovornih dejavnikov naše družbe za izobraževanje otrok, mladine in delavcev, ki živijo v tujini. Znano je, da izobraževanje pomembno povezuje ljudi z domovino, razvija občutek domoljublja, bratstva in enotnosti — je poudaril Mika Špiljak.

Podatki, ki smo jih zvedeli na tej seji, povedo, da je bilo v zadnjih petih letih na tem področju zelo veliko narejenega. Dopolnilni pouk v materinščini je organiziran v enajstih evropskih državah za 48 tisoč osnovnošolcev, se pravi, za 62 odstotkov teh otrok, ki prebivajo začasno v tujini. Za njihovo izobraževa-

nje zavzeto skrbi 850 jugoslovanskih učiteljev. V sto izobraževalnih središčih »žunanjih učilnicah« naših šol, se ob vseh slabostih, ki spremljajo njihovo delo, šola 40 tisoč naših delavcev za različne poklice.

Ti uspehi so še posebno pomembni, če upoštevamo težke razmere, v katerih so doseženi. Toda z njimi ne moremo biti zadovoljni — je dejal Mika Špiljak. Tricetrt naših delavcev v tujini nima osnovne šole ali pa niso strokovno usposobljeni za kak poklic. Veliko otrok ne obiskuje osnovne šole in dopolnilnega pouka. Za približno sto tisoč predšolskih otrok domovina ne skrbi dovolj. Precej naše mladine je prepuščene cesti, se pravi, raznim negativnim vplivom v tujem okolju, in pogosto tudi nima možnosti, da bi se nadalje izobraževala in se zaposlila.

Družbeni dogovor odpira nove

možnosti za gradnjo mostu do domovine. Izobraževanje pa je »gradivo«, ki lahko ta most še utrdi in ga napravi zanesljivejšega. Da bi bili uspehi še boljši in možnosti za vrnitev naših delavcev in njihovih otrok ugodnejše, je treba zagotoviti tudi boljši družbeno-ekonomski položaj za izobraževanje naših delavcev v tujini. Povedano natančneje: čas je, da se dosledno izpolnjuje obveznost republik in pokrajin, da se izenači odnos do šolanja naših državljanov zunaj domovine z vzgojno-izobraževalnim sistemom v Jugoslaviji. Naša družba mora nameniti še posebno pozornost predšolski vzgoji in srednjesholskemu izobraževanju.

Potem ko so podpisali ta družbeni dogovor, je bila pripravljena seja komisije, ki bo neposredno skrbela za šolanje naših državljanov v tujini.

DJOKICA PETKOVIĆ

NIŽJA STOPNJA

28. marca Poslušajmo in ustvarjajmo rondo
4. aprila Kaj je pogum

SREDNJA STOPNJA

25. marca Vsebinske značilnosti pravljice
1. aprila O lepem vedenju

VIŠJA STOPNJA

27. marca Korajža velja
3. aprila Zvok na papirju

ZA SREDNJE ŠOLE

24. marca Empirična estetika
31. marca Estetika kot samostojna filozofska disciplina
29. marca Poezija Ceneta Vipotnika
5. aprila Poezija Boža Levca in Ivana Minattija

O pravljici in pravljicarjih

Pravljice so si ljudje pripovedovali, najraje ob zimskih večerih pri skupnem delu. Največ poslušalcev so pri tem imeli dobri pravljicarji, ki so znali pripovedovati živo in doživeto.

Taki pravljicarji in pravljice žive še danes, bolj po redko so posejani po naši zemlji, vendar pa jih strokovnjaki, ki raziskujejo naše ljudsko izročilo, najdejo. Pri dr. Milku Matičetu smo se oglasili, ki nam je posodil posneto pripoved Lojzeta Pirovca iz Pustega Javorja v Temeniški dolini.

V oddaji Vsebinske značilnosti pravljice smo želeli učencem pokazati, kako je to pravljicar-

stvo živelo nekoč in kakšna je živa pripoved. Pravljico bo razumela večina učencev, saj smo izbrali pripovedovalca iz dolenske narečne skupine.

Ob to pripoved pa smo postavili pravljico o treh grahih, ki jo bo prebral igralec. Tako bodo učenci spoznali razloček pri interpretaciji. Ob treh grahih bomo tudi razčlenili vsebinske značilnosti pravljice.

Poglejmo, kaj so ljudje nekoč s pravljicami izpovedovali:

Tina: V najini pravljici o treh grahih je siromak ostal v zmajevem gradu s svojo lepo ženo. Pravljice živijo tako dolgo kot ljudje, kajne?

Pripovedovalec: Res je, s pravljicami so se ljudje tolažili: hudobne graščake je odnašal vrag in so bili vsaj v pravljici kaznovani, če se jim že drugače niso mogli ali upali upreti, revni ljudje so vsaj v pravljici doživeli bogastvo in srečo. S pravljicami so se tolažili, da bo nekoč premagano zlo; za dogajanja v naravi, ki si jih niso znali razložiti, so si pripovedovali pravljice, v katerih so neznane stvari pripisovali duhovom, ki urejajo naravo. Iskali so koren lečen ali živo vodo, ki ozdravi vse bolezni ali pa celo mrtve oživi.

Tina: Danes imamo zdravila, ne verjamemo več v živo vodo in druge pravljicne stvari.

Pripovedovalec: Pa vendar si še vedno želimo, da bi našli še boljše zdravila, ki bi ozdravila vse bolezni.

Tina: Kaj pa leteča preproga ali škornji ali cikle, ki zmorejo

take dolge korake čez sedem gora in sedem voda?

Pripovedovalec: To pravadno željo po hitrem premikanju iz kraja v kraj si lahko razlagamo kot željo, ki jo je človeštvo v stoletjih spremenilo v resničnost, danes se vozimo z vlakom, letali, kmalu se bomo s sateliti.

Tina: Tudi čarobne tkalke in predice, ki so v eno niči zmogle natkati in spresti ogromno blaga in volne, bi lahko primerjali s stroji, v tovarnah, ki naredijo toliko blaga, kolikor si ljudje nekoč mislili niso mogli.

Pripovedovalec: In čarobni kristal, ki ga srečaš v nekaterih pravljicah, si lahko razlagamo kot željo po tem, kar nam je prinesel televizor.

Tina: Marsikaj imamo, o čemer so ljudje nekoč samo sanjali, in si pripovedovali in ob tem uživali.

Da bi se bolje razumeli

Pred enim letom je bila prvič na sporedu oddaja, ki smo ji dali naslov Učimo se makedonščine in srbohrvaščine. Namen te oddaje je, da slovenske poslušalce postopoma seznanimo z makedonskim in srbohrvaškim jezikom tako, da bodo razumeli njun smisel in ju pasivno obvladali. Oddaje torej niso pripravljene po klasični slušni metodi poučevanja jezika. Ne obravnavamo samo jezikovnih vprašanj, ker jezik ni samo sredstvo sporazumevanja, temveč tudi odsev razvoja jezikovne skupnosti in njenega sedanjega trenutka.

V oddajah učimo se srbohrvaščine smo najprej pripovedovali o prodiranju in naseljevanju Slovanov na Balkan in njihovem boju za samostojnost. Na srbohrvaškem jezikovnem prostoru je nastala bogata ljudska poezija,

ki jo raziskovalci razvrščajo po motivni pripadnosti v cikle: na pesmi z mitsko vsebino, cikle o Kosovski bitki, pesmi o kraljeviču Marku, o hrvaških in ogrskih velikaših po Kosovski bitki; Črnogorci pa opevajo svoje kralje v ciklu o Zetskih vladarjih; nadalje so pesmi ki pojejo o hajdukih in uskokih, zadnji vzpon ljudske ustvarjalnosti pa je poezija iz narodnoosvobodilnega boja. V nekaj oddajah smo predstavili izvor nekaterih najlepših epskih besedil, ter čas in prostor njihovega nastanka. Tako smo prišli do 19. stoletja, do lirске poezije. Te pesmi nam veliko povedo o razumevanju naravnih in družbenih pojavov in o mentaliteti skupnosti, v kateri je nastajala. Ustavili smo se tudi ob lirsko epski zvrsti ljudske ustvarjalnosti, ob baladi in romanci.

Južnoslovanska narečja je jezikoslovje poimenovalo srbohrvaščina. Dialektologija je množico bolj ali manj podobnih govorov uredila v tri osnovna narečja: čakavsko, kajkavsko in štokavsko. V oddajah smo prikazali razlike med temi narečji in govori, razvoj knjižnega jezika in tako prišli do glasovnih zakonitosti. Pregledali smo znamenja za glasove v cirilici in v latinici, nato pa spremembe jezikovnih zakonitosti, ki vplivajo predvsem na glasovni sestav. O tem pričajo številni mrtvi zakoni, ki jih poznamo le še po njihovih rezultatih (npr. palatalizacija, sibilizacija). V oddaji, ki bo na sporedu 26. 3. ob 11. uri na III. radijskem programu, pa bomo spregovorili o sorodnih soglasnikih č in ć, ki ju moramo v knjižnem jeziku natanko ločiti, čeprav sta se v nekaterih govorih v izgovorjavi že izenačila.

V oddajah Učimo se makedonščine smo začeli z delom in pomenom Konstantina in Metoda ter prebrali odlomek prvega izvirnega besedila Za bukvite, ki ga je zapisal v 10. stoletju učenec Cirila in Metoda. Seznanili smo se z makedonsko srednjeveško književnostjo — od apokrifov do hagiografij, prvega prepisa romana do pripovedi in se tako približali specifičnim trenutkom v zgodovini makedonskega prosvetljenstva.

V 19. stoletju je vladala v makedonski literaturi jezikovna zmeda, ker je vsak pisal v svojem narečju in ustvarjal svoj jezik. Ustanovljali so šole in potrebovali učbenike. Tako je veliko avtorjev pisalo učne knjige, slovnice in slovarje. Tedanje izobraženstvo je v narodnem boju mlade buržoazije razvijalo književnost kot politično sredstvo in se posebno zanimalo za narodno zgodovino in folkloro. Nekaj oddaj smo namenili pregledu teh del in njihovega nastanka ter avtorjem.

Letos smo začeli obravnavati jezikovne zakonitosti makedonskega jezika. Prav tako kot v oddajah o srbohrvaščini smo začeli obravnavati glasovni sistem in način zapisovanja. Navedli smo znake, ki niso splošno cirilski, ampak značilni za makedonsko cirilico. Nato smo govorili o naglasu v makedonskem knjižnem jeziku. Ob besedilu smo sledili načinu naglaševanja posameznih besed in tako ponazorili, da je mesto naglasa moč mehanično določiti samo, če obravnavamo besede posamično, v besednih sestavih in širših besednih zvezah pa je mesto naglasa povezano s pomenom besednih zvez. Pri samostalniku smo skušali razložiti, kako makedonščina izraža število in kako pregiba besede. Ker sklanjanje s končnicami ne pozna, smo kar dve oddaji namenili razlagi načina pregibanja samostalnika.

V prihodnji oddaji se bomo ustavili pri enem izmed značilnih pojavov makedonščine, to je pri določni in nedoločni obliki samostalnika, zaimka, pridevnika in števnik. Slovenščina ne izraža določnosti na način, kakršen je v makedonščini. Ta se v makedonščini izraža z dodajanjem končnice in te končnice vsebujejo prostorsko razmerje, kot ga v slovenščini izražamo s kazalnimi zaimkom ta, tisti, oni. O tem, kako je v makedonščini izražena prostorska in časovna opredeljenost, bomo govorili še v nekaj prihodnjih oddajah, rabo pa ponazorili z zgledi.

Večina oddaj Učimo se makedonščine je bila v makedonščini, povzetki pa so bili slovenski.

Vse oddaje smo popestrili tudi z glasbo jugoslovanskih narodov, s posnetki posameznih govorov in z izborom odlomkov literarnih del.

zaščita

obramba

Z razvojem družbenoekonomskih odnosov, z gospodarskim razvojem, z razvojem tehnike in znanosti ostaja vprašanje splošnega ljudskega odpora delovnih ljudi ter občanov, vprašanje samozaščite vse pomembnejše. V obdobju narodnoosvobodilnega boja bi lahko imenovali pojem samozaščite z besedami — zavest, predanost stvari, boj proti vsemu nazadnjaškemu med nami in zunaj nas. Varnost in naše življenje sta bila zadeva vseh in vsakogar. Bilo je tako, kot želimo, da bi bilo danes.

V miru je življenje preprostejše. Zgodi se, da se človek v svojih prizadevanjih omeji zgolj in samo na svoje delo. Pozablja na svojo varnost in še prej na varnost vseh nas, ker ve, da za to področje skrbijo določeni poklicni organi. V miru postajamo prizanesljivejši do samega sebe in okolja, v katerem živimo. Prizanesljivost pa je tudi nepozornost, brezbržnost, pomoč sovravnim elementom.

VISOKOŠOLSKI ŠTUDIJ SPLOŠNEGA LJUDSKEGA ODPORA

Na ljubljanski Fakulteti za sociologijo, novinarstvo in politične vede je bil pred štirimi leti uveden študij splošnega ljudskega odpora. Letos bo diplomiral prvi rod študentov. Ne bi mogli trditi, da gre za neznano smer visokošolskega študija. Res pa je tudi to, da je med našo mladino premalo znana.

Študij vseljudske obrambe usposablja visoko izobražene obrambne strokovnjake za analitično svetovanje in organizacijsko delo. Gre za delo v upravnih organih, družbeno-političnih skupnostih, v organizacijah združenega dela, v družbeno-političnih organizacijah, v štabih in enotah teritorialne obrambe in drugod. Gre tudi za pedagoško delo v srednjih šolah.

Študij traja štiri leta. Po oprav-

ljenem osmem semestru gredo zdravstveno sposobni absolventi na staž v oborožene sile. S tem si pridobijo čin rezervnega podporočnika.

Študij je imel najprej dvojno usmeritev: za poučevanje predmeta obrambe in zaščite v srednjih šolah in upravnih organizacijska dela v organih za ljudsko obrambo in drugod, kjer je potreben tak strokovnjak. Slednje pomeni, da so bili absolventi diplomirani organizatorji ljudske obrambe ali diplomirani politologi. Mladi, ki so se vpisali na omenjeni visokošolski študij letos, nimajo več tega dvojnega študija. Po opravljeni diplomji se lahko zaposlijo v organih za ljudsko obrambo, v družbeno-političnih organizacijah, kjer postanejo svetovalci za ljudsko obrambo, v organizacijah združenega dela ali pa v srednjih šolah. Dragoceni strokovnjaki bodo v štabih in enotah za teritorialno obrambo. Tudi so doslej kadrovske potrebe izpopolnjevali s starešinami JLA in tistimi, ki so končali šolo za rezervne oficirje.

Podpolkovnika Milovana Zorca, predstojnika katedre za SLO na Fakulteti za sociologijo, novinarstvo in politične vede, smo vprašali, katere pogoje morajo izpolnjevati mladi, če se želijo vpisati v omenjeno šolo.

»... Za visokošolski študij

Visokošolski študij za našo varnost

splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite se lahko odloči vsak mlad človek, ki je uspešno končal srednjo šolo in je zdravstveno sposoben za službo vojaškega roka. V Sloveniji vpisujemo tudi delno zdravstveno sposobne, saj naši absolventi niso namenjeni za delo v JLA, čeprav se lahko zaposlijo tudi tam kot oficirji.

Študij je deležen posebne družbene pozornosti. To tudi ni čudno, saj imamo v vsej zgodovini Slovencev prvič organiziran pouk za visoko izobraženega obrambnega strokovnjaka. Potrebujemo ga na najrazličnejših področjih naše družbeno-politične, vzgojne in gospodarske dejavnosti. Potrebovali bi ga za obrambno vzgojo naših predšolskih otrok, mladine v osnovnih, srednjih in visokih šolah. Doslej je bil pouk obrambe in zaščite na prenekaterih področjih kar preveč improviziran. Tudi v organizacijah združenega dela referenti za vseljudsko obrambo v večini primerov niso bili ustrezno stro-

kovno usposobljeni. In vendar je to delo, ki ga mora opravljati človek s široko izobrazbo, usposobljen v tehničnih in družbeno-političnih vedah. Samo v Sloveniji bi potrebovali več kot tisoč takšnih strokovnjakov.

Razumljivo je, da je glede na naš sistem SLO ta študij deležen splošne družbene pozornosti. Pri usmerjanju mladih za vpis v ta študij sodelujejo vsi družbeni dejavniki. Seveda pa ostaja vprašanje, koliko je to delo uspešno. Našim študentom so zagotovljene kadrovske štipendije. Dogovorjeno je, naj bi vsaka občina skrbela za svoj kader, za možnost študija in ustrezno zaposlitev absolventov fakultete.

Ob vpisu morajo imeti mladi, med katerimi so seveda tudi dekleta, priporočilo občinskega sveta za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito.

In kakšen je učni program? Enoten je za vse tovrstne fakultete v Jugoslaviji. Razumljivo pa je, da je vsaka fakulteta prilagodila učni program svojim možno-

stim in potrebam. V našem učnem programu je bilo doslej nekaj več družboslovnega znanja kot v drugih republikah. Da, precej zahteven učni program je to, saj je treba do diplome opraviti 48 izpitov. Seveda pa so štiri leta malo za oblikovanje učnovzgojnega programa. Prav letos pripravljamo dopolnjeni in izpopolnjeni učni program.

Res je, da je zanimanja za vpis v to smer študija manj, kot je razpisanih študijskih mest. Res je tudi to, da so se nekateri odločili za ta študij tudi zato, ker so s štirimesečnim stažom v JLA opravili tako imenovano službeno kadrovskega roka. Predlog novega zakona o vojaški obveznosti bo lahko to spremenil. Vsekakor pa to ni bilo in bi ne smelo biti odločujoče pri vpisu za študij SLO na naši fakulteti....»

MAMLJIVA ŠIRINA POKLICA

Jože Lacko je doma iz Ptuj. Pravi, da je sam večkrat iskal odgovor na vprašanje, zakaj se je

odločil za študij SLO. »Je bila temu vzrok njegova družbena angažiranost v kraju, kjer je živel? No, v vsakem primeru je v tem študiju našel tisto, na čem je tudi spoznal, mamljivo širino poklica. Navdušenje se nad posrečeno povezavo družboslovnih in strokovno tehničnih predmetov. Meni, da potrebuje naša družba prav tako izobraženega človeka. Pravi, da se to obrambno vzgojo prepogosto povezuje zgolj z vojaškim poklicem. Morda je zaradi tega v Sloveniji tudi nekoliko manjši vpis na to fakulteto. Nekaj je tega krivo tudi ne povsem zadovoljivo usposabljanje mladih v osnovnih in srednjih šolah za področje obrambne vzgoje.

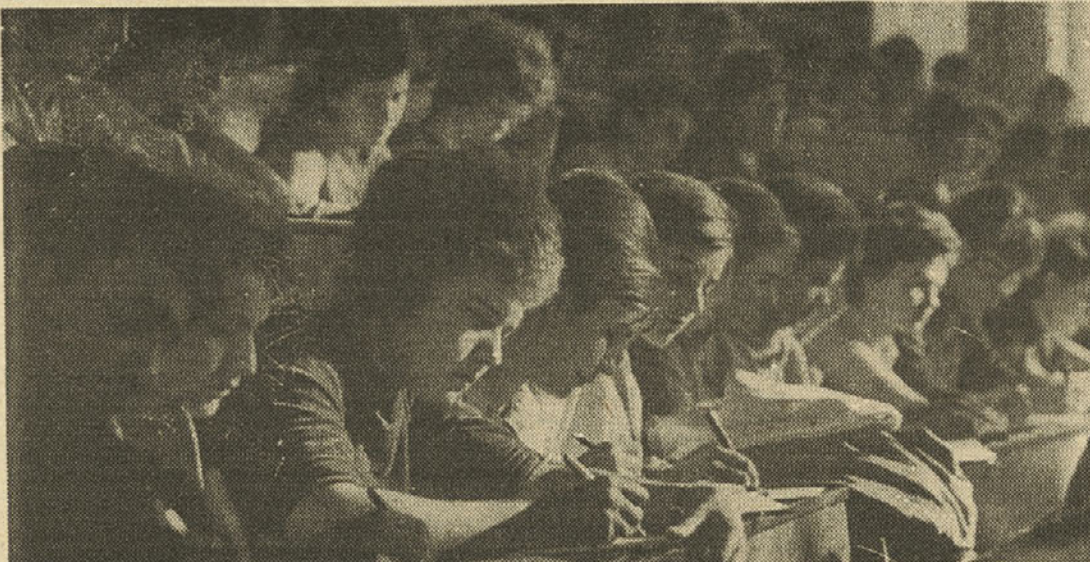
In kaj pričakujete od svojega prihodnjega poklica?

Predvsem to, da bo lahko na svojem delu uspešno prispeval k vzgoji mladega rodu in to na področju, ki smo ga vse preveč dolgo zanemarjali. Ljudje se na splošno še vedno ne zavedajo dovolj, kako zelo pomembni so obramba in družbena samozaščita.

Družbena samozaščita mora biti neposredna dejavnost delovnih ljudi in občanov, organiziranih v skupnostih z namenom, da varujejo socialistični samoupravni sistem in človeka v njem. Da ga varujejo pred zunanjimi in notranjimi napadi vseh vrst in oblik. Ljudska obramba pa je predvsem priprava in usposabljanje vseh zmogljivosti in nosilcev ljudskega odpora, vseh delovnih ljudi za njihovo dejavno vlogo ob morebitnem napadu na Jugoslavijo.

Ob vsem tem pa je zgolj dobra volja ljudi velikokrat premalo. Visokošolski študij za splošni ljudski odpor dodaja temu področju naše družbene stvarnosti potrebno strokovno veljavo.

S. T.

Prilagodila učni program svojim možno-

Dr. Franc Sušnik

V četrtek dopoldne, letošnja 21. februarja je v slovenje-graški bolnišnici po daljši bolezni umrl ustanovitelj in prvi ravnatelj Gimnazije Ravne na Koroškem, dolgoletni ravnatelj študijske knjižnice, slovenski kulturni delavec in častni občan naše občine dr. Franc Sušnik.

Dr. Franc Sušnik se je rodil 14. novembra leta 1898 na Prevaljah v fužinarski družini. Po osnovni šoli na Prevaljah je obiskoval gimnazijo v Celovcu. Tu je začel v ilegalnem dijaškem listu Vzbudi se Slovan, ki ga je tudi sam urejal, objavljati svoja začetna literarna dela pod psevdonimom Radimirov. Že takrat se je začel zanimati za slovensko koroško vprašanje in za veliko družino slovenskih narodov.

Ko se je začela prva svetovna vojna, so ga mobilizirali in poslali v oficirsko šolo na takrat daljno Reko. Prostovoljno se je odločil, da bo po končani šoli služil v hrvaškem polku, usodo frontnega vojaka pa je doživljal na ruski fronti.

Po razpadu avstro-ogrske monarhije se je vrnil domov na Koroško in takoj začel sodelovati v gibanju za priključitev Koroške k Jugoslaviji. Postal je oficir in bореc generala Maistra za severno mejo.

V Mežiški dolini je vzpostavil jugoslovansko oblast in bil tudi član Narodnega sveta. Usodni plebiscit je prerezal slovensko Koroško na dva dela. Tako je ostala Sušnikova ožja domovina razdeljena, njegovi rojaki pa ločeni in podvrženi ponemčevanju.

Nemški jezik in jugoslovansko književnost je študiral na ljubljanski univerzi. Ker pa je podpiral delavsko gibanje in soglašal s stavko ter pravica železničarjev, je moral pobegniti pred takratno oblastjo v Zagreb. Tam je nadaljeval študij in se preživel v nočnim korektorskim delom v tiskarnah in z delom drugod. Po opravljeni diplomii na Koroškem za mladega zavednega slovenskega profesorja ni bilo kruha. Njegova pot prosvetnega delavca se je začela v Murski Soboti. Po opravljenem doktoratu znanosti iz nemške književnosti je služboval v Beogradu in nato v Mariboru kot profesor na učiteljski in klasični gimnaziji. Nato je postal ravnatelj realke in končno ravnatelj mariborskega učiteljskega.

Leta 1926 se je poročil s kmečko hčerjo — domačinko in se tako vrnil k zemlji. Z ženo sta vzgojila in izsolala štiri sinove, ki so zdaj priznani delavci.

Svoj končni cilj je dr. Franc Sušnik kot prosvetni in kulturni delavec dosegel šele po osvoboditvi: na Ravnah je skupaj z delavci in takratnimi vodilnimi predstavniki fužinarjev, knapov in kmetov ter ob podpori predstavnikov naše ljudske oblasti ustanovil gimnazijo in bil veliko let ravnatelj.

Marca 1941, ko so nacisti pripravljali napad na Jugoslavijo, je preselil družino na Prevalje, njega pa so mobilizirali. Po razpadu stare Jugoslavije se je vrnil na Prevalje, kjer pa so mu Nemci povsem razdeljali stanovanje.

Med drugo svetovno vojno se je na Prevaljah preživil z matičarskim delom in se tako podrobno seznanjal z matičnimi knjigami in s kroniko Prevalj. Kot zaveden Slovenec je začel sodelovati z Osvobodilno fronto. Sredi oktobra 1943 je navezal z njim stike njegov nekdanji dijak inž. Pavle Žavcar — Matjaž, organizator partizanskega in političnega življenja med NOB na Koroškem.

Srečala sta se pod Uršljo goro. Kmalu je za njegovo sodelovanje z OF zvedel okupator. Zaprl so ga v Celovcu, nato pa pregnali v St. Pavel v Labudski dolini. Tu je delal v samostanski knjižnici. Leta 1944 so ga Nemci ponovno zaprli in nato poslali v zloglasno taborišče Dachau.

Ko se je vrnil na Prevalje, je pomagal obnavljati porušeno domovino. Na Prevaljah je organiziral poseben tečaj za nostrifi-

kacijo spriceval mladih dijakov, ki so med vojno obiskovali nemške šole. Navezal je stike z naprednimi fužinarji in drugimi delavci Mežiške, Dravske in Mislinske doline in družno z njimi dosegel, da so v takrat zapostavljenem delu slovenske zemlje ustanovili sprva nižjo gimnazijo na Prevaljah, sredi septembra 1945 pa na Ravnah, ob podpori tov. Tita in Viktorja Smoleja, popolno gimnazijo.

Nova oblast je zaupala vodstvo šole dr. Francu Sušniku. Njegovo delo je obrodilo bogate sadove: okoli 2500 maturantov, od katerih jih je veliko inženirjev, zdravnikov, profesorjev in drugih delavcev z višjo in visoko izobrazbo. Ti so zdaj nepogrešljivi sestavni del našega združenega dela.

Pod njegovim preudarnim pedagoškim vodstvom smo poleg njegovih dijakov rasli tudi profesorji. Bil nam je odličen pedagoški vodja in oče hkrati. Za nas je veljalo njegovo pedagoško pravilo, da si profesor ustvarja avtoriteto sam, šola pa mu pomaga s tem, da mu je ne ruši.

Od svoje gimnazije se je uradno poslovil konec avgusta 1962, v resnici pa ji je ostal mentor vse do lani, dokler ni odšel v bolnišnico.

Ko se je gimnazija iz grajskih prostorov preselila v novo zgradbo, je dr. Franc Sušnik v gradu ustvaril mogočno študijsko knjižnico, v kateri je zdaj več kot 100.000 knjig. Ob njej je razvil tehnični in etnografski muzej in galerijo.

V knjižnici je zbral rokopise pomembnih koroških mož ter veliko dragocenosti, značilnih za to območje. Po vsej Koroški — tudi onstran meje — je razvil knjižnično mrežo in skrbel za knjižni sklad.

Dr. Franc Sušnik je bil tudi pisatelj. Njegova najbolj znana dela so: Prekmurski profili, Jugoslovanska književnost, Pregled svetovne literature. In kaj so ljudje ko lesovi. Opomnje in veliko drugih del. Napisal je več razprav in uvodov v razne publikacije, zbornike in knjige o Koroški.

Dr. Franc Sušnik je bil odličen, strog in pravičen profesor, najboljši ravnatelj, odličen kulturno-politični delavec, velik poznavalec Prežiha in celotne koroške domačije ter velik prijatelj slovenske gimnazije v Celovcu.

Za svoje uspešno delo je dobil dr. Franc Sušnik veliko visokih odlikovanj in priznanj. Za pedagoško delo je prejel Žagarjevo nagrado in naziv pedagoški svetnik, za kulturno delo pa prvo zlato plaketo Prežihovega VORANCA, občinsko nagrado za kulturo, Čopovo plaketo in nagrado, Trubarjevo plaketo in druga priznanja. Tovariš Tito ga je odlikoval s številnimi odlikovanji. Najpomembnejša med njimi so: red narodne osvoboditve, red za slug za narod s srebrno zvezdo in red zaslug za narod z zlato zvezdo.

Mladina občine Ravne mu je podelila zlato plaketo občinske konference ZMS, Planinska zveza za srebrni častni znak. Od okrajnega odbora Zveze borcev NOV je prejel posebno spomenico ob 40-letnici boja za severno mejo.

Za njegovo plemenito delo, ki ni pomembno samo za občino Ravne in koroško krajino, mu je skupščina občine dodelila najvišje možno priznanje občanov naše občine, tj. naziv častnega občana občine Ravne na Koroškem.

Poslovili smo se od velikega človeka, ki nam je zapustil bogato kulturno dediščino, hkrati pa nam zapisal oporoko z besedami, ki govore, kako naj vzgajamo nove rodove in se sami ravnamo: Nikomur hlapci več nikoli (rodovom poznim to je sporočilo) napisano s krvjo.

Uresničevali jo bomo po svojih najboljših močeh, z voljo in znanjem.

TONE GOLČER

Ivan Stegovec

Ko med naglo rastočimi grobovi na novem delu pokopališča Zale-Navje prebiramo napise, nas lahko pretrese, koliko premine mladih ljudi. Prav redke so izjeme, kjer se je pokojni rodil še v prejšnjem stoletju. Med temi je grob nedavno umrlega učitelja naše najstarejše generacije, Ivana Stegovca. — Svoj poklic je opravljal dobrih štirideset let in se nikoli ni prenehal zanimati zanj. Bil je učitelj s srcem in zanosom, poklic je pojmoval in opravljal kot poslanstvo.

Doma iz Lokavca pri Ajdovščini je po študiju v Gorici in Kopru služboval kot učitelj ali šolski upravitelj v raznih krajih Slovenije, tudi na zelo težkih službenih mestih, kot na primer med nemškimi Kočevarji, med rudarji v okolici Zagorja in na odročnih šolah s kombiniranim poukom. Bil je široko razgledan posebno v humanistični smeri. Ves čas so ga zanimala predvsem etična vprašanja. Tako je v letu 1928 pri Učiteljski tiskarni v Ljubljani izšla njegova sociološko-vzgojna knjižica Moralna sila učiteljske organizacije. Izhajajoč iz konkretnih izkušenj občutljivega človeka — idealista se je tu zavzemal za delovno, nešablonsko šolo, s poudarkom na sodelovanju s starši na izobraževanju odraslih, kar je sam od sebe tudi praktično opravljal z raznimi predavanji in tečaji za kmete in delavce. To pa so ljudje v času pomanjkljivih družbenih

občil izrazito potrebovali.) Šola mu je bila kakor svetišče, ki človeka usmerja kulturno, moralno in socialno k »večji omiki in blagostanju«.

Po zadnji vojni, med katero je bil interniran na Rabu, je do upokojitve služboval v Ljubljani. In ko se je potem spočil ter si nabral novih moči, ga je spet zamikalo delo z mladino. S sedemdesetimi leti se je ponovno zaposlil; polnil je kadrovske vrzeli na težjih delovnih mestih, ki so bila precej oddaljena od prometnih središč: pri Lenartu nad Škofjo Loko, v Zabrdi pod Rativcem in v Kanjem dolu pri Colu. Ker je bil na teh šolah edina moč, je spet poučeval kombinirano več razredov hkrati. Kot ljubitelj glasbe je še v teh razmerah vodil pevski zbor in prejel priznanje za tekmovalni pevskih zborov v Škofji Loki. Obdržal je ideale svojih mladostnih izhodišč ter veliko sodeloval s starši, ki so ga cenili zaradi njegovih bogatih izkušenj, delovne vneme in pristne, neposredne zavzetosti za mladino. Njegova skrb za učence je bila tolikšna, da jih je včasih tudi materialno podprl. — Ko mu je bilo osemdeset let, so ga v Idriji še vedno vabili, naj bi nadomeščal tovarišico, ki je bila na daljšem dopustu. Do takrat pa se je že razdal in utrudil.

Poslovil se je potihoma, srčna kap ga je zadela v 88. letu starosti.

Fanči Wudlerjeva

Dne 19. februarja 1980 je po krajši bolezni umrla v 92. letu starosti ugledna celjska prosvetna in kulturna delavka, učiteljica v pokoju Fanči Wudlerjeva. Pokojna tovarišica je iz tistega rodu slovenskih učiteljev, ki so še v stari Avstriji usmerjali vse svoje moči proti nasilni germanizaciji slovenskega življenja na Spodnjem Štajerskem, po prevratu 1. 1918 pa zaorali globoko brazdo v prenovljeno slovensko šolstvo in mu ustvarili solidne temelje, na katerih je potekalo potem vzgojno in izobraževalno delo slovenske mladine. Prva leta po osvoboditvi pa so se požrtvovalno lotili težkega dela obnove našega šolstva, ki ga je bil nemški nacizem povsem uničil in z zgledom, dejavnostjo in domiselnostjo ob sodelovanju mlajšega rodu dosegli, da je slovensko šolstvo na Spodnjem Štajerskem zopet zaživel. Pri vseh takih akcijah je neutrudno sodelovala tudi Fanči Wudlerjeva.

Rodila se je 6. novembra 1888 v zavedni in napredni kmečki družini na Gradišču pri Arclinu pri Vojniku. Osnovno šolo je končala v Vojniku, kjer je lahko поблиže spoznala naduto vede nje trške nemškutarske gospode in podcenjevanje slovenskega kmečkega življa. To ji je že takrat utrdilo močno narodnostno in socialno zavest in ji je dalo moči, da je ponosno k ljubovala vsem težavam in voljo za vsa leta njenega bogatega prosvetnega in kulturnega življenja. Po odlično opravljeni maturi na ljubljanskem učiteljskem je bila še v stari Avstriji nameščena za učiteljico v Šentjanžu na Vinski gori, kjer ni delovala na kulturnoprosvetnem področju samo tam, kjer je službovala, marveč tudi v sosednjem starem Velenju.

Potrebe po dobrem učiteljstvu so jo po osvoboditvi leta 1918 privedle v nemškutarsko Celje, kjer je morala prevzeti pouk na nekdanji nemški šulferajnski šoli. Medtem ko je imela v Šentjanžu v razredu 90 do 100 otrok, je tu naletela na drugačne težave: mestna šola je bila prava ponemčevalnica slovenske mladine. Zanimiva je anekdota iz njenega šolskega življenja prvega dne pouka na tej šoli, ko so njene uvodne slovenske besede prekinili nahujskani učenci s kričanjem: »Wir wollen

nicht slovenisch lernen!« (Nočemo se slovensko učiti!). S primerno resnostjo jim je pojasnila nove razmere v domovini, razložila pomen materinščine jim govorila o mnogih slovenskih ljudeh ki jih je zavedla tuja nemška miselnost in prikazala lepoto slovenskega jezika s tako prepričljivostjo, da je kmalu pridobila zaupanje šolarjev in tudi njihovih staršev. V Celju je zaslovela kot odlična učiteljica 1. razreda. Kot elementarka je uvajala v osnovno pismenost in v osnovna šolska znanja celjske otroke vse do nesrečnega leta 1941, ko so jo nemški nacisti vrgli iz službe kot stotine in stotine drugih slovenskih štajerskih učiteljev.

Iz življenja Fanči Wudlerjeve je zanimiv podatek, da je bila v svojih mladih letih odlična pevka in je nastopala kot solistka tudi v znanem pevskem zboru Mateja Hubada. Kot prosvetna delavka je poleg drugega kulturno-prosvetnega dela že v Šentjanžu vodila krožke za kmečka dekleta, na kulturno-prosvetnem področju in v humanitarnih organizacijah pa je požrtvovalno delovala v obdobju med obema vojnama tudi v Celju. Ker je imela med članstvom celjske učiteljske organizacije velik ugled, so jo izvolili v upravni odbor JUU — društva za Celje in celjski okraj, v katerem je zastopala celjsko učiteljsko do nacistične okupacije 1941. V letih med okupacijo se je takoj pravilno usmerila v narodnoosvobodilno gibanje, njen dom je postal zatočišče številnim naprednim ljudem, ko so iskali pri njej pomoči in podpore.

Po osvoboditvi 1945 je v šolskih letih 1945-46 in 1946-47 z vneto sodelovala kot vadniška učiteljica pri vzgoji učiteljskih kadrov, ki so se pripravljali za učiteljski poklic v osnovnih učiteljskih pedagoških tečajih v Celju. S posebno ljubeznijo je pripravljala mlade učiteljske kandidate za učiteljsko delo; nekaj svojevrstnega so bili njeni učni nastopi, pri katerih je znala čudovito izkoristiti dejavnost učencev pri pouku.

Tovarišica Fanči je bila plemenita žena in mati, najboljša kolegica, velika humanistka. Pokopana je na mestnem pokopališču v Celju.

ALBIN PODJAVORŠEK

Marta Golobič

Učiteljci, učenci in občani ljubtomerske občine smo se 23. januarja 1980 poslovili od kolegice, prijateljice, in spoštovane prosvetne delavke, Marte Golobič.

Vse svoje moči, vse svoje znanje je posvetila delu za mladino. Pred vojno sta s sestro Maliko, ki je bila prav tako učiteljica, učiteljic v Cezanjevcih. Marta je svoje bogato pedagoško znanje takoj po osvoboditvi razdajala učencem na Centralni osnovni šoli v občini, sedanji šoli Ivana Cankarja, v Ljutomeru. Vse njeno delo je bilo vedno in povsod prizadevno, odgovorno, požrtvovalno. Ni bilo naloge, ki se je ne bi lotila, če je lahko koristila mladini. V težkih razmerah smo učiteljic v prvih časih naše svobode. Ni bilo učiteljev, ni bilo strokovnjakov za posamezna področja. Marta je znala vse in tudi z veseljem pomagala, kjer je bilo potrebno. Svoje znanje pa tudi naravni dar za stike z otroki je uporabila tako, da so bili zadovoljni otroci, predpostavljeni in tudi starši. Vsi kolegi smo jo imeli radi, cenili smo njeno znanje, predvsem pa to, da je bila vedno pripravljena pomagati. Trdili smo in še trdimo, da smo se

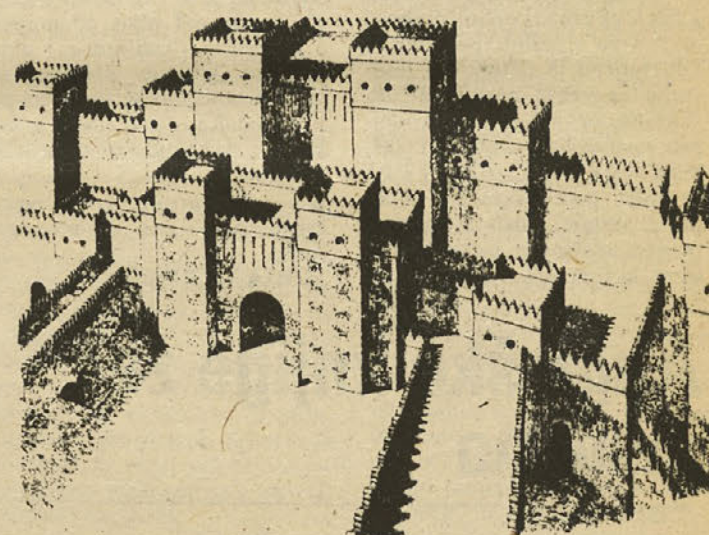
od tovarišice Marte veliko, veliko naučili.

Radi smo bili v njeni družbi, saj je znala s pripovedovanjem šegavih dvotipov iz šolskega življenja popestriti marsikatero naše srečanje. Vedno je bila iskrena, zavedna, in to je znala tudi prepričljivo prenašati na otroke, ne le pri pouku, temveč tudi v raznih krožkih in organizacijah na šoli. Prizadevno je bilo tudi njeno delo na sindikalnem področju.

Ko smo se l. 1963 poslovili od nje v šoli, ko je odhajala v zasluženi pokoj, smo ji zaželeli vse najboljše. Želeli smo, da bi vendar enkrat imela čas zase, da bi se lahko posvetila svojim rožam, da bi lahko vrtnarila, kar ji je bilo v največje veselje. Usoda ji ni bila naklonjena: že decembra istega leta je zbolela in trpljenje jo je spremljalo vse do konca.

Tistega žalostnega zimskega dne smo se poslovili od učiteljice Marte, prosvetne delavke, učenci, starši. Dolga je vrsta že odraslih ljudi, ki jim je dajala prvo znanje, prva spoznanja. Za vse to so ji hvaležni, hvaležna pa ji je tudi vsa naša družba, predvsem pa ljubtomerska občina.

MILENA PIRHER

Reprodukcija iz kataloga — Babilon, risarska obnova litarinih vrat, ok. 550 pr. n. št.

Pesniška in barvna sinteza

V Prešernovi hiši v Kranju si lahko ogledamo razstavo pesniško-slikarske sinteze, kot sta jo znova podala pesnik France Pišernik in slikar Nejc Slapar. Že pred leti smo lahko videli sodelovanje obeh avtorjev, le da je takrat ob pesniškem sporočilu nastal zelo premišljen, estetsko učinkujoč grafični prostor, sedaj pa želi N. Slapar nadomestiti črno-belo grafiko z dvobarvno slikovno intonacijo.

Kaj je bistvo pesniško-slikovne sinteze? Že od nekdaj ima pesniška beseda ilustratorsko spremljavo, bodisi ornamentalno, še raje pa dosledno ilustratorsko; v starejših časih gre za slikovno ponazoritev tega, kar pove besedilo, v modernem času pa sta si pesnik in slikar (grafik) povsem enakovredna. Spomnimo se Gustava Doréja, pa Pabla Picassa, Marca Chagalla in pri nas Hinka Smrekarja, imenitnega Marija Preglja idr. Toda v teh primerih gre za knjižno ilustracijo, medtem ko sta Pišernik in Slapar začela s pesniško-likovno manifestacijo kot enovitim pojavom. Zgoščeno pesniško besedilo je vtakano v grafično, oziroma sedaj barvno ploskev, okvir, kar v tem primeru pomeni, da je pesniška ubeseditev dobila vizualno podkrepitev.

Če je bila grafično pesniška razstava pred leti uspešna novost kot možnost sinteznega izražanja, pa bi sedanji razstavi težko pripisali estetsko uspešno sintezo. F. Pišernik je povsem izrazil sila kratko, največkrat brezglagolsko sporočilo, ki sugestivno sproži asociacije. Med temi pesmimi je izjema Ikarov padec z mislijo o človekovemu (samo)odujevanju, ki ima za nadomestek blede nadomestila. Že nekaj besed zadostuje, da v zgoščeni izraznosti poda tudi duhovit preblisk, domislivo, kritično misel ali miselno razpoloženje. Pesnik je do skrajnosti prilagodil izraz mediju.

Nejcu Slaparju pa se tokrat dvobarvni »slikarski« delež ni povsem posrečil. Ob možnostih, ki so ostale neizrabljene v intenziteti barv, uglašenosti srazmerja med njima in v razporeditvi črk, ali napisov. Preveč preprosto tam, kjer bi pričakovali eksplozijo barv, drugod pa lirizem, čeprav smotno le z vijoličasto in rožnato barvo. Ker pa je pesniško sporočilo nedeljivo povezano z barvnim prostorom, se tokrat kaže razpoka — kar dokazuje kako krhko je sintezno stapljanje pesmi in barve. To pa ne pomeni, da razstava ni zanimiva, saj kljub vsemu obeta, da bosta ustvarjalca še uspešno nastopala. IGOR GEDRIH

FILM

Notranjosti

Na slovenska filmska platna prihaja film Woodyja Allena **NOTRANJOSTI** (Interiors). Režiserja poznamo po zelo uspešnem filmu Annie Hall.

Film zbija pozornost po svoji izpovedni in oblikovni plati. Če je s filmom Annie Hall osvojil gledalce in kritike »s smehom skozi solze«, se je v Notranjostih izkazal kot psihološki opazovalec.

V filmu se je izognil načinu, kakršnega smo vajeni pri pripovedovanju dramske zgodbe, prijemu, ki ga je uporabil pri Annie Hall. Odločil se je za prikaz notranjosti zaprte družinske skupnosti v trenutku, ko se ta razbija in spreminja svojo fiziognomijo. Osrednja oseba je mati, ki je sicer nagnjena k depresijam, kljub temu pa uspešno vodi in ureja svojo družino. Vse, kar ima družina, je tako rekoč njena zasluga. Celo možev družbeni položaj je dosežen z njeno pomočjo, ker je financirala njegov študij. Nagnjena k ustvarjalnemu delu (po poklicu je dekoraterka) je uspela v svojih otrocih razviti ustvarjalna nagnjenja. Vsi skupaj so senzibilni intelektualci in veliki esteti, katerih življenje pa je v svoji hermetičnosti tesnobno in moreče. Tudi prišleki v tej družini, moža obeh hčera, sta na robu dogajanja v družbi. Eden utaplja svoje nezadovoljstvo in dolgočasje v vodki, drugi pa je poln revolucionarnih idej, ki jih ne spreminja v akcijo. Prvi, ki si poišče pot iz tega morečega in zaprtega kroga je oče, ki odide od družine. Pozneje spozna žensko, ki je povsem drugačna, polna življenja in spontanosti. Sklene, da se z njo poroči. Žena tega poraza ne zna prenesti in se vrže v razburkano morje. Dramatično in neuspešno reševanje ter svečan in spokojen mir zadnjega slovesa z materjo odpirata razmišljanje o obstoju takšnega sveta, odvečnega in v svoji nemoči posedovalnega. Gledalcu zadnje slovo z materjo pomeni olajšanje, izginotje bolezn, ki bremeni okolje.

Metaforično si lahko razlaga tudi avtorjevo spoznanje, da svet ki izgublja stik z naravnim, že nosi v sebi kali svojega samouničenja. Obenem pa postavlja vprašanje, pomembno za našo civilizacijo: kako oblikovati življenje, vsak dan, vse dneve, in hkrati ostati naraven in nenehno sredi življenja.

Film Woodyja Allena nehoti primerjamo s filmi Ingmarja Bergmana. Prav tako kot Bergman, posega v notranjost tudi Allen. Vendar drugače, bolj filmsko. V Bergmanovem filmu govore o problemih junaki. Filmski okvir je le vizualna plat, ki mojstrsko dopolnjuje izrečeno. Woody Allen pa po vizualni plati, z dekorjem, z barvami, s kadriranjem in ritmom, priča dogajanja v notranjostih njegovih interpretov. Tu je beseda le dodatek, učinkovita v svoji prebratosti.

Tako se na primer skrita moč matere simbolizira v enkratnosti in povezanosti stilov vseh stanovanj (notranjosti). Kažejo isti okus, pričajo o isti roki, ki jih je opremljala. S tem pa tudi poudarjajo vpliv matere na hčere in njihovo psihično odvisnost od nje. To, da se vse dogajanje razen dveh scen (srečanja z možem v cerkvi in v parku) dogaja v treh stanovanjih, poudarja zaprtost družine oziroma takšnega stila življenja.

V filmu ima barva posebno dramaturško nalogo. Konflikt dveh svetov se kaže v barvah oblek obeh žena, ki so povezane z očetom. Mati je obdana z rjavimi, umirjenimi toni, ki poudarjajo sterilnost njenega stila življenja, rdeča obleka ljubice pa da slutiti, da se je v to zaprtost družine prikradel okus po naravi.

Preprosto kadriranje, zelo počasno gibanje kamere, in čista in umirjena mizanscena silijo gledalca, da se sooča s tem svetom, da ob njem obstane in od njega ne pobegne. S tem slogom nas avtor prisili, da začnemo razmišljati o nas samih v tem svetu.

MIRJANA BORČIČ

Angleške knjige za mladino

Razstava v ljubljanski Pionirski knjižnici

Ob mednarodnem dnevu mladinske knjige (2. april — rojstni dan C. Ch. Andersena) prireja Pionirska knjižnica v Ljubljani knjižno razstavo **ANGLEŠKE KNJIGE ZA MLADINO**.

Razstava, ki je namenjena učencem osnovne šole, pedagoškim delavcem, vsem, ki se učijo ali poučujejo angleški jezik itd., pomeni letošnje osrednje republiško počastitev tega mednarodnega kulturnega praznika.

Angleška mladinska književnost je v svetu priznana zaradi svoje kakovosti in bogate vsebinske pestrosti. Skrb založnikov, šol, knjižnic, strokovnih ustanov in družin se zrcali tudi na področju informativne in poljudnoznanstvene mladinske knjige, ki dobiva vedno večji pomen ter enakovredno mesto ob lepovednih knjigi.

Ta razstava, ki jo je posredoval Britanski svet za kulturne

stike (British Council) iz Zagreba, predstavlja izbor angleških mladinskih knjig, predvsem informativnih in poljudnoznanstvenih, ki so izšle v Veliki Britaniji v letih 1975—1977. Razstavo dopolnjujejo prevodi angleških mladinskih avtorjev v slovenskem jeziku in risbe gojencev likovnega oddelka Centra za kulturo mladih.

Razstava v Pionirski knjižnici, Ljubljana, Komenskega 9, bo odprta od 2. do 12. aprila vsak delavnik od 9. do 18. ure. V času razstave bo več prireditev za mladino.

Pa še tole obvestilo!

Na mednarodni dan mladinske knjige 2. april (rojstni dan C. Ch. Andersena) sprejema Pionirska knjižnica v Ljubljani, Komenskega 9, nevrnjene knjige brez plačila zamudnine in vpisuje nove člane brez plačila članarine.

VSAKEMU, KI IZOBRAŽUJE IN VZGAJA, PROSVETNEGA DELAVCA!

Nova skupinska naročila:
Center usmerjenega izobraževanja, TOZD Gimnazija Dušan Kveder, Ptuj, 23 naročnikov
Gradbeni šolski center Boris Kraigher, Maribor, 19 naročnikov
Osnovna šola Franja Malgaja, Šentjur pri Celju, 15 naročnikov
Dijaški dom Cerkno, 13 naročnikov
Osnovna šola Maska Pečarja, Črnuče, 10 naročnikov
Osnovna šola A. T. Linhart, Radovljica, 9 naročnikov
Vzgojno-izobraževalni center Srečka Kosovec, Osnovna šola Sežana, 8 naročnikov
Vzgojno-varstveni zavod Radenci, 6 naročnikov
Osnovna šola Sladki vrh, 6 naročnikov
Gimnazija Kočevje, 5 naročnikov
Osnovna šola Franjo Vrnč, Slovenj Gradec, 4 naročnike

VSEM, KI RAZŠIRJAJO NAŠE SKUPNO GLASILO, PRI-SRČNA HVALA!

Fragmenta posod z reliefnim okrasjem — nahajališče Nippur/Nuffar, svetišče Inama, plast VII B. Zgodnje dinastično obdobje, okr. 3000 do 2500 pr. n. št.; steatit, biserovina, zeleni in rdeči kamen viš. 14,3 cm. Posodje z reliefnim okrasjem so darovali bogovom. Relief prikazuje mitološki boj, katerega pomen ni jasen; dopolnjujejo ga večbarvne inkrustacije rdečega in zelenega kamna. V iranskem mestu Tepehija je bila odkrita delavnica, ki je za izdelovanje takih posod uporabljala kamenje iz bližnjega kamnoloma.

Kralj Sargon — ok. 2220 pr. n. št.

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 8 din. Letna naročnina 150 din za posameznike, za delovne organizacije 250 din, za študente 100 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Osrednja izposojevalnica: »Da, toda...«

Besedovati — v osemdesetih letih atomskega veka — o pomenu in vrednosti uporabe avdiovizualnih sredstev je odveč. Pomislimo samo na film. Kaj vse je mogoče z njim ponazoriti, s kolikšnimi učinki lahko nadomesti, dopolni ali nadgradi verbalizem. Tega se v večini razvitih pa tudi šibkeje razvitih dežel več kot dobro zavedajo. Razvili so proizvodnjo filmov za vzgojno-izobraževalne namene, se lotili kopiranja ustreznih dokumentarnih in igranih filmov iz splošnega kinematografskega sklada ter organizirali mrežo izposojevalnic.

Pri nas si na kaj takega ta trenutek nihče še pomisliti ne upa. V mnogih šolah, v predavalnicah delavskih univerz, v društvi, ki so na tem ali onem področju družbenega in človeškega interesa namenjena tudi izobraževanju, aparature za avdiovizualno reprodukcijo sicer imajo, vendar povečini nerabno spravljene v kabinetih ali na omarah. Vmes so tudi razmeroma številni 16 ali 8-milimetrski filmski projektorji, ki smo jih kupovali, prepičani, da sodijo med obvezno tehnično opremo. A kaj, ko nikakor ni mogoče priti do filmov. Pred leti — zdaj sicer že »davnimi« leti — smo v Sloveniji imeli posebno ustanovo ali zavod, Sava film imenovan. Namenjen je bil izdelovanju filmov in diapozitivov, kopiranju posameznih stvaritev s področja »velike« kinematografije in skrbi za redno napajanje šol in podobnih porabnikov z gradivom iz svojih »skladišč«. Če se prav spominimo, in če spomin ne vara, smo bili z delovanjem tovrstne »centrale« v njenem zenitem obdobju še kar zadovoljni. Vsaj relativno, kajti želeli smo si vselej še kaj več. Toda namesto uresničenja vizij smo na vsem lepem — kdo ve zakaj — dočakali depresijo. Kljun dotlej srečne ladje se je začel pogrezati. Sava film ni več ne izdeloval ne kopiral pa tudi svojega sklada ni več obnavljal. Nekaj časa je živel le še pod vtišom starega imena, nato se je njegovo življenje sprevrglo v životarjenje, naposled pa smo ga, odmrlega in brez sveže krvi v žilah, nekako pokopali: nekdanja izposojevalnica je bila pripojena Dopisni delavski univerzi Univerzum, kjer pa zdaj že nekaj časa ne more ne živeti ne umreti. Projektorje pošolal in drugod je že zasul prah. Njihovi imetniki si iz Savine izposojevalnice, kakršenkoli že je njen uradni status, že dolga leta ne morejo nabrati ničesar ustreznega za svojo rabo. Filmi na njenih policah so stari, vsebinsko in tehnično obrabljeni, tako da si z njimi preprosto ni mogoče pomagati. Nekaj upanja, da na tem področju nismo

sredi puščave, je še pred nedavnim zbujala prisotnost zagrebške FilMOTEKE 16, četudi s filmi, ki so bili srbohrvaško sinhronizirani ali podnaslovljeni pa zategadelj za slovenske šolske potrebe ne najbolj ustrežni. Toda aktualne informacije povedo, da je tudi to izposojevalnico vse težje in težje poslovati, da filmov ni, da so njihove pošiljke kaj pogosto maček v žaklju in da je tehnična plat filmov vse prej kot zadovoljiva.

Vse te žalostne resnice so na Slovenskem sprožile plat zvona. Prizadeti so potrkali na vrata sveta za vzgojo in izobraževanje pri republiški konferenci Socialistične zveze d-lavnega ljudstva in sprožili razmislek o tem, kaj storiti, da stvari ne bodo vekomaj tičale na dnu padajoče krivulje. Ali bi ne bilo v naslednjih petih letih, postopoma, tja do izteka srednjeročnega obdobja, ka ga prav zdaj načrtujemo, prav in mogoče ustanoviti, vpeljati in uveljaviti nove izposojevalnice filmov... še več: nove osrednje avdiovizualne ustanove... ali najboljše: enovitega slovenskega multimedijskega središča, ki bi avdiovizualna sredstva izdeloval, nabavljala, hranila in razpošiljala. Pobudniki pogovorov so se zedrnili, da mora biti odgovor na zastavljeno vprašanje vsekakor pritriljen in da o njem — načelno — res ni dvoma. Več novih, dodatnih vprašanj pa prihaja na plano v trenutku, ko se kaju dajajo še b, c in naslednje črke logične abecede. Preiti je treba k sklepanju dogovora (družbeno-samoupravnega, kajpak.) Po presoji sveta za vzgojo in izobraževanje naj bi ga podpisali relevantni družbeni dejavniki, ki jih zapovrstjo naštejmo: RK SZDL, RK ZSMS, RS ZSS, RO ZPM, ZKOS, Kulturna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije, Raziškovna skupnost Slovenije, Skupnost otroškega varstva Slovenije, Gospodarska zbornica, RTV Ljubljana, Viba film, DDU Univerzum — pa morda še kdo. Dogovoril naj bi se in se obvezali, da bodo denarjem in z drugimi sredstvi omogočali in ohranjali razvoj ter delovanje multimedijskega središča, kot ga bo predlagal posebni strokovni elaborat.

Besedilo dogovora je na obhodu. Na doslej zastavljena vprašanja so udeleženci odgovarjali v dveh delih. Rekli so: »Da, toda...« in je pri tem njihov pritrdilni »da« veljal zamisliti o novem multimedijem središču samem, njihov zadržani toda pa pomislekom na račun finančnih obveznosti, ki se jim seveda ne bo moč izogniti.

Vsi smo radovedni, kakšen bo izid te »drame«.

VIKTOR KONJAR

Tisočletja mezopotamske umetnosti

Asirska, babilonska in mezopotamska umetnost — kot nam jo ponuja ljubljanski Narodni muzej od 4. aprila — je povsem izjemen kulturni dogodek. Srečanje s tem, kar imenujemo umetnost sedmih tisočletij med Eufrotom in Tigrisom, je mnogo več kot srečanje z raznovrstnimi umetninami mnogih kultur in narodov.

Čprav govorimo o izbranih eksponatih umetnosti — kot so prišli k nam iz Iraka — pa vsi predmeti od kipcev stoječih žena, moškega poprsja, valjastih pečatnikov s figuralnimi prizori, pa do popisa del kralja Asarhadona, stela z upodobitvijo kulturnega obredja, svetilke in raznolikih ovratnic in krilatega božanstva niso zgolj to, kar poimenujemo umetnost, ampak v resnici predstavljajo splet kulturno-civilizacijskih manifestacij.

Za šolske obiskovalce je treba pripraviti obisk, bodisi z uro s poglavitnim orisom zgodovine, kulture in umetnosti, bodisi na razstavi s premišljeno razlago ob eksponatih, kjer ne gre le za umetniško interpretacijo pred-

meta. Seveda bodo na voljo tudi vodstva Narodnega muzeja. Posebej kaže opozoriti na študijski katalog o babilonski, asirski in mezopotamski umetnosti, ki je dovolj poljuden, ki ga učitelji s pridom uporabijo. Tako imajo na enem mestu zapis o Razvozlavanju klinopisa, ki ga je napisal Jaro Dolar, prispevek o mezopotamski umetnosti je napisal Jože Kastelic, o Zgodovini in kulturi starega Vzhoda pa Marko Urbanija itn. Poleg reprodukcij iz razstavnega gradiva so v katalogu risbe, tlorisi, risarske obnove mest ipd.

Ali je potrebno posebej poudariti, da gre za sila zanimivo bogato razstavo, ki nudi preko 200 eksponatov? Ali ni pred nami tisočletno in tisočletno kulturno izročilo posebne estetske oblikovanosti, ki tudi v laiku zbujajo zvedavost in umetniško presenečenje? Že na začetku lahko napovemo, da bo razstava v Narodnem muzeju ena izmed najboljših, če že ne vrh letošnje sezone.

I. G.